

วารสารยุโรปศึกษา

วารสารยุโรปศึกษา

ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ฉบับที่ 1 ปี 2557

บรรณาธิการ ผศ. ดร. ณัฐนันท์ คุณมาศ
ผู้ช่วยบรรณาธิการ อภิชัย ญูชรชัย, เสกสรรค์ อนันตศิริเกียรติ,
ศรัณย์ภัทร์ บุญฮก
ที่ปรึกษา ผศ. ดร. จาริต ดิงศภักดิ์
ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ชั้น 16 อาคารเฉลิมราชกุมารี 60 พรรษา (อาคารจามจุรี 10)
ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
โทรศัพท์ 0-2218-3922-3 โทรสาร 0-2215-3580
เว็บไซต์: <http://ces.in.th> อีเมล: apichai.g@chula.ac.th
ภาพปก นายนกรบ มุลมานัส
ปีที่พิมพ์ ธันวาคม 2558
พิมพ์ที่ บริษัท พี.เพรส จำกัด โทร. 0-2742-4754-5

Editor Asst. Prof. Dr. Nattanan Kunnamas
Assistant Editor Apichai Gunhornchai, Seksan Anantasirikiat,
Saranpat Boonhok
Advisors Asst. Prof. Dr. Charit Tingsabadh
Center for European Studies, Chulalongkorn University
16th Fl., Chaloem Rajakumari 60 Building,
Phyathai Road, Patumwan, Bangkok, 10330, Thailand
Tel: +662-218-3922-3 Fax: +662-215-3580
Website: <http://ces.in.th> e-mail: apichai.g@chula.ac.th
Cover Nakrob Moolmanas
Printing P. Press Co.,Ltd. Tel: +662-742-4754-5

ISSN 0858-7795

บทบรรณาธิการ

ในรอบครึ่งปีแรกของปี 2557 นับเป็นช่วงเวลาที่ถูกวิกฤตการณ์สำคัญเกิดขึ้นมากมายที่ทำให้ทั่วโลกจับตามอง เริ่มต้นตั้งแต่วิกฤตในคาบสมุทรไครเมีย วิกฤตที่แสดงให้เห็นถึงแสนยานุภาพของรัสเซียซึ่งเข้าไปมีอิทธิพลในกลุ่มประเทศอดีตสหภาพโซเวียตจนทำให้มหาอำนาจอื่นเกิดความหวาดระแวงไม่น้อยจนต้องจับตามองอย่างต่อเนื่องว่าปัญหาดังกล่าวจะเข้มข้นเกลียวหรือคลี่คลายไปในทิศทางใด ประเด็นถัดมาว่าด้วยวิกฤตยูโรโซนที่สั่งสมและปะทุเป็นปัญหาใหญ่จากการค้างชำระหนี้ของกรีซที่ส่งผลกระทบผูกพันไปสู่กลุ่มประเทศ PIIGS และสมาชิกอื่นๆของสหภาพยุโรป วิกฤตนี้ถือเป็นความท้าทายและบททดสอบที่สำคัญแก่สหภาพยุโรปซึ่งมั่นคงและมั่งคั่งมาหลายสิบปี นอกจากเหตุการณ์สำคัญสองประการนี้แล้ว ในช่วงเวลาดังกล่าวยุโรปก็มีพลวัตมากมายหลายด้านจนน่าติดตามว่าอนาคตของยุโรปจะเป็นไปในทิศทางใดด้วย หากในวารสารฉบับนี้ไม่ได้เพียงแค่จับกระแสปัจจุบันหรือคาดคะเนอนาคตของยุโรปเท่านั้น แต่วารสารฉบับนี้ประกอบไปด้วยบทความที่น่าสนใจย้อนไปตั้งแต่ยุคโบราณจนถึงยุคร่วมสมัยจากมิติที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นมุมมองทางประวัติศาสตร์ การเมืองระหว่างประเทศ นโยบายระหว่างประเทศและอื่นๆ ดังต่อไปนี้

สำหรับบทความแรกเป็นการศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์สังคมในยุคโบราณ เรื่อง “ภาพลักษณ์การศึกษาของเด็กนักเรียนในประวัติศาสตร์โรมัน” ของ อธิติพงศ์ มีทอง อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม บทความนี้ชี้ให้เห็นว่า ระบบการศึกษาในประวัติศาสตร์โรมันซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับคือ ระดับพื้นฐาน ระดับไวยากรณ์ และระดับวาทิลบิ ผู้ปกครองกับวิถีคิดแบบปิตาธิปไตย (Patriarchy) อย่างแนบแน่น นั่นคือ การเปิด

โอกาสให้เฉพาะเพียงเพศชายได้เข้าสู่ระบบการศึกษาเท่านั้น โดย “พ่อ” เป็นบุคคลสำคัญในโครงสร้างและการขัดเกลาทางสังคมผ่านการอบรมบ่มเพาะและสืบสานหลักจริยธรรมดังกล่าว อีกทั้งบทความนี้ได้ชี้ให้เห็นจุดเสื่อมสลายของระบบการศึกษาของโรมันจากปัจจัยหลายประการที่มาจากทั้งระบบภายใน การปิดกั้นโอกาสและระบบราชการไปพร้อมกันด้วย

บทความถัดมายังคงอยู่ในแนวพินิจเชิงประวัติศาสตร์สังคม ด้านการศึกษาเช่นกัน หากเปลี่ยนยุคและย้ายประเทศมายังฝรั่งเศส คือเรื่อง “สถาบันการศึกษาและการพัฒนาชนชั้นนำ: กรณีโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศส” โดย ดร.ธนดล ภูชนะศิริ อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น ได้ชี้ให้เห็นว่า จากบริบทยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม รัฐจำเป็นต้องเตรียมพร้อมบุคลากรเพื่อตอบสนองกับกรอบคณาณัติตามหลักวิชาสมัยใหม่ เหตุนี้จึงก่อให้เกิดความจำเป็นต่อการสร้างโรงเรียนชั้นสูงในฝรั่งเศส โดยผู้เขียนแสดงให้เห็นว่า โรงเรียนชั้นสูงนี้มีนัยยะของการสร้างผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางมากกว่านัยยะการฝึกอบรมทางชนชั้น พร้อมกับตั้งข้อสังเกตด้วยว่า ชนชั้นนำไทยที่มีบทบาทในประวัติศาสตร์การเมืองและมีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมไทยจำนวนหนึ่งก็สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเหล่านี้ด้วย

หลังจากพิจารณาในแนวประวัติศาสตร์ไปแล้วก็ขยับเข้ามาสู่ยุคร่วมสมัย โดยบทความที่เหลือนั้นมุ่งเน้นการอภิปรายสหภาพยุโรปในประเด็นและมิติที่แตกต่างกันไป เริ่มต้นด้วยบทความที่สาม เรื่อง “The European Union: A Dumpy Global Military Power but a Giant International Civilian Authority” ของ Thapanee Wasaratchawet มหาบัณฑิตด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจาก King’s College London, University of London และนิสิตระดับมหาบัณฑิต หลักสูตรสหสาขาวิชายุโรปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บทความนี้มุ่งเน้นการอภิปรายกระบวนการทางนโยบายของสหภาพยุโรป โดยผู้เขียนชี้ให้เห็นถึงปัจจัยภายนอกจากการเมืองระหว่างประเทศที่เป็นเงื่อนไขต่อการเปลี่ยน/ปรับนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วม (CFSP) ทั้งยังเสนอให้

มองสหภาพยุโรปในฐานะองค์กรพลเรือนระดับนานาชาติขนาดใหญ่ที่มีกำลังทหารมหาศาลด้วย

ส่วนบทความที่สืงพิจารณาลักษณะภายในของสหภาพยุโรป แต่เป็นประเด็นท้าทายสำคัญที่สหภาพยุโรปต้องเผชิญ คือ **“พรรคต่อต้านสหภาพยุโรป: ความท้าทายแห่งการบูรณาการ”** ของณัฐวัชร ภูจิ๊บ บัณฑิตเกียรตินิยมจากคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัจจุบันรับราชการสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ผู้เขียนมุ่งเน้นพิจารณาปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเมืองภายนอกที่ส่งผลสะท้อนต่อการเมืองของภูมิภาคผ่านแนวพินิจทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยผู้เขียนหยิบยกผลการเลือกตั้งในสภายุโรป (EP) เมื่อ ค.ศ.2014 การเลือกตั้งดังกล่าวที่พรรคการเมืองแนวปฏิบัติสหภาพยุโรปได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้นจนเข้าไปนั่งเป็นผู้ตัดสินใจนโยบายมาเป็นกรณีศึกษา ก่อนแสดงให้เห็นว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้มีพื้นฐานจากโครงสร้างสถาบันทางการเมืองของกลุ่มประเทศในสหภาพยุโรปเอง ลักษณะดังกล่าวถือเป็นความท้าทายแห่งการบูรณาการของสหภาพยุโรปอย่างน่าสนใจ

ต่อมาในบทความที่หาได้ขยายประเด็นและหน่วยการวิเคราะห์จากสหภาพยุโรปไปสู่ภูมิภาคอื่น คือ **“สหภาพยุโรปกับบทบาทความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม: กรณีศึกษาการแพร่ระบาดของเชื้ออีโบล่าในแอฟริกาตะวันตก ค.ศ.2014”** โดยภัทริยา ชุสกุล บัณฑิตเกียรตินิยมจากคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัจจุบันเป็นเจ้าหน้าที่โครงการรณรงค์การสมัครเป็นสมาชิกไม่ถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติของไทย กระทรวงการต่างประเทศ ได้วิเคราะห์บทบาทด้านมนุษยธรรมของสหภาพยุโรป โดยพิจารณาพัฒนาการบทบาทและพลวัตของคณะกรรมการยุโรปว่าด้วยการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการคุ้มครองพลเรือน (The European Commission’s Humanitarian Aid and Civil Protection: ECHO) ผ่านจากบทบาทของสหภาพยุโรปต่อการเข้าไปช่วยเหลือเพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้ออีโบล่าในแอฟริกาตะวันตกเป็นกรณีศึกษา บทความชี้ให้เห็นว่าสหภาพยุโรปมีบทบาทการสนับสนุนทางการ

เงินและทรัพยากรด้านสาธารณสุขอย่างโดดเด่น โดยใช้กลไกความร่วมมือระดับรัฐ ระหว่างรัฐและระดับโลกเข้ามามีจัดการเพื่อสกัดกั้นการระบาดของมีระดับลดลงอย่างมีนัยยะสำคัญ รวมถึงบทความนี้ยังได้คาดการณ์ทิศทางบทบาทของสหภาพยุโรปในด้านนี้ซึ่งดำเนินอย่างต่อเนื่องมากกว่า 22 ปีว่า จะยังคงรักษาสถานภาพผู้มีบทบาทนำด้านความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมต่อไปด้วย

ส่วนบทความสุดท้ายได้ศึกษาสหภาพยุโรปกับการรวมกลุ่มประเทศในภูมิภาคอื่น เรื่อง “บทเรียนจากสหภาพยุโรปสู่อาเซียน: ข้อเสนอด้านวิธียุทธศาสตร์การศึกษาและประสบการณ์ในอดีต” ของนฤตม์ เจริญศรี อาจารย์ประจำสำนักวิชาการระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “สถานะองค์ความรู้ภูมิภาคศึกษาเปรียบเทียบอาเซียน-สหภาพยุโรป” ภายใต้ทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยผู้เขียนได้เสนอประเด็นสำคัญ 3 ประเด็นเกี่ยวกับบทเรียนจากการรวมกลุ่มของสหภาพยุโรปต่อการสร้างประชาคมอาเซียน ประกอบด้วยประเด็นแรก การศึกษาภูมิภาคนิยมในฐานะกรอบคิด/แนวการวิเคราะห์แนวทางหนึ่ง ประเด็นถัดมา ประสบการณ์เชิงสถาบันของสหภาพยุโรปซึ่งนำไปสู่การสร้างกระบวนการตัดสินใจทางนโยบายแบบเหนือรัฐ (supranational) และประเด็นสุดท้ายคือ ประสบการณ์เชิงนโยบายของสหภาพยุโรปซึ่งเป็นแนวทาง/ทางเลือกสำหรับประชาคมอาเซียนในภายภาคหน้า ซึ่งประเด็นการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียนก็ถือเป็นประเด็นท้าทายที่รัฐและสังคมไทยกำลังตื่นตัวอย่างมากในขณะนี้

บทความทั้งหกเรื่องในวารสารฉบับนี้แม้มีประเด็นเกี่ยวกับภูมิภาคยุโรปเป็นแกนกลาง หากแต่เราจะเห็นถึงความหลากหลายของแนวคิดและประเด็นนำเสนอที่น่าสนใจซึ่งแต่ละบทความก็มีส่วนสร้างความเข้าใจและช่วยอธิบายความเป็นไปของยุโรปอย่างลึกซึ้งและรอบด้านมากยิ่งขึ้น อันเป็นวัตถุประสงค์หลักของวารสารยุโรปศึกษาที่จะมุ่งมั่นพัฒนาผลงานวิชาการคุณภาพที่อัดแน่น

ด้วยเนื้อหาที่มีคุณภาพ ทั้งนี้ กองบรรณาธิการต้องขอขอบพระคุณสมาชิกและผู้อ่านทุกท่านที่สนับสนุนวารสารยุโรปศึกษามาโดยตลอด แม้บางครั้งจะเกิดความล่าช้าไปบ้างด้วยขั้นตอนการคัดกรองเพื่อให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพก่อนเผยแพร่สู่สายตาผู้อ่าน โดยแรงสนับสนุนของทุกท่านเป็นพลังผลักดันอันสำคัญแก่พวกเราให้มุ่งมั่นสร้างสรรค์และนำเสนอผลงานคุณภาพเปรียบเหมือน “เสา” เช่นเดียวกับภาพปกวารสาร อันหมายถึง การเป็น “หลัก” อ้างอิงทางวิชาการด้านยุโรปศึกษาในระดับชาติและนานาชาติสืบไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณัฐนันท์ คุณมาศ
บรรณาธิการ

เกี่ยวกับผู้เขียน

ธิตินงค์ มีทอง

- ศิลปศาสตรบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์ยุโรป) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ธนดล ภูธนศิริ

- นิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
- ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (เกียรตินิยม) สาขาวิชาชีพการขนส่ง การโรงแรม การท่องเที่ยวและสันทนาการ ภาควิชาอุดมศึกษาการท่องเที่ยวและการโรงแรมแห่งมหาวิทยาลัยอองเชอร์ (ESTHUA) มหาวิทยาลัยแห่งเมืองอองเชอร์ ประเทศฝรั่งเศส

Thapanee Wasaratchawet

- Kasetsart University (B.A. in Political Science, International Relations Major)
- King's College London (M.A. in International Relations)
- Chulalongkorn University (M.A. in European Studies)

ณัฐวัชร ภูจีบ

- รัฐศาสตรบัณฑิต (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) เกียรตินิยม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภัทริยา ชูสกุล

- รัฐศาสตรบัณฑิต (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) เกียรตินิยม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นรุตม์ เจริญศรี

- รัฐศาสตรบัณฑิต (การระหว่างประเทศ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

- ภาพลักษณ์การศึกษาของเด็กนักเรียนในประวัติศาสตร์โรมัน 10
อิตติพงศ์ มีทอง
- สถาบันการศึกษาและการพัฒนาชนชั้นนำ:
กรณีโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศส 34
ธนดล ภูธนะศิริ
- The European Union: A Dumpy Global Military Power
but a Giant International Civilian Authority 54
Thapanee Wasaratchawet
- พรรคต่อต้านสหภาพยุโรป: ความท้าทายแห่งการบูรณาการ 76
ณัฐวัชร ภูจีบ
- สหภาพยุโรปกับบทบาทด้านความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม
กรณีศึกษา: การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิดใน
แอฟริกาตะวันตกปี 2557 96
ภัทริยา ชุสกุล
- บทเรียนจากสหภาพยุโรปสู่อาเซียน: ข้อเสนอ
ด้านวิธียุทธศาสตร์ศึกษา และประสบการณ์ในอดีต 124
นฤตม์ เจริญศรี

ภาพลักษณ์การศึกษาของเด็กนักเรียนในประวัติศาสตร์โรมัน

ชาวโรมันเชื่อว่า การลงโทษทางร่างกายจะทำให้เด็กดีขึ้น จวบจนมีคำกล่าวกันว่าเด็กคนใดที่ไม่เคยถูกเฆี่ยนตี เด็กผู้นั้นไม่ได้รับการฝึกฝน ทั้งนี้ชาวโรมันเชื่อว่าเด็กจะจดจำได้ก็ต่อเมื่อเกิดความกลัวและความเจ็บปวด

ABSTRACT

The Education's Image of Children in Roman History

Thitipong Meethong

This article aims to study the image education of children in Roman history. The results show that the first educational institution is paternal family, this institution also connected with Patriarchy or the man was the leader of sociality. However, Roman education later was received the influence of Greek education after punic war and that Greek education culture had been in fluxed into Roman. Roman education grew with steady in the era of Roman empire. With this form of Roman can divided into 3 levels or 3R the first, the primary level or Ludus Litterarius in Latin, the second, the grammar level or Grammaticus in Latin and finally, rhetoric level was esteemed as the highest roman education. These educational forms had been lasting until Roman empire collapsed in 467 A.D. and finally Roman education was separated from secular education then transformed the previous learning into spiritual education under the control of Christianity.

Keywords : Patriarchy Greek education, Primary level, Grammar level , Rhetoric level

ภาพลักษณ์การศึกษาของเด็กนักเรียน ในประวัติศาสตร์โรมัน

อิติพงศ์ มีทอง

บทนำ

ชาวโรมันยอมรับในคุณค่าการศึกษาและให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง แต่อย่างไรก็ดี วิธีการศึกษาและการสอนถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ล้าสมัยเป็นอย่างมากในสายตาของนักการศึกษาปัจจุบัน เนื่องจากระบบการเรียนการสอนของโรมันเต็มไปด้วยความกดดันและการสร้างความหวาดกลัวแก่เด็กเป็นอย่างมากจนมีวลีที่กล่าวขานมาอย่างยาวนานเป็นภาษาละตินว่า “Qui parcat virgae, odit filium suum” หมายถึง ชายผู้ซึ่งเยียนตีเป็นผู้เกลียดชังบุตรตน (He who spares the whip hates his own son) นอกจากนี้ จุดมุ่งหมายของการศึกษาโรมันยังเป็นการยกระดับและบังคับให้ความรู้แก่เด็กชายชาวโรมันเป็นสำคัญ ในขณะที่เด็กผู้หญิงถูกกีดกันออกจากสถานภาพทางการศึกษาอย่างสิ้นเชิง

สถาบันครอบครัว : การศึกษาขั้นพื้นฐานของเยาวชน

ในราว 300 ปีก่อนคริสตกาล ระบบการศึกษาโรมันได้ก่อตัวขึ้นโดยวางอยู่บนพื้นฐานของสถาบันครอบครัวเป็นลำดับแรก ระบบการศึกษาโรมันในขั้นแรกยึดติดอยู่กับระบบปิตาธิปไตย (Patria Potestas) หรือสังคมที่ชายเป็นใหญ่ในครอบครัวซึ่งเป็นค่านิยมและขนบธรรมเนียมที่มีมายาวนานในโรมัน¹

¹ Augustus S. Wilkins, Roman Education, (New York : Hard Press Publishing, 2013), pp.5-6.

ทั้งนี้ในสังคมโรมันบิดานอกจากจะเป็นผู้นำครอบครัวแล้วในทางกฎหมายบิดายังมีสิทธิอย่างเบ็ดเสร็จในการควบคุมบุตรของตน บิดามีหน้าที่สั่งสอนเด็กให้ซึมซับความรู้ทางด้านศีลธรรม (moral) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพูดความจริงและความซื่อสัตย์โดยที่ผู้ปกครองเองไม่ได้คำนึงถึงขีดความสามารถของเด็กที่จะเรียนรู้หรือปฏิบัติในศีลธรรมเหล่านั้นได้แต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้เด็กจึงถูกคาดหวังและถูกตีกรอบจากครอบครัวรวมถึงสังคมของโรมันว่าต้องเป็นผู้ที่เพียบพร้อมที่จะใช้ชีวิตในสังคมโรมันโดยไม่มีความแตกต่างทางด้านวัยวุฒิ การวางรากฐานการศึกษาในสถาบันครอบครัวยังเป็นการสร้างพื้นฐานที่ดีแก่บุตรเมื่อต้องรับการศึกษาลำดับขั้นต่อไปอีกด้วย

ก่อนที่การศึกษาในครอบครัวจะเริ่มขึ้น เด็กที่มีอายุก่อน 6 ขวบจะมีมารดาทำหน้าที่ดูแลขัดเกลาความประพฤติและวินัยทั้งลูกชายและลูกสาว แต่ถึงกระนั้นมารดาอาจยังต้องประคบประหม่ลูก ๆ อยู่ เนื่องจากเด็กยังติดแม่ แต่เมื่อเด็กอายุได้ 6 ขวบ บิดาจะรับหน้าที่ให้การศึกษาแก่บุตรโดยตรง² ทำให้บิดากลายเป็นครูคนแรกของบุตรไปโดยปริยาย บิดายังมีหน้าที่ให้ความรู้เบื้องต้นแก่บุตรซึ่งโดยทั่วไปเป็นความรู้ในชีวิตประจำวัน เช่น ความรู้ในทางคณิตศาสตร์ เช่น การนับ การชั่งและการวัด ความรู้เบื้องต้นทางการทหาร กฎหมายพื้นฐานและประวัติศาสตร์ความเป็นมาของโรมัน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้บิดาจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้กว้างขวางเพื่อให้การศึกษาแก่บุตรของตนได้ในเกือบทุก ๆ เรื่อง

บิดายังมีหน้าที่หลักสำคัญในการอบรมและปลูกฝังการเคารพจารีตประเพณีของบรรพบุรุษรวมถึงการเคารพสักการะศาสนา การเชื่อฟังและแสดงความอ่อนน้อมต่อผู้อาวุโส บิดายังต้องปลูกฝังบุตรชายให้อุทิศตนและจงรักภักดีต่ออาณาจักรโรมัน สิ่งเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นว่าสังคมโรมันยึดมั่นในระบอบอนุรักษนิยมอย่างเหนียวแน่น ในขณะที่เด็กหญิงจะถูกปลูกฝังให้อุทิศตนเพื่อสามีและครอบครัว เด็กหญิงจะถูกสั่งสอนให้เป็นมารดาที่ดีในครอบครัวโดยมีแบบแผน

² F.R. Cowell, Life in Ancient Rome, (New York : Perigee Books, 1980), p.43.

ภาพลักษณ์การศึกษาของเด็กนักเรียนในประวัติศาสตร์โรมัน

ที่ชัดเจน เช่น การฝึกฝนในเรื่องของการทำอาหาร การเย็บปักเสื้อผ้า งานบ้าน ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของสตรีโรมัน

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดจากแบบแผนของการศึกษาในสถาบันครอบครัว ได้แก่ คาโตผู้อาวุโส (Cato the Elder) ที่อบรมสั่งสอนคาโตผู้บุตร (Cato the younger) ซึ่งเป็นบุตรชายของเขา คาโตผู้บุตรได้รับการศึกษาพื้นฐานในระบบครอบครัว เขาต้องเรียนรู้วิชากรีกซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการทหารจากบิดานับตั้งแต่การขว้าง หอก การต่อสู้ด้วยการใช้อาวุธ การสวมใส่ชุดเกราะ การขี่ม้าออกรบ และการ ขกมวย เป็นต้น บิดาของเขายังฝึกให้เขาต้องเผชิญกับความร้อนและหนาวตลอด จนการว่ายน้ำอย่างทรหด รวมถึงการบ่มเพาะในด้านศีลธรรมตามขนบธรรมเนียม นิยม ประสบการณ์ทั้งทางการเมืองและการทหารจากบิดาได้หล่อหลอมให้คาโต ผู้บุตรสามารถรักษাজริตแบบแผนของโรมันเอาไว้ได้อย่างเข้มแข็ง อีกทั้งต่อมา คาโตยังได้ถ่ายทอดอุดมคติดังกล่าวให้แก่ลูกศิษย์เพื่อหล่อหลอมให้พวกเขาเป็น พลเมืองที่ดีและมีความรับผิดชอบต่ออาณาจักรโรมันเมื่อเติบโตใหญ่ขึ้น

คาโตยังทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูกศิษย์ในฐานะที่เป็นนักปราชญ์ แห่งโรมัน เขาเป็นผู้ที่อ่านหนังสือมาก เป็นทั้งนักกฎหมาย ครูฝึกสอนก็หา แบบแผนของเขายังได้ถ่ายทอดให้กับบุตรชายของเขาทุกคนด้วย ภาพลักษณ์ ดังกล่าวนี้อาจกลายเป็นสิ่งที่สะท้อนมาจากการอบรมสั่งสอนของผู้เป็นบิดาตาม หนทางของระบบการศึกษาในครอบครัว ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าภาพลักษณ์ของบิดา ในฐานะผู้สอนจึงเป็นผู้ที่ดุจดังและเข้มงวดอีกทั้งไม่มีความอ่อนโยนแม้ว่าจะเป็น บุตรของตนก็ตาม การเดินตามกรอบจารีตเหล่านั้นอย่างเข้มงวดจึงทำให้เด็กโรมัน สามารถรักษาความเป็นอนุรักษนิยมและสืบทอดระบบโครงสร้างปิตาธิปไตยไว้ ได้ถึงหลายร้อยปี

แม้ว่าบิดาจะมีหน้าที่หลักในการถ่ายทอดความรู้ตลอดจนจารีตประเพณี แก่บุตร โดยที่ไม่ได้เปิดโอกาสให้มารดามีบทบาทในการให้ความรู้แก่บุตรเช่น สามัญ ทั้งนี้ผู้หญิงโรมันยังคงมีภาพลักษณ์ที่ยึดติดอยู่กับบ้านและเป็นเพียงแม่เรือน ที่ดีตามจารีตของโรมัน แต่ถึงกระนั้นสังคมก็คาดหวังให้พวกเธอได้อบรมสั่งสอน

ศีลธรรมและการสร้างบุคลิกลักษณะของบุตรให้เป็นไปตามกรอบธรรมเนียมที่สังคมโรมันคาดหวังไว้ สตรีที่มีบทบาทต่อการวางรากฐานการศึกษาในสถาบันครอบครัวมีปรากฏในทางประวัติศาสตร์โรมันเช่นกัน ควินทิเลียนได้กล่าวไว้ในหนังสือของเขาว่าสตรีชนชั้นสูงโรมัน เช่น มารดาของซีซาร์ผู้มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการศึกษาเล่าเรียนของลูก นอกจากนี้นางคอร์เนเลีย ออฟริกา (Cornelia Africana) มารดาของไทเบอริอุส (Tiberius) และไกอุส (Gaius) สองพี่น้องตระกูลแกรคโค (Gracchi) ผู้ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จในการฝึกฝนวิชาพฤกษศาสตร์ทำให้ลูก ๆ ของเธอกลายเป็นนักการเมืองที่มีชื่อเสียงของโรมัน นอกจากนี้ในประวัติศาสตร์โรมันยังพบเห็นสตรีที่อำนาจและมีสถานภาพสูงของสังคม เช่น อะกริปปาภริยาของคลอเดียส และพระนางมัมเมีย (Mamea) พระราชมารดาของจักรพรรดิเนโรซึ่งมีพระฉายาลักษณ์ประดับที่เหรียญกษาปณ์ แต่อย่างไรก็ดี ปรากฏการณ์ความโดดเด่นของสตรีก็ไม่ได้เกิดขึ้นในสังคมโรมันบ่อยครั้งนัก

คุณค่าของการศึกษารีกที่มีต่อสังคมโรมัน

สถานะของการศึกษาเริ่มมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นต่อเด็กโรมันในเวลาต่อมา บุคคลที่เป็นชนชั้นสูงหรือมีฐานะร่ำรวยจะถูกบ่มเพาะให้เห็นถึงคุณค่าความสำคัญและศรัทธาต่อการศึกษากลับเป็นสิ่งประเสริฐสูงสุดสำหรับพวกตน ด้วยเหตุนี้คนยากจนรวมถึงพลเมืองชั้นสองหรือพวกเพลเบียน (plebian) จึงถูกกีดกันจากระบบการศึกษาอย่างสิ้นเชิง ทำให้ระบบการศึกษาของโรมันผูกติดกับฐานะทางสังคมชนชั้นจนยากที่จะแยกจากกันได้ ชนชั้นสูงโรมันหรือพวกแพทริเซียน (patrician) จำนวนมากมีค่านิยมส่งบุตรหลานของตนให้ได้รับการศึกษาเพื่ออ่านออกเขียนได้ด้วยทักษะที่ว่าการศึกษสามารถสร้างความแตกต่างทางชนชั้นทางสังคม ด้วยเหตุนี้การศึกษาจึงเป็นเสมือนสัญลักษณ์และค่านิยมที่น่าภาคภูมิใจเป็นอย่างมาก

ในช่วงแรกเด็กชายโรมันต่างได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานจากผู้ปกครองโดยตรง หากผู้ปกครองเป็นนายทหารเด็กก็จะได้รับการถ่ายทอดความรู้นับตั้งแต่เรื่องการขว้างหอก การใช้ดาบ การว่ายน้ำ และการชกมวยเป็นพิเศษ และหากบิดาเป็นนายทหารม้าอาจมีการฝึกสอนให้บุตรตนขี่ม้าเพื่อรับราชการในกองทัพ ขณะที่ชนชั้นล่างหรือพวกเพลเบียน (plebian) ก็ไม่ได้คาดหวังในการเข้ารับศึกษาของบุตรหลานพวกตนมากอีกทั้งระบบการศึกษาก็ไม่ได้เอื้อต่อสถานะของพวกเขาเท่าที่ควรเนื่องจากข้อจำกัดทางสถานภาพชนชั้นและกำลังทุนทรัพย์ พวกเพลเบียนต้องการให้ลูก ๆ ดำเนินรอยตามการประกอบอาชีพของพวกตน เช่น การทำการกรรม หัตถกรรมหรือพานิชยกรรม เป็นต้น

สถานภาพทางการศึกษาเริ่มเปลี่ยนไปนับตั้งแต่สมัยต้นสาธารณรัฐจวบจนถึงสมัยปลายสาธารณรัฐโรมัน ทำให้ระบบการศึกษาโรมันมีพัฒนามากขึ้นโดยเฉพาะใน 272 ปีก่อนคริสตกาล เมื่อโรมันสามารถยึดนครรัฐทาเร็นตุม (Tarentum) และสามารถผนวกเกาะซิซิลีซึ่งเป็นอาณานิคมใหญ่กรีกได้สำเร็จใน 241 ปีก่อนคริสตกาล การยึดครองนครรัฐดังกล่าวทำให้ชาวโรมันได้รับมรดกทางภูมิปัญญากรีกโดยเฉพาะรูปแบบวิธีการศึกษากรีกเป็นอย่างยิ่ง อิทธิพลของการแสวงหาความรู้ทำให้ต่อมาชาวโรมันยังใช้เวลาว่างส่วนใหญ่ในการศึกษาหาความรู้และศิลปวิทยาการแบบกรีกเช่นกัน การขยายตัวของระบบการศึกษาเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมอีกครั้งหลังสงครามพิวนิก³ (Punic war 264 - 146 ปีก่อนคริสตกาล) สิ้นสุดลงพร้อม ๆ กับระบบปีตาธิปไตยในครอบครัวโรมันที่เริ่มเสื่อมลงไปกับกาลเวลา นอกจากนี้การศึกษาแบบกรีกยังได้สร้างการเปลี่ยนแปลงในสังคมโรมันโดยเฉพาะการเก็บค่าเล่าเรียนเพื่อจ้างครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถซึ่งครูส่วนใหญ่ล้วนแต่เป็นทาสกรีกที่มีความรู้เป็นอย่างดี ดังนั้นรูปแบบการศึกษาโรมันสมัยปลายสาธารณรัฐเป็นต้นมาจึงวางอยู่บนพื้นฐานของการศึกษากรีกอีกทั้งโรมันแทบไม่มีการสร้างหลักสูตรของตนขึ้นมาใหม่แต่อย่างใด

³ Gurald L. Gutek, A History of the Western Educational Experience, (Illinois : Waveland Press,1994), p.60.

ในช่วงที่โรมันขยายอำนาจรุ่งเรืองถึงขีดสุดหลังรัชสมัยออกตาเวียนซีซาร์ ซึ่งเป็นสมัยจักรวรรดิโรมัน การเรียนการสอนของกรีกถูกใช้เป็นหลักสูตรทั่วทั้งจักรวรรดิ นอกจากนี้แบบแผนทางการศึกษาดังกล่าวยังกลายเป็นพื้นฐานสำคัญของระบบการศึกษาของอารยธรรมยุโรปในสมัยต่อมาด้วย เมื่อโรมันพิชิตกรีกได้สำเร็จ โรมันจึงนำรูปแบบการศึกษารวมทั้งองค์ความรู้ทางศิลปวิทยาของกรีกทั้งหมดมาประยุกต์เข้ากับการศึกษาในจักรวรรดิ ทำให้เด็กนักเรียนโรมันถูกสอนเหมือนกับนักเรียนกรีก การศึกษาโรมันยังเปิดกว้างให้ทาสกรีกซึ่งส่วนใหญ่มีค่านิยมชอบศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองได้รับโอกาสในการถ่ายทอดความรู้แบบกรีกแก่ชาวโรมันด้วยและยังเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตมากกว่าทาสชาติอื่นใดในโรมัน

ตัวอย่างของนักการศึกษากรีกที่มีอิทธิพลต่อสังคมโรมัน เช่น ลิวิอุส อันดรอนิคัส (Livius Andronicus 260-200 ปีก่อนคริสตกาล) เซลยกรีกจากนครรัฐทาเร็นตุมซึ่งถูกขายลงเป็นทาสที่กรุงโรม อันดรอนิคัสเป็นทาสที่มีความรู้และถูกว่าจ้างให้เป็นครูสอนพิเศษแก่ลูกของนายทาสตน⁴ ภายหลังจากได้รับเสรีภาพเขายังคงพำนักอยู่ที่กรุงโรมและต่อมากลายเป็นนายครูผู้สอน (schoolmaster) ซึ่งได้เปิดสถาบันการศึกษาของตนขึ้น อันดรอนิคัสริเริ่มนำระบบการศึกษากรีกเข้ามาในโรมันและมีบทบาทสำคัญในการวางพื้นฐานความเจริญทางการศึกษาแก่เด็กโรมันด้วยการแปลมหากาพย์โอดิสซีย์ (Odyssey) ของโฮเมอร์เป็นภาษาละตินซึ่งทำให้วรรณกรรมกรีกเริ่มเป็นที่เผยแพร่ในหมู่สาธารณชนโรมัน

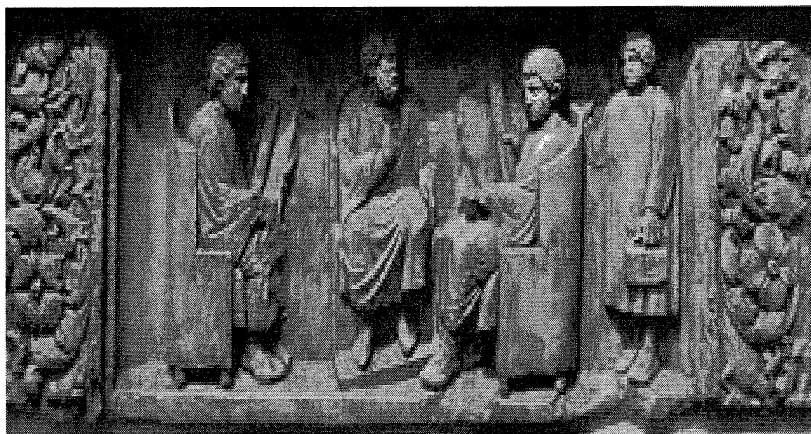
ในที่สุดภาพลักษณ์การศึกษากรีกจึงค่อย ๆ กลายเป็นอุดมคติของการก่อตั้งสถานการศึกษาโรมันในหลายแห่ง⁵ ระบบการศึกษากรีกเน้นทักษะการอ่านออกเขียนได้ (literary education) เป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนเบื้องต้น ขณะเดียวกันชาวกรีกจำนวนมากซึ่งเป็นผู้ใฝ่รู้ทางการศึกษาซึ่งเป็นนิสัยเฉพาะ ชาวกรีกเหล่านี้ยังเป็นผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์หลาย ๆ แขนงโดยเฉพาะงานวรรณกรรม

⁴ Augustus S. Wilkins, (2013), p.20-21.

⁵ F.R. Cowell. (1980), p.45.

ภาพลักษณ์การศึกษาของเด็กนักเรียนในประวัติศาสตร์โรมัน

ทั้งมหากาพย์อีเลียดและโอดิสซีย์ซึ่งชาวกรีกแทบทุกคนรู้เรื่องเป็นอย่างดี ปัจจัยเสริมสำคัญที่ทำให้ระบบการศึกษากรีกเป็นที่ยอมรับในโรมันเนื่องจากการที่ชายชาวโรมันส่วนใหญ่ต้องใช้ชีวิตในการสู้รบทำให้ห่างไกลจากการศึกษา ด้วยเหตุนี้วิถีชีวิตโรมันจึงถูกคร่าไปจากงานวรรณกรรมซึ่งเป็นเสมือนสิ่งที่ช่วยจรรโลงจิตใจมนุษย์ให้สูงขึ้นตามความคิดของชาวกรีก นอกจากเหตุผลที่ชาวโรมันต้องทำการสู้รบซึ่งเป็นเสมือนพันธกิจหลักที่ทำให้ชาวโรมันถอยห่างจากการศึกษาแล้ว ยังรวมถึงการดำรงชีพปากท้องของตนเพราะเมื่อโรมันไม่มีการสู้รบในสงคราม ชาวโรมันจะต้องเจียดเวลาที่เหลือในการทำกรเกษตรกรรม การเผยแพร่งานวรรณกรรมกรีกกลับมาเพื่อฟูกอีกครั้งในสมัยควินตุส เอนนิอุส (Quintus Ennius 239-169 ปีก่อนคริสตกาล) กวีนิพนธ์ชาวโรมันที่เห็นถึงคุณค่าการศึกษากรีกและเป็นผู้ที่เริ่มเผยแพร่งานวรรณกรรมกรีกในวงสังคมหลังจากที่อันดรอนิคุสได้แปลเป็นภาษาละตินเอาไว้แล้วก่อนหน้านี้ งานนิพนธ์ของเอนนิอุสทำให้การศึกษาของโรมันเริ่มต้นตัวทางการศึกษามากยิ่งขึ้น

ภาพประติมากรรมปูนต้ำแสดงเรื่องราวเด็กชายชาวโรมันที่เรียนรู้อย่างใกล้ชิดกับผู้สอน

นอกจากนี้การศึกษาพื้นฐานของเด็กกรีกชายชาวกรีกยังประกอบด้วยวิชาดนตรี (music) และกรีฑา (athletic) ซึ่งเป็นพื้นฐานการศึกษาของนักเรียนกรีกที่ต้องเรียนในสมัยยุคเฮลเลนิกเพื่อเป็นการยกระดับจิตใจและเพื่อเป็นการ

ป้องกันตัวเอง⁶ ทว่าชาวโรมันกลับเลืกรับเอารูปแบบการศึกษากรีกเพียงบางด้าน ในขณะที่บางวิชาถูกตัดออกไปเนื่องจากถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ไม่มียประโยชน์ต่อการศึกษา ชาวกรีกมองว่าวิชาดนตรีเป็นพื้นฐานของการศึกษาอีกทั้งยังสามารถเชื่อมโยงและหล่อหลอมเข้ากับการศึกษาด้านอื่น ๆ ของเด็ก ดนตรีจึงถูกมองว่าเป็นศาสตร์ที่บ่มเพาะจิตวิญญาณแก่เยาวชน ดังนั้นในสายตาของนักการศึกษากรีกจึงมองว่าดนตรีเป็นวิชาพื้นฐานเบื้องต้นที่เด็กต้องเรียนรู้ทั้งความสามารถในการเล่นเครื่องดนตรียังเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นอารยชนของวัฒนธรรมกรีกที่สูงส่งกว่าวัฒนธรรมอื่นใดในโลกเมดิเตอร์เรเนียนเป็นอย่างดี แต่ชาวโรมันกลับมองว่าดนตรีเป็นทักษะที่ไม่จำเป็นสำหรับเด็กโรมันเนื่องจากทำให้เด็กเป็นผู้มีจิตอ่อนไหวต่ออารมณ์และความรู้สึก ทำให้ชาวโรมันมองไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาวิชาดังกล่าวแต่อย่างใด

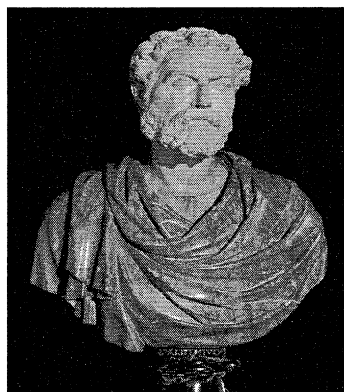
แม้ว่าชาวโรมันจะปฏิเสธคุณค่าการศึกษาดนตรีซึ่งถือได้ว่ามีความสำคัญต่อเด็กชายชาวกรีก แต่อย่างไรก็ดี กรีกทาก็ถูกมองว่าเป็นวิชาที่มีความสำคัญต่อชาวกรีกและชาวโรมันด้วยเช่นกัน ชาวโรมันเชื่อในคุณค่าการเรียนรู้กรีกทาวีชาดังกล่าวจะช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพให้เด็กมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงรวมถึงการมีร่างกายที่สมบูรณ์แบบ (perfect body) วิชากรีฑาของกรีกที่ชาวโรมันรับมายังมีจุดมุ่งหมายในการสนับสนุนให้เด็กชื่นชอบการแข่งขันและการประลอง ในทัศนะของชาวโรมันกลับไม่ได้มองว่าวิชากรีฑาเป็นเพียงการฝึกฝนร่างกายเพื่อใช้ในการแข่งขันกีฬาเท่านั้น แต่ยังเป็นการฝึกฝนและเตรียมพร้อมเด็กชายในการเป็นนายทหารที่ดีเพื่อรับใช้อาณาจักรโรมัน⁷

ในสมัยของควินทิลเลียน (Marcus Fabius Quintilian ค.ศ. 35 – 100) นักการศึกษาโรมันเป็นผู้สนับสนุนให้ชาวโรมันเล็งเห็นถึงคุณค่าทางการศึกษา โดยเน้นระบบการท่องจำ (recitation) ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาของกรีกว่าเป็นสิ่งสำคัญ

⁶ Stanley Bonner, *Education in Ancient Rome : From the Elder Cato to the Younger Pliny*, (London : Routledge, 2014), p.38.

⁷ Ibid., p.110.

ต่อการศึกษาของเด็กโรมันอย่างมาก⁸ เขากล่าวเพิ่มว่าสมรรถนะการศึกษาของเด็กยังขึ้นอยู่กับพรสวรรค์หรืออัจฉริยภาพ (ingenium ในภาษาละติน) ของเด็กที่เรียน รวมถึงความสามารถในการจำค่าเล่าเรียนของผู้ปกครองที่จะส่งเสียให้เด็กได้เรียนในระดับชั้นสูง ทั้งนี้เพราะในสมัยโรมันทางรัฐบาลยังไม่เห็นถึงคุณค่าของการศึกษาเหมือนดังเช่นในปัจจุบัน เนื่องจากทางการให้ความสำคัญต้องบประมาณการป้องกัน

รูปปั้นครึ่งตัวของควินทิเลียน
นักการศึกษาแห่งโรม

เขตแดนรวมถึงการจัดระเบียบภายในจักรวรรดิเป็นสำคัญ ดังนั้นนับตั้งแต่ศตวรรษที่ 1 เป็นต้นมา การศึกษาโรมันจึงเริ่มเปลี่ยนอย่างมากด้วยอิทธิพลความคิดของควินทิเลียน⁹ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนการจัดตั้งสถานการศึกษา (academy) เหมือนเช่นกับกรีก ควินทิเลียนเชื่อว่าสถานการศึกษาดีกว่าการจ้างครูพิเศษมาสอนที่บ้านซึ่งเป็นค่านิยมที่มีมายาวนานในอดีต เขาให้เหตุผลว่าโรงเรียนจะกระตุ้นการแข่งขันระหว่างเด็กนักเรียนด้วยกันอีกทั้งสถานการศึกษายังมีมาตรฐานการสอนเด็กที่เหมือนกันอีกด้วย

ความคิดของควินทิเลียนส่งอิทธิพลต่อชาวโรมันเป็นอย่างมากซึ่งส่วนใหญ่ต่างเริ่มคล้อยตามทัศนคติของเขาและทำให้สถานการศึกษาก่อกำเนิดขึ้น ต่อมาเมื่อระบบการศึกษาโรมันสามารถวางรากฐานได้มั่นคง รูปแบบการศึกษาของโรมันจึงถูกแบ่งระดับการเรียนการสอนเป็น 3 ระดับด้วยกัน คือ ระดับขั้นพื้นฐาน (primary school) [ludus ในภาษาโรมัน] ระดับไวยากรณ์ (grammar school) [grammaticus ในภาษาโรมัน] และระดับวาทศิลป์ (rhetoric) ตามลำดับ¹⁰

⁸ Augustus S. Wilkins, (2013), p.54.

⁹ Gurald L. Gutek, (1994), pp.65-67.

¹⁰ Stanley Bonner, (2014), p.180.

นอกจากนี้ควินทิลเลียนยังให้เหตุผลในการจัดตั้งสถานการศึกษาว่าเด็กนักเรียนจะมีความประพฤติดีขึ้นเมื่ออยู่ในสถานการศึกษาที่มีครูคอยควบคุมอย่างใกล้ชิด ความคิดของเขาสามารถโน้มน้าวผู้ปกครองโรมันให้ยินยอมจ่ายเงินเพื่อให้บุตรของตนได้รับการศึกษารวมถึงบุตรสาวด้วยเช่นกัน

การศึกษาระดับขั้นพื้นฐานของโรมัน

แม้ว่าระบบการศึกษาในครัวเรือนจะลดบทบาทลง แต่ครอบครัวโรมันที่มั่งคั่งยังคงนิยมจ้างครูพิเศษชาวกรีกมาสอนบุตรหลานของตนอยู่ที่บ้าน ขณะเดียวกันในช่วงเวลานี้การศึกษาระดับขั้นพื้นฐานหรือ Ludus Litterarius เริ่มขยายตัวกว้างขึ้นในโรมัน¹¹ เด็กที่เรียนในระดับนี้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครอง การศึกษาในระดับนี้ทั้งเด็กชายและเด็กหญิงล้วนสามารถเข้าถึงการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานได้อย่างเท่าเทียม แต่อย่างไรก็ดี สภาพโรงเรียนหลายแห่งเหล่านี้ล้วนมีขนาดเล็กและเป็นห้องแคบ ๆ ที่อึดอัดและน่าเบื่อหน่ายต่อเด็กเป็นอย่างมาก เด็กที่เข้าเรียนในระดับนี้จะมีทาสรับใช้ติดตามตัวจากบิดาซึ่งจะคอยดูแลอย่างใกล้ชิด ทาสติดตามเด็กดังกล่าวนี้เรียกว่า paedagogus ซึ่งเป็นเสมือนครูพี่เลี้ยงเด็ก¹² [ต่อมาคำว่า paedagogus รากศัพท์ของคำว่า pedagogue ในปัจจุบัน] ทาสติดตามเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นผู้มีความรู้ในการอ่านออกเขียนได้ในระดับหนึ่งโดยจะติดตามเด็กไปยังโรงเรียนทุกวันรวมทั้งมีหน้าที่ดูแลพฤติกรรมและรายงานความประพฤติและผลการเรียนให้กับผู้ปกครองนายตนทราบ

เด็กที่เรียนในระดับขั้นพื้นฐานจะเริ่มเรียนเมื่ออายุได้ราว 6 ขวบ โดยเด็กจะถูกสอนให้ใช้ปากกา สติลุส (stylus) เขียนลงในกระดานขี้ผึ้ง (waxed board) ซึ่งเมื่อเขียนแล้วก็สามารถลบออกได้¹³ และเขียนซ้ำใหม่ได้เรื่อย ๆ กระดานขี้ผึ้งนี้ถูกเรียกในภาษาละตินว่า Tabula Rasa ทั้งนี้เพราะในสมัยโรมันกระดานเขียน

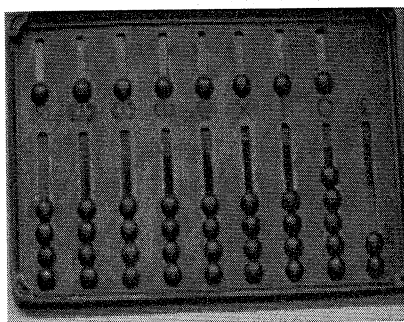
¹¹ Gurald L.. Gutek, (1994), p.69.

¹² Augustus S. Wilkins, (2013), p.40.

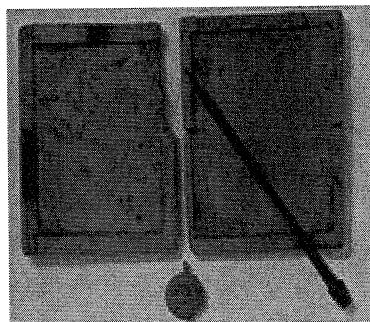
¹³ Teresa Morgan, Literate Education in the Hellenistic and Roman World, (Cambridge : Cambridge University Press, 2007), p.39.

ภาพลักษณ์การศึกษาของเด็กนักเรียนในประวัติศาสตร์โรมัน

สิ่งที่หายากและมีราคาแพงอย่างมาก ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องให้เด็กฝึกเขียนในกระดานซีผึ้งให้คล่องก่อนที่จะอนุญาตให้เขียนลงในกระดานปาปิรุสซึ่งต้องสั่งนำเข้าจากอียิปต์¹⁴ ในขณะที่ปากกาจะทำจากขนนกและน้ำหมึกที่เขียนลงในกระดานเป็นการผสมกันระหว่างยาง เขม่าดำรวมถึงคลาบน้ำดำของปลาหมึกซึ่งใช้ผสมกัน ภายหลังจากเด็กสามารถอ่านออกเขียนได้แล้ว ครูชั้นพื้นฐานยังต้องสอนให้เด็กใช้ลูกคิดในการคำนวณตัวเลขได้ด้วย¹⁵ เนื่องจากเด็กต้องเรียนวิชาคณิตศาสตร์ [ทั้งนี้ระบบตัวเลขของโรมันทำให้วิชาการเรียนคณิตศาสตร์ยากเป็นอย่างมาก โจทย์ที่มีตัวเลขเป็นจำนวนมากทำให้เด็กต้องใช้ลูกคิดในการช่วยคำนวณเพื่อลดทอนความซับซ้อนและการเสียเวลา] ขณะเดียวกันครูผู้สอนยังต้องบังคับให้เด็กนับตัวเลขเสียงดังพร้อม ๆ กัน

ซ้าย : ลูกคิดของโรมัน

ขวา : กระดานซีผึ้งโรมัน

ครูชั้นพื้นฐาน (litterator) นี้ถูกเรียกในภาษาละตินว่า Litteratus ซึ่งหมายถึงครูที่สอนในระดับพื้นฐานในโรมันเท่านั้น¹⁶ ทว่าตำแหน่งดังกล่าวถือเป็นตำแหน่งที่มีเกียรติอย่างมากในสังคมโรมัน แต่ครูชั้นพื้นฐานเหล่านี้ก็ไม่ได้รับค่าจ้างที่สูงมากนักและบ่อยครั้งการสอนหนังสือในระดับชั้นพื้นฐานก็เป็นเพียงอาชีพรองด้วย ในบางแห่งโดยเฉพาะชนเมืองของกรุงโรมที่ห่างไกลยังไม่มีการเปิด

¹⁴ Ibid., pp.39-40.

¹⁵ Stanley Bonner, (2014), p.185.

¹⁶ Ibid., p.55.

สถาบันการศึกษาระดับชั้นพื้นฐานอย่างเป็นทางการจะลักษณะ ทำให้ในสังคมโรมันพบเห็นครูชั้นพื้นฐานในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วทั้งโรมัน เช่น ในบ้านของคหบดี ลานระเบียงวิหาร ตลอดจนยิมเนเซียมหรือแม้กระทั่งตามท้องถนนที่สามารถพบเห็นครูพื้นฐานได้

การจัดตั้งโรงเรียนระดับพื้นฐานยังมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้เด็กโรมันเรียนรู้ทักษะการอ่าน การเขียนและวิชาเรขาคณิตซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับชีวิต¹⁷ การสอนบทเรียนในแต่ละบทจะเป็นไปอย่างช้า ๆ เพื่อให้ครูผู้สอนได้ทบทวนเนื้อหาซ้ำ ๆ กันอีกทั้งให้เด็กสามารถจดจำเนื้อหาทั้งหมดได้ขึ้นใจ แต่อย่างไรก็ดี การสอนดังกล่าวก็ทำให้เด็กรู้สึกเบื่อหน่ายต่อการเรียนเป็นอย่างมาก ครูชั้นพื้นฐานยังมีหน้าที่ฝึกฝนและบังคับให้เด็กนักเรียนต้องเขียนและอ่านตัวอักษรละตินจำนวน 24 ตัวควบคู่ไปกับการประสมคำ การสะกดคำและการสะกดพยางค์ เมื่อเด็กอ่านออกเขียนได้แล้วครูชั้นพื้นฐานจะสอนให้เด็กท่องจำกฎหมาย 12 โต๊ะซึ่งเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรของโรมันและต้องท่องจำจนขึ้นใจ¹⁸

ด้วยเหตุนี้เด็กจึงต้องเรียนตามคำสอนของครูอย่างเคร่งครัดโดยแทบไม่มีโอกาสศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเองจากหนังสือ เนื่องจากหนังสือเป็นสิ่งที่หายากมากและมีราคาสูงลิ่ว นอกจากนี้ชาวโรมันยังยอมรับค่านิยมของชาวกรีกว่าการใช้หนังสือยังแสดงถึงความโง่เขลาด้วย หนังสือส่วนใหญ่ที่เด็กโรมันต้องเรียนรู้เป็นหนังสือจำพวกวรรณกรรมโดยเฉพาะบทกวีที่มีความสำคัญจะถูกนำมาใช้ในการเรียนการสอนและเด็กจะต้องท่องจำบทกวีดังกล่าวให้ได้ เด็กนักเรียนไม่มีสิทธิที่จะตั้งคำถามว่าสิ่งที่พวกเขาท่องจำถูกต้องหรือไม่ บทเรียนแต่ละบทจะถูกอธิบายอย่างง่าย ๆ เพราะไม่มีสื่อการสอนหรือแม้กระทั่งหนังสือที่ใช้ในการประกอบการเรียนเนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ

¹⁷ Augustus S. Wilkins, (2013), pp.14-15.

¹⁸ Stanley Bonner, (2014), p.88.

ตลอดระยะเวลาของการเล่าเรียนในหลักสูตร เด็กโรมันแทบไม่มีการทดสอบหรือแข่งขันเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการอย่างเป็นทางการ ครูชั้นพื้นฐานจะประเมินผลสำเร็จจากการศึกษาด้วยการให้เด็กทำแบบฝึกหัด (exercise) ว่าถูกมากน้อยเพียงใด หากทำไม่ถูกจะต้องมีการแก้ไข และหากเด็กทำถูกต้อง ครูผู้สอนก็จะชมเชยความสำเร็จของเด็กเท่านั้น การกระทำดังกล่าวนี้ก็เพื่อเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงที่จะทำให้เด็กเกิดการแข่งขันและอาจนำมาสู่การบ่มเพาะความเกลียดชังระหว่างกันขึ้น

การเรียนในระดับพื้นฐานนี้แทบไม่มีวันหยุด การสอนจะเริ่มขึ้นนับตั้งแต่เช้าตรู่จนตลอดทั้งวันทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างยาวนานมาก เด็กต้องเริ่มเรียนนับตั้งแต่รุ่งสางจบจนกระทั่งพระอาทิตย์ตกดิน เด็กนักเรียนจะได้หยุดพักสั้น ๆ ในช่วงเวลากลางวันซึ่งเป็นเวลาทานอาหารเพียงแค่มือเดียวเท่านั้น ดังนั้นภายในหนึ่งวันของการเรียนจะเริ่มขึ้นก่อนพระอาทิตย์ขึ้นไม่นาน ทาสติดตามเด็กจะต้องนำเทียนไขมาให้กับเด็กเพื่อสร้างความสว่างในตอนเช้าและต้องใช้เทียนไขอีกครั้งเมื่อต้องนำเด็กกลับบ้านในตอนเลิกเรียน นอกจากนี้การเรียนการสอนในห้องก็ไม่ได้มีพื้นฐานอยู่บนความสนุกสนานแต่อยู่บนความหวาดกลัว เด็กอาจถูกครูทำโทษเมื่อต่อต้านหรือไม่เชื่อฟังผู้สอน ดังนั้นครูชั้นพื้นฐานอาจใช้วิธีการลงโทษทางร่างกายเพื่อเป็นการกระตุ้น และบังคับให้เด็กเรียนหรือประพฤติในสิ่งที่เชื่อว่าถูกต้อง

ชาวโรมันเชื่อว่าการลงโทษทางร่างกายจะทำให้เด็กดีขึ้น จวบจนมีคำกล่าวขานว่าเด็กคนใดที่ไม่เคยถูกเฆี่ยนตีเด็กผู้นั้นไม่ได้รับการฝึกฝน รูปแบบการลงโทษโดยทั่วไปในการเรียนจะใช้ไม้เรียวหรือแส้ในการลงโทษ ทั้งนี้ชาวโรมันเชื่อว่าเด็กจะจดจำได้ก็ต่อเมื่อเกิดความกลัวและความเจ็บปวด¹⁹ เด็กต้องเรียนครบทั้ง 7 วัน โดยแทบไม่มีวันหยุดเว้นแต่ทางการโรมันอาจจัดให้มีวันหยุดของโรงเรียนเป็นพิเศษ เช่น วันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น ในสมัยแรกเริ่มของการสถาปนาจักรวรรดิโรมันการสอนในชั้นพื้นฐานเริ่มขยายตัวมากขึ้น กอปรกับทาสกรีกที่ได้

¹⁹ Ibid., pp.143-144.

รับการปลดปล่อย (freed slave) ต่างเปิดโรงเรียนเอกชนของพวกเขาขึ้น สภาพทางสังคมโรมันที่เปลี่ยนไปเช่นนี้ทำให้มีผู้ปกครองจำนวนมากปรารถนาที่จะส่งบุตรหลานตนเข้ารับการศึกษาศึกษาในโรงเรียนแทนที่จะจ้างครูพิเศษมาสอนหรือสอนเองที่บ้าน นอกจากนี้โรงเรียนขั้นพื้นฐานยังเป็นสถานการศึกษาที่พวกเขาพลเรือนหรือชนชั้นล่างของโรมันยังสามารถเข้าถึงการเรียนได้เช่นเดียวกับพวกแพทริเซียน

การเรียนรู้แบบทวิภาษาในระดับไวยากรณ์

หลังจากสำเร็จการศึกษาในขั้นพื้นฐานเด็กจะมีอายุได้ราว 10-11 ขวบ จากนั้นเด็กชายซึ่งส่วนมากมาจากชนชั้นแพทริเซียนต้องเตรียมตัวเข้าเรียนต่อในระดับขั้นไวยากรณ์ (grammar) ขณะที่เด็กหญิงที่สำเร็จการศึกษาในระดับขั้นพื้นฐานไม่มีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาต่อในระดับนี้ เนื่องจากพวกเขาต้องเตรียมตัวแต่งงานเมื่ออายุได้ 12 ขวบ นอกจากนี้ชาวโรมันยังมีค่านิยมเช่นเดียวกับชาวกรีกที่ไม่เล็งเห็นถึงความจำเป็นในการศึกษาในระดับสูงขึ้นของบุตรสาวแต่อย่างใด การศึกษาในระดับนี้ยังคงได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมกรีกเป็นอย่างมากเช่นกัน ครูผู้สอนยังคงคร่ำเคร่งการฝึกฝนเด็กในการอ่านและเขียนรวมถึงยังต้องสอนให้เด็กสามารถแต่งโคลงกวีสั้น ๆ ให้ถูกต้องตามหลักฉันทลักษณ์ได้ด้วย กิจกรรมการเรียนในแต่ละวันของหลักสูตรดังกล่าวนี้ เด็กนักเรียนชายยังคงต้องจดคำบรรยายในรายวิชาไวยากรณ์ (grammaticus) ซึ่งประกอบไปด้วย 6 ทักษะย่อย นอกจากนี้เด็กยังต้องแสดงอารมณ์ในการอ่านบทกวี ตลอดจนการวิเคราะห์บทกวีได้

นอกจากนี้ที่สำคัญครูไวยากรณ์ยังต้องสอนภาษากรีกให้แก่เด็กนักเรียนเป็นภาษาที่สองเพื่อเตรียมพร้อมให้เด็กเหล่านั้นเรียนรู้วิชาการที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเอกสารส่วนใหญ่ล้วนแต่เป็นภาษากรีกเป็นสำคัญอีกทั้งในขณะนั้นยังไม่มีนักปราชญ์โรมันที่ทำการแปลเอกสารกรีกเป็นภาษาละตินเท่าที่ควร ผลงานจำนวนมากทั้งด้านปรัชญา คณิตศาสตร์ ดาราศาสตร์และวรรณกรรมล้วนแล้วแต่

เป็นภาษากรีกแทบทั้งสิ้น ทำให้เด็กชายชาวโรมันจึงต้องเรียนภาษากรีกไปด้วยปริยาย แต่อย่างไรก็ดี เด็กชายโรมันโดยเฉพาะจากชนชั้นแพทริเซียนก็มีพื้นฐานภาษากรีกมาบ้างแล้วจากทาสของบิดาซึ่งเป็นชาวกรีกที่ติดตามเป็นครูอนุพีเลียในสมัยการเรียนขั้นพื้นฐาน ดังนั้นการเรียนในหลักสูตรไวยากรณ์จึงปิดโอกาสบุตรหลานของพวกเขาพลเป็นเนื่องจากไม่มีพื้นฐานภาษากรีกมาก่อน ด้วยเหตุนี้หลักสูตรการเรียนการสอนจึงเป็นหลักสูตรการเรียนแบบทวิภาษา (bilingual) คือภาษากรีกและละติน เด็กชายชาวโรมันจำต้องอ่านและเขียนเป็นภาษาละตินและกรีกควบคู่กันไป²⁰

การเรียนระดับไวยากรณ์เด็กชายโรมันต้องเรียนทั้งไวยากรณ์กรีกและละติน²¹ นอกจากนี้เด็กยังต้องศึกษาประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ปรัชญา วรรณกรรม และต้องอ่านท่องจำเนื้อหาดังกล่าวก้าวให้ได้ ครูผู้สอนในระดับนี้ยังต้องปลูกฝังค่านิยมให้เด็กหลงใหลวัฒนธรรมกรีกทั้งนี้สืบเนื่องจากนักปราชญ์โรมันมีความชื่นชมอารยธรรมกรีกเป็นอย่างมากทำให้ภาษากรีกจึงถูกบังคับใช้เป็นแบบเรียนในระดับนี้²² นอกจากนี้ชาวโรมันยังเชื่อว่าการที่เด็กมีความรู้ตามแบบฉบับกรีกยังแสดงให้เห็นถึงการได้รับการขัดเกลาและการบ่มเพาะความรู้ที่สูงส่งในสังคมโรมันชั้นสูง ชนชั้นแพทริเซียนยังปลูกฝังค่านิยมให้บุตรหลานของตนโอ้อวดความรู้แบบกรีกเพื่อแสดงสติปัญญาที่เหนือกว่า

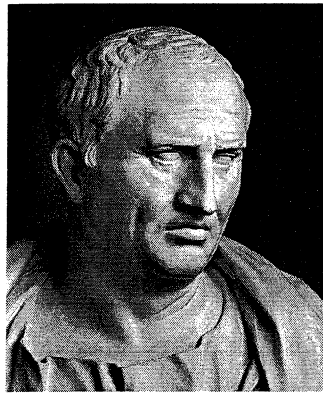
แต่อย่างไรก็ดี การศึกษาของโรมันที่คัดลอกมาจากกรีกยังมีบางด้านที่แตกต่างกันออกไปโดยเฉพาะคติเรื่องวีรบุรุษกรีก (Greek heros) ชาวโรมันถูกสอนให้เคารพและประพาศตามครรลองของวีรบุรุษในตำนานกรีกทั้งโอดิสซัสหรือเฮอคิวลีสอย่างเคร่งครัดซึ่งชาวโรมันมองว่าเป็นคุณค่าที่พึงามควรค่าแก่การเอาแบบอย่าง ขณะที่เด็กชายกรีกถูกสอนให้ยกย่องและเรียนรู้การกระทำของวีรบุรุษเท่านั้น ดังนั้นรูปแบบการเรียนการสอนวรรณกรรมกรีกของชาวโรมันจึง

²⁰ Gurald L. Gutek, (1994), pp.64-65.

²¹ Stanley Bonner, (2014), p.135.

²² Gurald L. Gutek, (1994), p.63.

เป็นการสร้างภาพลักษณ์และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริงโดยเฉพาะความเข้มแข็งและอดทนเมื่อเผชิญหน้ากับการสู้รบมากกว่าเป็นเพียงอุดมคติที่ชาวกรีกนับถือเท่านั้น

ซีเซโรนักการเมืองและ
นักวางทศปียิ่งใหญ่แห่งโรมัน

ความสำคัญของการเรียนภาษากรีกในระดับไวกรรมยังเห็นได้จากหลักฐานของแฟลคคัส (Quintus Horatius Flaccus 65 – 8 ปีก่อนคริสตกาล) ที่กล่าวยกย่องเมเซนาส (Maecenas) [ภายหลัง เมเซนาสได้รับการสถาปนาเป็นจักรพรรดิโรมันองค์ที่สองต่อจากออกตาเวียน] ว่าเป็นตัวอย่างของบุคคลที่ทรงคุณค่าของโรมันและเป็นผู้ที่เปี่ยมล้นไปด้วยสติปัญญา เนื่องจากเมเซนาสเป็นผู้ที่รู้ทั้งภาษากรีกและละตินเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมี

หลักฐานสนับสนุนจากทรันคิลลัส (Gaius Suetonius Tranquillus ค.ศ. 69–122) ที่กล่าวชื่นชมซีเซโรนักการเมืองผู้ยิ่งใหญ่ของโรมันซึ่งสามารถพูดภาษากรีกในวุฒิสภาได้อย่างคล่องแคล่วเช่นเดียวกับภาษาละติน ความได้เปรียบจากภาษากรีกยังทำให้ซีเซโรกลายเป็นผู้ที่มีความรู้กว้างขวางอีกทั้งยังกรุยทางให้เขาดำรงตำแหน่งเป็นแพรเตอร์ (Praetor) ซึ่งเป็นตำแหน่งเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐบาล²³ ความสามารถของซีเซโรยังทำให้นักประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่าวุฒิสมาชิกในสภาโรมันนอกจากจะเป็นชนชั้นสูงที่มีความรู้ทางด้านรัฐศาสตร์แล้วยังต้องเป็นผู้ที่รู้ทั้งภาษากรีกและละตินเป็นอย่างดี

อาจารย์ผู้สอนในระดับไวกรรมนี้เรียกว่า grammatici หรือครูไวกรรม²⁴ ในสมัยโรมันครูไวกรรมที่มีชื่อเสียงมีด้วยกันหลายคนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ลูซิอุส พูพิลลัส (Lucius Orbilius Pupillus) และมาร์คัส แฟลคคัส (Marcus Verrius

²³ Stanley Bonner, (2014), p.70.

²⁴ Augustus S. Wilkins, (2013), p.20.

Flaccus) ซึ่งเป็นครูไวยากรณ์ที่โด่งดังมากในยุคสมัยจักรวรรดิโรมัน โดยเฉพาะแฟลคคัสซึ่งมีชื่อเสียงอย่างมากและได้รับการยกย่องจากราชสำนักโรมัน แฟลคคัสริเริ่มวิธีการสอนด้วยการให้เด็กแข่งขันความสามารถในชั้นเรียนและให้รางวัลแก่ผู้ชนะเพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจการเรียนการสอนแก่พวกเด็ก ๆ รางวัลที่เขามอบให้เด็กส่วนใหญ่มักเป็นหนังสือที่ทรงคุณค่าและหายากในโรมัน วิธีการสอนของเขาจึงเป็นที่นิยมและกลายเป็นแบบอย่างของครูผู้สอนไวยากรณ์หลายคนของโรมันในสมัยต่อมาอีกด้วย

ในยุครุ่งเรืองของอาชีพการสอนในระดับไวยากรณ์ แฟลคคัสไม่มีสถาบันการสอนเป็นของตัวเอง แต่อย่างไรก็ดี ชนชั้นสูงโรมันเป็นจำนวนมากต่างจ้างเขาสอนบุตรหลานที่เคหสถานของตน แฟลคคัสไม่ได้เรียกเก็บค่าเล่าเรียนที่แพงมากเกินไปรวมถึงบางครั้งยังสอนให้โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายแก่นักเรียนผู้ประสงค์เรียนกับเขา นอกจากนี้เขายังได้รับเกียรติจากราชสำนักในสมัยจักรพรรดิออกัสตัสซีซาร์ ให้เป็นพระอาจารย์พิเศษเพื่อถวายการสอนหนังสือให้แก่พระนัดดาของพระองค์ ขณะที่เพื่อนร่วมอาชีพซึ่งเป็นครูไวยากรณ์มักจะพำนักอยู่ตามท้องถนนเพื่อรอการว่าจ้างจากผู้มีอันจะกิน ครูไวยากรณ์หลายคนที่ไม่มีทุนทรัพย์เปิดสถานการศึกษา อาจต้องว่าจ้างสอนตามบ้านคหบดี ริมข้างถนน ระเบียงวิหาร หรือพื้นที่สาธารณะของชุมชนเช่นเดียวกับครูชั้นพื้นฐาน นอกจากนี้ในการเรียนการสอนบางครั้งอาจมีการหยิบยกประเด็นทางสังคม การเมืองหรือเศรษฐกิจเพื่อเป็นข้ออภิปรายของเหล่านักเรียนเพิ่มเติม

วาทศิลป์กับการศึกษาระดับสูงของโรมัน

หลังจากเรียบจบในระดับชั้นไวยากรณ์ เด็กจะมีอายุได้ 14-15 ขวบ แต่อย่างไรก็ตาม เด็กนักเรียนจะต้องเข้าไปเรียนต่อในระดับชั้นวาทศิลป์ (rhetoric) ซึ่งหลักสูตรดังกล่าวมีความสำคัญต่อสังคมโรมันและได้สร้างรัฐบุรุษของโรมันที่สำคัญ ๆ หลายคน ขณะที่ครูผู้สอนในระดับนี้เรียกว่า rhetor หรือครูวาทศิลป์ การเรียนในระดับนี้เป็นการเรียนในลำดับสุดท้ายของเด็กชายโรมัน²⁵ ทว่ากร

²⁵ Gurald L. Gutek, (1994), p.64.

เรียนวิชาวาทศิลป์ก็มีเด็กนักเรียนโรมันน้อยมากที่จะได้ศึกษาในศาสตร์ดังกล่าว ซึ่งส่วนใหญ่มาจากชนชั้นแพทริเซียนแทบทั้งสิ้น นักปราชญ์โรมันยกย่องวิชาวาทศิลป์ว่ามีความสำคัญต่อเด็กชายโรมัน เนื่องจากการฝึกฝนทักษะการพูดให้เด็กเตรียมพร้อมสู่หนายความหรือนักการเมืองเพื่อสร้างชื่อเสียงเกียรติยศให้กับตน²⁶ ดังนั้นชีวิตชายชาวโรมันจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงการพูดในที่สาธารณะได้อย่างขณะเดียวกันนักวาทศิลป์ที่สำคัญของโรมัน เช่น ซีเซโรหรือพลินีผู้บุตรต่างก็มองว่าศาสตร์วาทศิลป์เป็นมรดกอันล้ำค่าที่แสดงถึงความเป็นโรมัน นักเรียนที่ผ่านการเรียนวาทศิลป์ยังได้รับการยกย่องว่าเป็นบุคคลสำคัญของโรมัน อีกทั้งชาวโรมันยังให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก²⁷ เนื่องจากผู้ที่สำเร็จวิชาดังกล่าวนี้สามารถเข้าสู่แวดวงการเมืองรวมถึงการศาลซึ่งมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชาวโรมัน

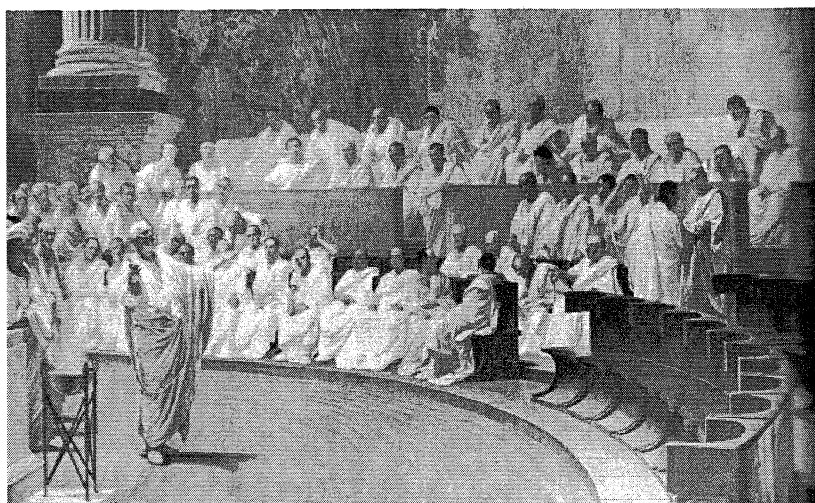
สถานที่สำคัญในการเรียนการสอนในระดับวาทศิลป์อยู่ที่ฟอรัม (forum) ซึ่งเป็นสถานที่ที่เด็กต้องมาฝึกฝนทักษะการพูด การเรียนวาทศิลป์รุ่งเรืองเป็นอย่างมากในสมัยจูเลียส ซีซาร์ที่มองเห็นความสำคัญในการพูดอภิปรายในวุฒิสภาเพื่อโน้มน้าวสมาชิกทั้งในการทำศึกสงครามและการจัดเก็บภาษี ในรัชสมัยพระเจ้าทราจันทรงยกห้องสมุดสาธารณะโรมันให้แก่เด็กนักเรียนเพื่อใช้ในการเรียนการสอนวิชานี้โดยตรง ต่อมาการเรียนวาทศิลป์ยังแบ่งออกเป็นสองประเภทคือการเรียนวาทศิลป์แบบละตินและการเรียนวาทศิลป์แบบกรีก โดยครูวาทศิลป์จะคัดเลือกผลงานของนักวาทศิลป์กรีกที่โดดเด่นโดยมีการดัดแปลงเป็นภาษาละตินให้แก่เด็กนักเรียนเพื่อศึกษารวมถึงอาจให้เด็กศึกษาแบบฉบับของกรีกโดยตรง เนื่องจากเด็กส่วนใหญ่สามารถอ่านภาษากรีกได้หลังจากผ่านระดับไวยากรณ์มาแล้ว หัวข้อที่มีชื่อเสียงที่พูดในที่สาธารณะหรือในสภาจะถูกบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยเฉพาะจากนักพูดที่มีชื่อเสียงของโรมัน ณ ขณะนั้น เช่น เวอร์จิล เซเนกา ฮอเรซ และโอวิด เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ดี ในบางสมัยวิชาวาทศิลป์เองก็สร้างปัญหาให้กับผู้ปกครองชนชั้นแพทริเซียนเช่นกัน เนื่องจากพวกเขามองว่าครูผู้สอนวาทศิลป์มักสร้างปัญหา

²⁶ Teresa Morgan, (2007), pp.190-191.

²⁷ Gurald L. Gutek, (1994), pp. 62-64..

ในการพูดจาย่างมีหลักการกับผู้ปกครองซึ่งมองว่าเป็นการก้าวร้าวและขัดแย้ง คำสั่ง ปัญหาดังกล่าวเห็นได้ชัดใน 29 ปีก่อนคริสตกาล เมื่อวุฒิสภาโรมันมีมติขับไล่ครูวาทศิลป์ทั้งหมดออกจากโรมด้วยข้อหากระตุ้นให้เด็กโรมันฉลาดแกมโกงในการพูดมากเกินไปและอาจเป็นภัยต่อโครงสร้างระบอบอนุรักษนิยมของโรมันด้วย แม้ว่าวาทศิลป์จะถูกถ่ายทอดผ่านทางครูผู้สอนเป็นสำคัญ แต่ทว่าก่อนหน้านี้เด็กนักเรียนอาจเรียนรู้ทางอ้อมโดยผ่านวิธีการสังเกตและการให้คำแนะนำจากผู้อาวุโสและผู้ใหญ่ในครอบครัว เด็กเหล่านี้จะได้รับการปลูกฝังและซึมซับวิธีการพูดมาเป็นเวลายาวนาน ทั้งนี้วิชาวาทศิลป์ได้ถูกสร้างสรรค์ขึ้นนับตั้งแต่สมัยกรีก ก่อนที่ศาสตร์ดังกล่าวจะกลายเป็นวิชาสำคัญในสังคมโรมันในเวลาต่อมา การเรียนระดับวาทศิลป์นี้เด็กจะต้องเรียนวิชาต่าง ๆ ควบคู่กันไปด้วยทั้งวิชาภูมิศาสตร์ ดนตรี ปรัชญา วรรณกรรม เทพปกรณัมและเรขาคณิต เป็นต้น การศึกษาวิชาที่รอบด้านเหล่านี้จะทำให้เด็กกลายเป็นักเรียนที่มีความรู้หลากหลายและมีความรู้รอบด้าน โดยเฉพาะการเป็นนักพูดสุนทรพจน์ซึ่งเป็นผู้ที่รู้มากเพราะเรียนและฟังมามาก และหากใครสงสัยเรื่องใดนักวาทศิลป์ก็จะสามารถอธิบายในเรื่องดังกล่าวได้อย่างคล่องแคล่ว

วาทศิลป์เป็นศาสตร์สำคัญยิ่งในการโน้มน้าวเพื่อนสมาชิกให้คล้อยตามความคิดเห็นในวุฒิสภาโรมัน

วิชาวาทศิลป์ที่มีการเรียนการสอนในโรมันมีอยู่ด้วยกัน 2 สาขาใหญ่ที่เด็กชายโรมันต้องเรียนรู้คือ วาทศิลป์ด้านการเมือง (political oratory) ซึ่งถูกกำหนดให้มีการเรียนการสอน ทั้งนี้ศาสตร์ดังกล่าวเป็นการฝึกฝนทักษะแก่เยาวชนโรมันให้มีความพร้อมเมื่อต้องเป็นสมาชิกวุฒิสภาในโรมัน และวาทศิลป์ด้านคดีความ (judicial oratory) ซึ่งเป็นการพูดหรือว่าความในชั้นศาลในอรรถคดี²⁸ ซึ่งถือว่ามีความสำคัญอย่างมากในโรมันหลังจากที่เด็กได้เรียนรู้กฎหมายสิบสองโต๊ะในระดับการเรียนขั้นพื้นฐานแล้ว อย่างไรก็ตาม การเรียนวาทศิลป์ทั้งสองแบบก็มีความต่างกัน วาทศิลป์ด้านการเมืองนั้นครูวาทศิลป์จะฝึกฝนให้เด็กชายพูดด้วยเสียงอันดังท่ามกลางสาธารณชนเพื่อฝึกความมั่นใจ ในขณะที่วาทศิลป์ด้านคดีความนั้นเด็กส่วนใหญ่มักไม่ค่อยได้รับการฝึกฝนในชั้นศาลมากเท่าที่ควร เนื่องจากครูวาทศิลป์ส่วนใหญ่มุ่งฝึกสอนเนื้อหาในด้านการพูดทางการเมืองมากกว่า อีกทั้งผู้ปกครองต่างคาดหวังให้เด็กเรียนรู้ด้านการเมืองและดำเนินรอยตามบิดาในการเป็นวุฒิสมาชิก²⁹ แท็กซิทัส (Tacitus) นักปราชญ์คนสำคัญของโรมันกล่าวว่าในสมัยการเรียนวาทศิลป์เขาเริ่มสูญเสียทักษะการถ่ายทอดวาทศิลป์ทางด้านกฎหมายเป็นอย่างมาก

การศึกษาระดับวาทศิลป์สิ้นสุดลงเมื่อเด็กอายุได้ 16 ปี หลังจากจบการศึกษาเด็กชายจะเข้ารับพิธีการจบการศึกษา (graduation ceremony) และจะได้รับอนุญาตให้สวมใส่เสื้อโทกา (toga) สีขาวซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการบรรลุนิติภาวะของเด็ก เด็กชายจะเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกชาวโรมันอย่างสมบูรณ์ แต่อย่างไรก็ดี เด็กที่เพิ่งบรรลุนิติภาวะจะต้องเป็นเด็กติดตามอย่างน้อยอีก 1 ปี เพื่อปรนนิบัติผู้อาวุโสซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพื่อนสนิททางฝ่ายบิดา การรับใช้ของเด็กติดตามเหล่านี้ก็เพื่อเป็นการเรียนรู้ประสบการณ์ทางการเมือง การสงครามรวมถึงการว่าความในชั้นศาล โดยตลอดระยะเวลา 1 ปี เด็กชายโรมันจะได้รับการเคี่ยวเข็ญทางด้านวินัย ความรับผิดชอบและเรียนรู้กฎระเบียบอย่างเข้มงวดไปใน

²⁸ Stanley Bonner, (2014), pp. 65-66.

²⁹ Lesley Adkins and Roy A. Adkins, Handbook to Life in Ancient Rome, (Oxford : Oxford University Press, 1998), p.41.

ตัวโดยไม่มีการแบ่งแยกภาวะระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่แต่อย่างใด ภายหลังจากการรับใช้ผู้อาวุโสเสร็จสิ้นลง เด็กจะย่างก้าวสู่ความเป็นพลเมืองโรมันอย่างเต็มภาคภูมิด้วยการเป็นนายทหารโรมันซึ่งนับเป็นตำแหน่งอันมีเกียรติยิ่ง การเป็นทหารโรมันยังถือเป็นพลเมืองโรมันอย่างสมบูรณ์แบบด้วย

อย่างไรก็ดี แม้จะจบการศึกษาในระดับวาทศิลป์แล้ว เด็กชายโรมันที่ใฝ่รู้การเรียนอาจศึกษาเพิ่มเติมต่อในด้านปรัชญาซึ่งส่วนใหญ่เป็นปรัชญากรีกในการศึกษาด้านปรัชญานั้นเด็กชายชาวโรมันจะต้องเดินทางไปยังกรีกโดยตรงซึ่งเป็นศูนย์กลางทางศิลปวิทยาการความรู้ของโลกตะวันตกในยุคนั้น ทว่าการสอนปรัชญาไม่เป็นที่แพร่หลายในหมู่ชนชั้นสูงโรมัน เนื่องจากผู้ปกครองส่วนใหญ่มองว่าปรัชญาเป็นการสร้างปัญหาแก่พวกตนเพราะเป็นการบ่มเพาะให้เด็กต่อต้านการเชื่อฟังผู้อาวุโสโรมันรวมทั้งสร้างอัสเสมิมานะในการยกตนเองสูงกว่าผู้อื่น แต่ถึงกระนั้นนักปราชญ์โรมันจำนวนมากต่างก็ยอมรับว่าปรัชญากรีกถือเป็นมรดกความรู้ที่ทรงคุณค่าเป็นอย่างยิ่งและเป็นสิ่งที่ชนชั้นสูงโรมันพึงศึกษาไว้

การเสื่อมของระบบการศึกษาโรมันมีปัจจัยหลายประการด้วยกัน ทั้งจากระบบภาษีที่สูงมากขึ้นจึงทำให้จำนวนคนจนเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นการปิดกั้นโอกาสทางการศึกษา นอกจากนี้จำนวนทาสกรีกที่มีความรู้ลดน้อยลงเนื่องจากทาสเหล่านั้นสามารถปลดปล่อยตัวเองได้เมื่อมีฐานะการเงินสูงขึ้น ความเสื่อมของระบบการศึกษายังเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับจำนวนงานวรรณศิลป์ของโรมันที่มีน้อยลงรวมถึงงานวรรณกรรมและงานนิพนธ์ชิ้นต่าง ๆ นับตั้งแต่สมัยการทำสงครามทั้งในและนอกโรมันส่งผลให้จำนวนประชาชนที่อ่านออกเขียนได้ลดลงอย่างรวดเร็ว ขณะที่ชาวต่างชาติที่เข้ามาแสวงหางานทำเพิ่มจำนวนมากขึ้น นอกจากนี้ระบบราชการโรมันยังดำเนินไปอย่างเชื่องช้ามาก ก่อนที่จักรวรรดิโรมันจะสิ้นสุดลงไม่นานระบบการศึกษาและวัฒนธรรมโรมันถูกจำกัดอยู่เพียงแคร์ริวของอารามและบ้านของชนชั้นสูงเท่านั้น [คำว่า nobility มาจากภาษาละตินว่า nobilis อันหมายถึงการมีชื่อเสียงจากความรู้] สิ่งเหล่านี้ยิ่งทำให้ระบบการศึกษากลายเป็นข้อจำกัดของชาวโรมันทั่วไปจวบจนถึงสมัยยุคกลางที่สถานการศึกษาถูกเปลี่ยนถ่ายมายังอารามแห่งคริสต์ศาสนาในที่สุด

บรรณานุกรม

- Adkins, Lesley and Adkins, Roy A.. (1998). **Handbook to Life in Ancient Rome**. Oxford : Oxford University Press.
- Barrow, Robin. (2011). **Greek and Roman Education**. London : Bristol Classical Press.
- Bonner, Stanley. (2014). **Education in Ancient Rome : From the Elder Cato to the Younger Pliny**. London : Routledge.
- Cowell, F.R.. (1980). **Life in Ancient Rome**. New York : Perigee Books.
- Garnsey, Peter. (1987). **The Roman Empire : Economy, Society and Culture**. California : University of California Press.
- Glady, Marcel Le. (2009). **A History of Rome**. New Jersey : Wiley-Blackwell Publishing.
- Gutek, Gurald L.. (1994). **A History of the Western Educational Experience**. Illinois : Waveland Press.
- Morgan, Teresa. (2007). **Literate Education in the Hellenistic and Roman World**. Cambridge : Cambridge University Press.
- Soullard, Howard Hayes. (1980). **A History of the Roman World : 753-146 BC**. London : Methuen.
- Wilkins, Augustus S.. (2013). **Roman Education**. New York : Hard Press Publishing.

สถาบันการศึกษาและการพัฒนาชนชั้นนำ: กรณีโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศส

โรงเรียนชั้นสูงในฝรั่งเศสกลายเป็นอาณาเขต
แห่งเกียรติยศ ทั้งสงวนไว้สำหรับนักศึกษาหัวกะทิ
ซึ่งกำลังจะก้าวขึ้นเป็นชนชั้นนำของฝรั่งเศสใน
ด้านต่างๆ

ABSTRACT

Educational Institution and Elite Development: A Case of France's Grandes Écoles

Thanadol Phutanasiri

“Grandes Écoles” or “Great Schools” are unique feature of the French higher education system, created to solve an educational problem and to develop more managerial staff in public administration to lead a country toward the modern industrial revolution. After the French Revolution 1789, the government made the contraception to feudalism, clericalism, and conservatism with the closure of universities, but remained the culture of “grandes écoles”. This made “grandes écoles” more widespread and became the field of prestige, and reserved for the clever students who will be the elites of France.

Keywords: Educational Institution, Higher Education, Great School, Grand School, Elite School, Elite, France

สถาบันการศึกษาและการพัฒนาชนชั้นนำ: กรณีโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศส¹

ธนดล ภูธนะศิริ

บทนำ

บทบาทของสถาบันการศึกษาต่อการพัฒนาชนชั้นนำ มีปรากฏทุกยุคสมัย และทุกสังคม เพราะผู้มีการศึกษาดีและเป็นเลิศกว่า คือผู้มีโอกาสและความก้าวหน้าในชีวิตที่ดีกว่าผู้อื่นโดยเฉพาะผู้ได้รับการรับรองคุณวุฒิจากสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและระดับโลก ด้วยเหตุนี้ แต่ละประเทศจึงมีสถาบันการศึกษาที่ทำหน้าที่ผลิตชนชั้นนำของตน เช่น มหาวิทยาลัยเก่าแก่กลุ่ม Ivy League ในสหรัฐอเมริกาได้แก่ “Harvard, Yale, Pennsylvania, Princeton, Columbia, Brown, Dartmouth, และ Cornell” (Encyclopædia Britannica, n.d.: Online) หรืออย่าง Cambridge, Oxford, Imperial College, และ UCL ในอังกฤษ และในประเทศไทยอย่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฯลฯ สำหรับประเทศฝรั่งเศส สถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาชนชั้นนำมีปรากฏเช่นกัน แต่รูปแบบการจัดการศึกษามีความแตกต่างและเฉพาะตนจากประเทศอื่นๆ เพราะไม่ใช่มหาวิทยาลัยที่มีบทบาทหลักและได้รับการยอมรับในการพัฒนาชนชั้นนำให้แก่สังคมฝรั่งเศส (ยกเว้นมหาวิทยาลัย Soraborn และมหาวิทยาลัยชั้นนำบางแห่ง) แต่เป็น “โรงเรียนชั้นสูง” หรือ “โรงเรียนแห่งชนชั้นนำ”

¹ หมายเหตุ “โรงเรียนชั้นสูง” ในภาษาฝรั่งเศสเรียก “Grand École” ส่วนในเอกสารภาษาอังกฤษนิยมเขียนทับศัพท์ว่า “Grand École” ตามภาษาฝรั่งเศส แต่บางเอกสารก็มีผู้แปลไว้หลายคำ ได้แก่ Great School, Grand School หรือบางครั้งเรียก “Elite School”

จุดเริ่มต้นของโรงเรียนชั้นสูง

ย้อนกลับไปเมื่อศตวรรษที่สิบแปดถึงต้นศตวรรษที่สิบเก้า อังกฤษเป็นประเทศแรกที่ทำการศึกษาวิศวกรรมได้สำเร็จ ขณะที่ในฝรั่งเศส สถาปนาสังคมยังคงเป็นสังคมเกษตรกรรมแบบล้าหลังและมีแต่อุตสาหกรรมสิ่งทอในครัวเรือนที่ต้องลงทุนสูงแบบโรงงาน ด้านการคมนาคม ฝรั่งเศสมีการสร้างถนนและการขุดคลองอย่างจำกัด ซึ่งไม่ครอบคลุมต่อขนาดพื้นที่ของประเทศที่กว้างใหญ่ ทำให้การขนส่งสินค้าภายในประเทศเป็นไปอย่างจำกัดและมีค่าใช้จ่ายสูง (Fohlen, 1970: 201-225) จากอุปสรรคหลายประการ ทำให้รัฐบาลฝรั่งเศสต้องเร่งปรับปรุงและพัฒนาบุคลากรอย่างเร่งด่วน เพื่อนำประเทศเข้าสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรมที่ทันสมัย อีกด้านของมหาวิทยาลัยฝรั่งเศส แม้ว่าจะเป็นแหล่งผลิตนักทฤษฎีและนักกฎหมายจำนวนมาก แต่พวกเขาเหล่านั้นบางคนก็ใช้วิธีซื้อปริญญา รัฐบาลขณะนั้นตระหนักดีถึงหายนะที่กำลังจะเกิดขึ้นกับประเทศ จึงได้จัดตั้งโรงเรียนชั้นสูงขึ้น (Ministère des Affaires Étrangères, 1999: 160; Nadeau and Barlow, 2003: 184) ตามที่ปรากฏว่ามีโรงเรียนชั้นสูงในยุคแรก (Vial, 2010: 55-56; Léon and Roche, 2012: 37; Verrier, 2001: 73-74; L'École des Ponts ParisTech, 2014: Online; VetAgro Sup, n.d.: Online) ดังต่อไปนี้

1) โรงเรียนหลวงแห่งสะพานและเส้นทาง (École Royale des Ponts et Chaussées) ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1747 เป็นโรงเรียนชั้นสูงด้านวิศวกรรมโยธา ที่มุ่งพัฒนาบุคลากรผู้เชี่ยวชาญด้านการก่อสร้างสะพาน ทางรถไฟ คลอง และถนน ต่อมาในปี ค.ศ. 1775 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น École Nationale des Ponts et Chaussées มีชื่อย่อว่า ENPC บางครั้งเรียก Ponts และล่าสุดเมื่อปี ค.ศ. 2008 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “École des Ponts Paris Tech”

2) โรงเรียนหลวงด้านวิศวกรรมแห่งเมซีแยร์ (École Royale du Génie de Mézières) ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1748 เป็นโรงเรียนชั้นสูงที่คัดเลือกแต่นักเรียนที่มีสติปัญญาเป็นเลิศทางด้านคณิตศาสตร์

สถาบันการศึกษาและการพัฒนาชนชั้นนำ: กรณีโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศส

3) โรงเรียนการทหารแห่งเมืองปารีส (École Militaire de Paris) ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1751 [Napoléon จักรพรรดิแห่งฝรั่งเศสและยุโรป ก็เป็นศิษย์เก่าของโรงเรียนแห่งนี้]

4) โรงเรียนสัตวแพทย์แห่งเมืองลียง (École Vétérinaire de Lyon) ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1762 ต่อมาในปี ค.ศ. 2010 โรงเรียนได้ยุบรวมเข้ากับโรงเรียนอีกสองแห่ง ได้แก่ École Nationale d'Ingénieurs des Travaux Agricoles de Clermont-Ferrand และ École Nationale des Services Vétérinaires แล้วเปลี่ยนชื่อเป็น VetAgro Sup ปัจจุบันเป็นโรงเรียนชั้นสูงที่มีชื่อเสียงด้านการศึกษาและการวิจัยทางด้านเกษตรกรรม

และ 5) โรงเรียนวิศวกรรมเหมืองแร่ (École des Mines) ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1783

ปัจจัยและความนิยมของโรงเรียนชั้นสูงในสังคมฝรั่งเศส

แม้ว่าระบบโรงเรียนชั้นสูงจะถือกำเนิดขึ้น แต่การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยก็ยังดำเนินอย่างเป็นปกติและทำหน้าที่ผลิตข้าราชการดินาหลังการปฏิวัติฝรั่งเศส รัฐบาลคณะปฏิวัติได้สั่งปิดมหาวิทยาลัยทั้งยี่สิบสองแห่งทั่วประเทศเพื่อคุมกำเนิดระบบศักดินาและลดอำนาจทางการเมืองของศาสนจักรและกลุ่มอนุรักษนิยม แต่ยังคงระบบโรงเรียนชั้นสูงไว้ โดยอนุญาตให้มีการดำเนินการสอนได้ตามปกติ แต่โรงเรียนชั้นสูงก็ถือกำเนิดโดยรัฐบาลกษัตริย์ตั้งนั้นเพื่อคานอำนาจเก่าและผลิตชนชั้นนำใหม่ขึ้นแทนให้มีอำนาจเหนือชนชั้นนำเดิม รัฐบาลประชาชนจึงได้ก่อตั้งโรงเรียนชั้นสูงของตนขึ้นใหม่อีกหลายแห่ง (Lelièvre, 1990: 11-12; Léon and Roche, 2012: 35; Nadeau and Barlow, 2003: 185; Verrier, 2001: 81-83) ดังที่ปรากฏในปี ค.ศ. 1794 ว่าเพียงปีเดียวมีการก่อตั้งโรงเรียนชั้นสูงถึงหกแห่ง (Verrier, 2001: 85; Le Cnam, n.d.: Online) ดังนี้

- 28 กันยายน: โรงเรียนกลางด้านการโยธา (École Centrale des Travaux Publics) ปัจจุบันชื่อ “โรงเรียนโพลิเทคนิค (École Polytechnique)”
- 10 ตุลาคม: Le Conservatoire National des Arts et Métiers (CNAM) เป็นสถาบันเพื่อการศึกษาและการทำวิจัย เพื่อความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรม
- 31 ตุลาคม: โรงเรียนชั้นสูงแห่งครุศาสตร์ (École Normale Supérieure) หรือวิทยาลัยครู (ชื่อไม่เป็นทางการ คือ Normale sup, Normale, และ ENS) ก่อตั้งเพื่อพัฒนาและฝึกหัดครูอาจารย์ รวมถึงการพัฒนางานวิจัยในด้านต่างๆ การคัดเลือกจะคัดเลือกเฉพาะผู้มีผลการเรียนเป็นเลิศ (ระดับต้น) เท่านั้น
- 4 ธันวาคม: ประกาศก่อตั้งโรงเรียนชั้นสูงสามแห่งได้แก่ École de Santé de Paris, École de Santé de Montpellier และ École de Santé de Strasbourg

การสั่งปิดมหาวิทยาลัย และกลับมาเปิดอีกครั้งในปี ค.ศ. 1896 ทำให้ความนิยมและอิทธิพลของมหาวิทยาลัยต่อสังคมฝรั่งเศสลดลง ขณะเดียวกันความเข้มงวดของโรงเรียนชั้นสูงในการคัดเลือกนักเรียนหัวกะทิและเน้นผลิตชนชั้นนำที่มีความเป็นเลิศในสาขาวิชาต่างๆ ก็ยิ่งสร้างความนิยมแก่ชาวฝรั่งเศส เพราะโรงเรียนชั้นสูง คือสถาบันการศึกษาสำหรับผู้มีสติปัญญาเป็นเลิศ ชาวฝรั่งเศสจึงใฝ่ฝันที่จะได้เกี่ยวข้องกับโรงเรียนชั้นสูงไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง เช่นการได้เป็นศิษย์เก่าของโรงเรียนชั้นสูงหรือความพยายามผลักดันให้บุตรหลานของตนได้เป็นหนึ่งในนักศึกษาของโรงเรียนชั้นสูง

Nadeau และ Barlow (2003) นักหนังสือพิมพ์ชาวแคนาดา จาก Institute of Current World Affairs ได้ทำการศึกษาว่าเพราะเหตุใดคนฝรั่งเศสถึงต่อต้านโลกาภิวัตน์ พวกเขาเก็บข้อมูลแบบนักชาติพันธุ์วิทยา คือการเข้าไปคลุกคลีและใช้ชีวิตร่วมกับชาวฝรั่งเศสเป็นเวลากว่าสองปี แล้วอธิบายฝรั่งเศสใน

สถาบันการศึกษาและการพัฒนาชนชั้นนำ: กรณีโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศส

แง่มุมต่างๆ มีข้อความตอนหนึ่งที่พวกเขากล่าวถึงค่านิยมของผู้ปกครองชาวฝรั่งเศสต่อโรงเรียนชั้นสูงและมหาวิทยาลัยในฝรั่งเศสว่า

ผู้ปกครองฝรั่งเศสไม่ต้องการส่งบุตรหลานของพวกเขาเข้ามหาวิทยาลัย เราแทบไม่อยากเชื่อเลย จนกระทั่งเราได้เข้าใจว่า “โรงเรียนชั้นสูง” คืออะไร ผู้ปกครองชาวฝรั่งเศสจะทำทุกอย่างที่พวกเขาทำได้ให้บุตรหลานของตนไม่อยากเข้ามหาวิทยาลัย แต่ไปเข้าโรงเรียนชั้นสูงแทน แม้ว่ามันจะเป็นโรงเรียนชั้นสูงที่มีชื่อเสียงน้อยที่สุด มีมหาวิทยาลัยเพียงแห่งเดียว ที่ได้รับความนิยมอย่างมากในหมู่ชนชั้นนำฝรั่งเศส ก็คือมหาวิทยาลัยซอร์บอนน์

“French parents don’t want to send their children to university. We couldn’t believe this until we understood just what the *grandes écoles* were. French parents do everything they can to make sure their child won’t go to university, but will go to a *grande école*, even the least prestigious of them. The only university that still garners some sympathy among the *élite* is *La Sorbonne*.” (Nadeau and Barlow, 2003: 184)

คำหลักในแนวคิดนี้ คือ “ยิ่งใหญ่ (*grande*)” ดังนั้น หน้าที่เด่นชัดของโรงเรียนชั้นสูง (*grandes écoles*) ก็คือ การสร้างชนชั้นนำระดับชาติของฝรั่งเศส ด้วยเหตุนี้ จึงไม่มีปริญญาบัตรจากมหาวิทยาลัยใด จะสามารถเทียบชั้นกับปริญญาบัตรจากโรงเรียนกลางด้านการโยธา โรงเรียนชั้นสูงแห่งพาณิชยศาสตร์ หรือวิทยาลัยครู ปริญญาบัตรจากโรงเรียนชั้นสูงเหล่านี้ ถือเป็นเกียรติประวัติแก่ผู้สำเร็จการศึกษาและครอบครัวของพวกเขา และยังเป็นสิ่งการันตีต่อโอกาสการได้งานในตำแหน่งบริหารระดับสูง ไม่ว่าจะเป็นงานภาครัฐหรือเอกชน

“The keyword in the concept is *grande*. The explicit function of the *grandes écoles* is to create France’s *élite* class. That is why no university degree can match the luster of a diploma from *Poly*, *l’École des Hautes Études Commerciales*, or *Normale Sup*. A diploma from these schools brings honor to graduates and their families and guarantees an influential management job either in the private or public sector.” (Nadeau and Barlow, 2003: 187)

การเตรียมตัวและการสอบคัดเลือก

คุณสมบัติพื้นฐานของผู้มีสิทธิ์สอบเข้าที่โรงเรียนชั้นสูง ถูกกำหนดว่า จะต้องสำเร็จการศึกษาอย่างน้อยระดับอนุปริญญาขึ้นไป ซึ่งเทียบได้กับ Bac+2 กล่าวคือ 1) ผู้สมัครได้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมปลาย แล้วผ่านการสอบวัดคุณสมบัติระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแห่งชาติด้วยข้อสอบกลางของรัฐ โดยจะสอบในวันและเวลาเดียวกันทั่วประเทศ ถ้าสอบผ่าน ผู้สอบจะได้รับ “ประกาศนียบัตรแห่งชาติระดับมัธยมปลาย” ที่เรียกว่า “Baccalauréat” หรือ ชื่อย่อ คือ Bac ซึ่งออกโดยกระทรวงศึกษาธิการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส (ไม่ใช่ประกาศนียบัตรของสถานศึกษา) 2) นอกจากประกาศนียบัตรแห่งชาติระดับมัธยมปลาย ผู้สมัครจะต้องมีวุฒิการศึกษาอื่นๆ ที่สูงขึ้นอีกสองปี จึงเรียก Bac+2 ซึ่งเทียบได้กับอนุปริญญา เช่น BTS, DUT, DEUG, DEUST หรือผ่านการเรียนกวดวิชาในหลักสูตร CPGE หรือ Prépas (Ministère de l’Enseignement Supérieur et de la Recherche [MESR], 2009: 155; Roesch and Rolle-Harold, 2004: 86-90)

วุฒิปัตรีระดับอนุปริญญา เพื่อใช้ในการสมัครเข้าโรงเรียนชั้นสูงไม่ได้จำกัดเรื่องประเภทหรือลักษณะของสถาบัน ผู้สมัครอาจเคยเรียนในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันวิชาชีพอื่นๆ ที่ใดก็ได้ แต่สาขาที่เรียนควรจะสอดคล้องกับสาขาที่ผู้เรียน

สถาบันการศึกษาและการพัฒนาชนชั้นนำ: กรณีโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศส

ต้องการจะศึกษาต่อในโรงเรียนชั้นสูงและควรจะมีผลการเรียนระดับดีเยี่ยม โดยมากนักศึกษาที่ตั้งใจจะศึกษาต่อในโรงเรียนชั้นสูง มักที่จะเลือกศึกษาต่อใน “ชั้นเตรียมโรงเรียนชั้นสูง” หรือ “ชั้นเรียนกวดวิชา” ที่เรียกว่า “Classes Préparatoires aux Grandes Écoles (CPGE)” หรือ Prépas เพราะเนื้อหาที่เรียนจะมีความสอดคล้องกับสาขาวิชาที่ผู้เรียนตั้งใจจะศึกษาต่อมากกว่าวุฒิบัตรระดับอนุปริญญาอื่น ๆ อีกทั้งยังมีความเป็นไปได้สูงที่ผู้สำเร็จการศึกษาจากชั้นเรียน Prépas จะสามารถสอบเข้าโรงเรียนชั้นสูงที่มีชื่อเสียงได้ จึงมีอีกหนึ่งคำเรียกของ Prépas ว่า “Voie Royale” หรือ “Royal Way” (MESR, 2009: 155-156; 2014: Online)

“Royal Way” คือเส้นทางสู่การเป็นนักศึกษาในโรงเรียนชั้นสูงอันทรงเกียรติ ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ระบบการคัดกรองในชั้นเรียนกวดวิชา เพื่อแยกผู้เรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียนที่ไร้คุณสมบัติออกจากกัน ผลการเรียนย้อนหลังและผลการสอบแห่งชาติระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (Bac) ระดับดีเยี่ยมเท่านั้น ที่ใช้เป็นเกณฑ์วัดและวิธีคัดเลือกผู้เรียนเข้าสู่เส้นทางแห่งเกียรติยศของโรงเรียนชั้นสูงในชั้นแรก (MESR, 2009: 155)

การเรียนเตรียมฯ ในชั้น Prépas จะใช้เวลาสองปี ด้วยชั่วโมงเรียนประมาณสามสิบห้าถึงสี่สิบชั่วโมงต่อสัปดาห์ อีกทั้งยังมีการบ้านและรายงานให้ทำอย่างหนักเหมือนเป็นการจำลองชีวิตจริงในโรงเรียนชั้นสูงที่เรียนหนักจนแทบไม่มีเวลาพักผ่อน ดังนั้น นอกจากการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาความรู้ของผู้เรียน การเรียนเตรียมฯ ยังมีเป้าหมายเพื่อค้นหาและคัดกรองผู้เรียนอีกชั้นหนึ่งที่สามารถทำงานได้ดีภายใต้ภาวะที่กดดันและยังคงมีผลการเรียนที่ดีเยี่ยม ด้านเนื้อหาของการเรียนการสอนจะแบ่งออกตามประเภทของใบประกาศนียบัตรแห่งชาติระดับมัธยมศึกษาที่ผู้เรียนสอบได้ ซึ่งจะสัมพันธ์กับสาขาวิชาที่ผู้เรียนต้องการจะศึกษาต่อในโรงเรียนชั้นสูง (MESR, 2009: 156-158; 2014: ออนไลน์) ดังนี้

1) อักษรศาสตร์ (Preparation Classes in Literature) เป็นสาขาวิชาสำหรับผู้เรียนที่มีใบประกาศนียบัตรแห่งชาติระดับมัธยมศึกษา สายอักษรศาสตร์

(Littéraire ตัวย่อ L) สายเศรษฐศาสตร์และสังคม (Économique et Social ตัวย่อ ES) หรือสายวิทยาศาสตร์ (Scientifique ตัวย่อ S) เพื่อเตรียมศึกษาต่อที่วิทยาลัยครู (École Normale Supérieure) หรืออาจเป็นโรงเรียนทางด้านการบริหารธุรกิจและการบริหารรัฐกิจ เป็นต้น

2) วิทยาศาสตร์ (Preparation Classes in Science Related Subjects) เป็นสายวิชาสำหรับผู้เรียนที่มีใบประกาศนียบัตรแห่งชาติระดับมัธยมปลาย และมีผลการสอบที่เป็นเลิศจากสายวิทยาศาสตร์ (Scientifique ตัวย่อ S) สายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งอุตสาหกรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sciences et Technologies de l'Industrie et du Développement Durable ตัวย่อ STI2D) และสายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเชิงปฏิบัติการ (Sciences et Technologies de Laboratoire ตัวย่อ STL) เพื่อเตรียมศึกษาต่อที่วิทยาลัยครู โรงเรียนชั้นสูงด้านวิศวกรรมศาสตร์หรือที่โรงเรียนชั้นสูงทางทหาร เช่น Saint-Cyr, Navale, และ Air

3) BCPST (BCPST Preparation Classes) ย่อมาจาก Biologie (ชีววิทยา) Chimie (เคมี) Physique (ฟิสิกส์) และ Sciences de la Terre (วิทยาศาสตร์โลก) เป็นสายวิชาที่ออกแบบมาสำหรับนักศึกษาที่มีใบประกาศนียบัตรแห่งชาติระดับมัธยมปลาย สายวิทยาศาสตร์ (S) เพื่อเตรียมศึกษาต่อที่โรงเรียนชั้นสูงด้านพืชไร่และปศุสัตว์

4) เศรษฐศาสตร์และธุรกิจ (Preparation Classes in Economics and Business) เป็นสายวิชาสำหรับผู้เรียนที่มีใบประกาศนียบัตรแห่งชาติระดับมัธยมปลาย สายวิทยาศาสตร์ (Scientifique ตัวย่อ S) สายเศรษฐศาสตร์และสังคม (Économique et Social ตัวย่อ ES) สายอักษรศาสตร์ (Littéraire ตัวย่อ L) และสายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการบริหารและการจัดการ (Sciences et Technologies du Management et de la Gestion ตัวย่อ STMG) เพื่อเตรียมศึกษาต่อในโรงเรียนชั้นสูงด้านเศรษฐศาสตร์และธุรกิจ รวมไปถึงวิทยาลัยครูในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์และธุรกิจ ฯลฯ

สถาบันการศึกษาและการพัฒนาชนชั้นนำ: กรณีโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศส

หลังชั้นเรียนเตรียมฯ สองปี ผู้สมัครจึงจะสามารถเทียบวุฒิ Bac+2 เพื่อใช้ในการสอบเข้าโรงเรียนชั้นสูง การคัดเลือกนักศึกษาเป็นไปอย่างเข้มงวด ทั้งการพิจารณาเอกสาร การสอบข้อเขียนและการสอบสัมภาษณ์ ทั้งนี้ทั้งนั้น ผู้สมัครส่วนใหญ่ที่ผ่านการเรียนกวตวิชาจากโรงเรียนเตรียมฯ มักมีแนวโน้มที่จะสอบเข้าโรงเรียนชั้นสูงได้มากกว่าผู้สมัครจากหลักสูตรอื่นๆ อย่างไรก็ตาม การเรียน Prépas ก็มีความเสี่ยงเช่นกัน เพราะผู้เรียนจะได้รับเพียงการเทียบวุฒิ Bac+2 โดยไม่มีการออกปริญญาบัตรให้เหมือนหลักสูตรอื่นๆ แต่นั่นก็คงไม่ใช่เรื่องน่าวิตกกังวลสำหรับผู้สมัครที่มีมันสมองระดับหัวกะทิ

การเรียนการสอนและบรรยากาศในโรงเรียนชั้นสูง

การเรียนการสอนในโรงเรียนชั้นสูงเป็นไปอย่างเข้มข้น เพื่อมุ่งสร้างนักศึกษาให้มีความเป็นมืออาชีพในสาขาต่างๆ นักศึกษาจะได้เรียนกับอาจารย์ที่มีคุณภาพสูงในสัดส่วนที่ทั่วถึงกับผู้เรียน ขณะเดียวกันอาจารย์และนักศึกษาก็สามารถสื่อสารและโต้ตอบกันอย่างง่ายดาย อาจารย์ในโรงเรียนชั้นสูงมีทั้งอาจารย์ประจำผู้มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาและอาจารย์พิเศษซึ่งอาจเป็นประธานหรือผู้บริหารระดับสูงจากบริษัทชั้นนำ องค์กรขนาดใหญ่หรือผู้มีประสบการณ์พิเศษในเรื่องหรือสาขาวิชานั้นๆ นอกจากความรู้ทางด้านวิชาการ นักศึกษาจะได้เรียนรู้จากกรณีศึกษา การทำงานกลุ่ม การจำลองสถานการณ์เสมือนได้ปฏิบัติงานจริง และยังสามารถร่วมฝึกงานกับหน่วยงานและบริษัทระดับชาติหรือระดับโลก รวมถึงการไปศึกษาต่างประเทศในหลักสูตรแลกเปลี่ยน ซึ่งจัดขึ้นตามข้อตกลงร่วมกันระหว่างโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศสกับสถาบันการศึกษาชั้นนำต่างประเทศ ด้านบรรยากาศและสถานที่ภายในโรงเรียนชั้นสูง จะประกอบด้วยห้องสมุด ศูนย์วิจัยและห้องทดลองที่ทันสมัย อีกทั้งยังมีสถานที่ออกกำลังกายที่ถูกออกแบบตามความเหมาะสมของที่ตั้งของสถาบัน เช่นที่ L'École des Ponts ParisTech นักศึกษาจะได้เพลิดเพลินกับห้องเต้น ห้องโยคะ สนามบาส ในร่ม สนามกอล์ฟและกิจกรรมพายเรือ (L'École des Ponts ParisTech, 2014: Online; École Normale Supérieure, 2014: Online; HEC Paris, 2014: Online)

ระยะเวลาในการศึกษาที่โรงเรียนชั้นสูงใช้เวลาสามปี เมื่อสำเร็จหลักสูตร นักศึกษาจะได้รับปริญญาบัตรเทียบเท่าปริญญาโท หรือ Bac+5 (MESR, 2009: 160-165) ทั้งนี้ทั้งนั้น ผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนชั้นสูงที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับระดับประเทศ พวกเขา มักจะได้เริ่มต้นทำงานในตำแหน่งระดับบริหารขึ้นไป ตั้งแต่อายุน้อย เช่น กรณีของวิทยาลัยแห่งชาติด้านการปกครอง (ÉNA) วันสำเร็จการศึกษาของโรงเรียนชั้นสูงแห่งนี้ คือ “วันที่สถาบันจัดพิธีมอบตำแหน่งงานให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษา ซึ่งจะเรียงลำดับตามผลการเรียนของผู้สำเร็จการศึกษา กล่าวคือ ผู้ที่มีผลการเรียนที่ดีกว่า คือผู้ที่มีโอกาสได้เลือกตำแหน่งงานที่ดีกว่าในรัฐบาลตามโควตาที่ถูกจัดสรรขึ้นในแต่ละปีโดยนายกรัฐมนตรี” (Nadeau and Barlow, 2003: 197-198)

หมายเหตุ วิทยาลัยแห่งชาติด้านการปกครอง (École Nationale d'Administration - ÉNA) ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1945 โดยประธานาธิบดี Charles de Gaulle เพื่อรื้อระบบอุปถัมภ์-เส้นสายและสภาผู้เมื่อยในระบอบราชการฝรั่งเศส หลักสูตรของ ÉNA จะเกี่ยวกับการพัฒนาและการบริหารงานราชการแผ่นดิน เพื่อเตรียมนักปกครองและนักบริหารระดับสูงของประเทศ คุณสมบัติของผู้สมัครจะต้องมีปริญญามาแล้วอย่างน้อยสองใบหรืออาจสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนชั้นสูงอื่นๆ ซึ่งเทียบเท่า Bac+3 หรือ Bac+4 และยังคงลงทะเบียนเรียนในหลักสูตร Prep - ÉNA (กวดวิชา) หนึ่งปี เพื่อเตรียมตัวสอบเข้าในปีถัดไป (MESR, 2009: 163-164; Nadeau and Barlow, 2003: 191-192)

เกียรติภูมิระหว่างโรงเรียนชั้นสูง

ปัจจุบันฝรั่งเศสมีโรงเรียนชั้นสูงทั่วประเทศมากกว่าสี่ร้อยแห่ง ขณะที่มหาวิทยาลัยมีเพียงแปดสิบห้าแห่ง โรงเรียนชั้นสูงแต่ละแห่งต่างแข่งขันเพื่อแย่งชิงความเป็นที่หนึ่งในสาขาวิชาของตน ดังจะเห็นได้จากผลการจัดอันดับของหนังสือพิมพ์ นิตยสารและองค์กรต่างๆ ในฝรั่งเศส เช่น ผลการจัดอันดับโรงเรียนชั้นสูงสาขาพาณิชยศาสตร์ของนิตยสาร Le Point ประจำปี 2014 อันดับหนึ่ง

สถาบันการศึกษาและการพัฒนาชนชั้นนำ: กรณีโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศส

ได้แก่ HEC รองลงไปคือ ESSEC, EM Lyon, ESCP Europe, และ Edhec หรืออย่างนิตยสาร L'Étudiant ที่จัดอันดับให้ HEC, ESSEC, และ ESCP Europe อยู่อันดับที่หนึ่ง (ได้คะแนนเท่ากัน) และให้ EM Lyon, Edhec, และ ESC Grenoble อยู่อันดับที่สอง (แหล่งที่มา: Le Parisien, n.d.: Online; Le Point, n.d.: Online)

การจัดอันดับโรงเรียนชั้นสูงยังคงมีขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยเฉพาะในสาขาพาณิชยศาสตร์และสาขาวิศวกรรมศาสตร์ อย่างไรก็ตาม มีผลการจัดอันดับหนึ่ง ที่สร้างความประหลาดใจแก่คนฝรั่งเศสเป็นอย่างมาก เพราะไม่บ่อยครั้งที่พวกเขาจะได้เห็นรายชื่อของสถาบันการศึกษาฝรั่งเศสติดอันดับในนิตยสารหรือองค์กรจากประเทศผู้ใช้ภาษาอังกฤษ คือผลการจัดอันดับของนิตยสารรายสัปดาห์สัญชาติอังกฤษ “Times Higher Education (THE)” ซึ่งทำการจัดอันดับสถาบันการศึกษาที่สร้างชนชั้นนำผู้ทรงอิทธิพลระดับโลกมากที่สุด ผลการจัดปรากฏว่า ในรายชื่อหกอันดับแรก มีโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศสติดอันดับถึงสามแห่ง ได้แก่ Polytechnique, HEC Paris, และ ÉNA (Le Figaro, 2013: Online)

ตารางการจัดอันดับโรงเรียนชั้นสูงสาขาพาณิชยศาสตร์ โดยนิตยสาร Le Point ประจำปี ค. ศ. 2014

อันดับ 2014	รายชื่อโรงเรียน	ค่าเฉลี่ย 6 อันดับสุดท้าย	วิธีการศึกษาที่สอน	มาตรฐานและการยอมรับ ในระดับนานาชาติ	การเรียนการสอน	ผลงานวิจัย	การจัดอันดับระหว่างประเทศ	Rang Valeur Ajoutée	การบรรจุ	อัตราการจ้างงานต่างประเทศ	รายได้เฉลี่ย	คะแนนรวม
1	HEC	1	Prépa หรือ ป.ตรี	AACSB & Equis	1	1	6	2	1	37	1	95
2	ESSEC	2	Prépa หรือ ป.โท ปี 1	AACSB & Equis	4	4	4	1	3	22.5	1	85
3	EM Lyon	4	Prépa หรือ ป.ตรี	AACSB & Equis	3	8	2	3	4	25	2	83
4	ESCP Europe	3	Prépa หรือ ป.ตรี	AACSB & Equis	2	10	1	5	5	42.39	2	79
5	Edhec	5	Prépa ou bac + 2	AACSB & Equis	8	3	3	6	2	31	1	75
6	Grenoble Ecole de management	7	Prépa ou bac + 2	AACSB & Equis	5	2	7	7	7	17	3	73
7	Audencia Nantes	6	Prépa หรือ ป.ตรี	AACSB & Equis (3 ans)	24	9	10	4	6	28	3	64
8	Toulouse Business School	11	Prépa ou bac + 2	AACSB & Equis	17	16	8	9	14	24	4	58
9	Skema Business School	14	Prépa ou bac + 2	AACSB & Equis (3 ans)	14	13	5	11	10	28	4	55
9	Neoma	9	Prépa ou bac + 2	AACSB & Equis (3 ans)	11	12	11	10	12	23	3	55
9	Kedge	12	Prépa ou bac + 2	AACSB & Equis (3 ans)	12	5	9	13	8	27	3	55
12	Iéseg	14	Bac	AACSB & Equis (3 ans)	28	7	17	15	19	33.3	5	48
13	ESC Rennes	17	Prépa ou bac + 2	AACSB & Epas	7	14	13	16	14	26	4	46
14	Sup de Co Montpellier Business School	17	Prépa ou bac + 2	AACSB & Epas (3 ans)	6	19	15	12	20	22	5	45
15	Télécom Ecole de Management	16	Prépa ou bac + 2	AACSB	13	20	25	8	9	15	3	44
16	EM Strasbourg	17	Prépa ou bac + 2	Epas	16	11	12	17	23	30	5	41
17	ICN Business School	20	Prépa ou bac + 2	Equis (3 ans)	9	26	21	20	18	33.6	4	35
18	Essca	19	Bac	Epas	31	24	24	14	30	21	6	34
19	ESC Dijon- Bourgogne	22	Prépa ou bac + 2	Epas	27	15	20	19	23	25	5	33
20	ESCE	22	Bac	-	18	28	22	23	25	23	5	30
21	ISC Paris	27	Prépa ou bac + 2	-	23	22	23	21	13	23	4	29
21	Sup de Co La Rochelle	28	Prépa ou bac + 2	AACSB & Epas (3 ans)	19	17	32	27	32	24.2	6	29

สถาบันการศึกษาและการพัฒนาชนชั้นนำ: กรณีโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศส

ตารางการจัดอันดับโรงเรียนชั้นสูงสาขาพาณิชยศาสตร์ โดยนิตยสาร Le Point ประจำปี ค. ศ. 2014

อันดับ 2014	รายชื่อโรงเรียน	ค่าเฉลี่ย 6 อันดับสุดท้าย	วิธีการศึกษาที่สอน	มาตรฐานและการยอมรับ ในระดับนานาชาติ	การเรียนการสอน	ผลงานวิจัย	การจัดอันดับระหว่างประเทศ	Rang Valeur Ajoutée	การบรรจุ	อัตราการจ้างงานต่างประเทศ	รายได้โดยเฉลี่ย	คะแนนรวม
23	ESG	24	Bac	-	20	18	19	32	22	25	5	27
23	EM Normandie	27	Bac, prépa ou bac + 2	Epas (3 ans)	22	29	26	24	16	19	5	27
25	Ipag	/	Bac	-	34	6	29	26	26	32	5	26
25	ESC Troyes	29	Prépa ou bac + 2	-	10	23	28	28	28	29	5	26
27	ICD Paris	/	Bac	-	15	35	14	31	21	20	3	25
28	EBS Paris	33	Bac	-	30	27	18	30	17	38	5	24
29	ISG	32	Prépa ou bac + 2	-	26	30	16	34	10	32	3	21
30	Novancia	33	Bac	-	29	31	35	18	27	7.6	5	20
31	EDC Paris	35	Bac	-	25	33	33	25	33	19	6	19
31	FBS	/	Prépa, bac + 2 ou VAP****	-	21	32	30	22	31	15	6	19
33	Istec	/	Bac	-	33	25	27	29	29	33	5	17
34	ESC Pau	32	Prépa ou bac + 2	Epas (3 ans)	32	34	31	35	35	16.3	6	13
35	ESDES	33	Bac	-	35	21	34	33	34	16	6	10

หมายเหตุ *ประกาศโดยโรงเรียน, การจ้างงาน.1 : > 49 000 € ; 2 : 45 000-47 000 € ; 3 : 37 000-40 000 € ; 4 : 36 000-37 500 € ; 5 : 34 000-36 000 € ; 6 : 31 000 < 34 000 €.

แหล่งที่มา: Le Point, n.d.: Online

สรุป

จากจุดเริ่มต้นของโรงเรียนชั้นสูงที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อแก้ปัญหาเรื่องการซื้อขายปริญญาและความจำเป็นเร่งด่วนของรัฐบาลที่จะต้องเร่งพัฒนาบุคลากร เพื่อนำประเทศเข้าสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรมที่ทันสมัย ทำให้เกิดโรงเรียนชั้นสูงขึ้นในยุคแรก และเริ่มแพร่ขยายอย่างมากหลังการปฏิวัติฝรั่งเศส เมื่อรัฐบาลคณะปฏิวัติได้ทำการคุมกำเนิดระบบศักดินา ด้วยการสั่งปิดมหาวิทยาลัย แต่ยังคงระบบโรงเรียนชั้นสูงไว้ ทำให้โรงเรียนชั้นสูงยิ่งแพร่หลายและกลายเป็นอาณาเขตแห่งเกียรติยศ เพราะเป็นที่ชุมนุมของเหล่านักศึกษาผู้มีสติปัญญาเป็นเลิศ ผู้กำลังจะก้าวขึ้นเป็นชนชั้นนำของฝรั่งเศสในด้านต่างๆ

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โรงเรียนชั้นสูงได้ผลิตชนชั้นนำให้แก่ฝรั่งเศสและโลกอย่างมากมาย เช่น Gustave Eiffel วิศวกรผู้ออกแบบหอไอเฟล และอนุสาวรีย์เทพีเสรีภาพที่ New York, André Michelin ผู้ก่อตั้งบริษัท Michelin, และ Gérard Pélisson ผู้ก่อตั้งเครือโรงแรม Accor พวกเขาต่างสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนกลางแห่งเมืองปารีส (École Centrale Paris) (Le Petit Larousse, 2006: 1338, 1566; Wikipedia, 2014: Online) หรืออย่างโรงเรียนชั้นสูงแห่งพาณิชยศาสตร์ (HEC) ที่นี่เคยเป็นที่เรียนของ Francisco I อดีตประธานาธิบดีแห่ง Mexico รวมถึง Abdoul Mbaye นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันของ Senegal เช่นเดียวกับ Jean Paul Agon ประธานกรรมการผู้จัดการใหญ่แห่ง L'Oréal, และ Daniel Bernard ประธานบริษัท Kingfisher plc และผู้ก่อตั้ง Carrefour (HEC Paris, 2014: online) ขณะที่โรงเรียนชั้นสูงแห่งครุศาสตร์ (École Normale Supérieure) ศิษย์เก่าของโรงเรียนแห่งนี้ สิบสามคนเป็นเจ้าของรางวัล Nobel สิบคนได้รับเหรียญ Fields และอีกยี่สิบเจ็ดคนได้รับเหรียญ CNRS ทองคำ ซึ่งเป็นรางวัลทางการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ที่สูงที่สุดในประเทศฝรั่งเศส (Wikipedia, 2014: Online) รวมถึงวิทยาลัยการปกครองแห่งชาติ (École Nationale d'Administration หรือ ÉNA) ที่มีศิษย์เก่าเป็นประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสมาแล้วถึงสามคน ได้แก่ “Valéry Giscard d'Estaing, Jacques Chirac, และ François Hollande” (Le Petit Larousse, 2006: 1276, 1398; Wikipedia, 2013: Online)

สำหรับชนชั้นนำไทยที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศสมีปรากฏค่อนข้างน้อย เพราะระบบโรงเรียนชั้นสูงไม่ค่อยเป็นที่รู้จักและเป็นที่แพร่หลายในประเทศไทย คนไทยส่วนใหญ่ยังชินกับคำเรียกของสถาบันระดับอุดมศึกษาว่า “มหาวิทยาลัย” มากกว่าคำเรียก “โรงเรียน” และ “วิทยาลัย” นอกจากนี้ระบบการเทียบวุฒิการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงาน ก.พ.) ในอดีต ยังเป็นอุปสรรคอย่างมากต่อการเทียบวุฒิการศึกษาที่มาจากระบบฝรั่งเศส นักศึกษาไทยส่วนใหญ่ จึงนิยมศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยมากกว่าโรงเรียนชั้นสูง

สถาบันการศึกษาและการพัฒนาชนชั้นนำ: กรณีโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศส

อย่างไรก็ตาม ก็มีชนชั้นนำไทยในอดีตที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศส เช่น เจ้ากาวิละวงศ์ ณ เชียงใหม่ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีวิศวกรรมศาสตร์ จากโรงเรียนกลางแห่งเมืองลียง (École Centrale de Lyon) พล.อ. กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ (ม.จ.นักขัตตรมงคล กิตติยากร) จากโรงเรียนนายร้อยทหารบกแห่งแซ็งซีร์ (École Spéciale Militaire de Saint-Cyr) และโรงเรียนเสนาธิการทหารบก (École Supérieure de Guerre) ซึ่งเป็นโรงเรียนชั้นสูงด้านการทหาร [de Guerre] เดียวกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 รวมถึงนายทวี บุญยเกตุ ที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนชั้นสูงแห่งเกษตรศาสตร์ (École Supérieure d'Agriculture) (วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร, 2550: 141-160) และ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จากโรงเรียนนายทหารปืนใหญ่ที่เมือง Poitier และโรงเรียนประจำเหล่าทหารปืนใหญ่ (École d'Application de l'Artillerie et du Génie) ที่เมือง Fontainebleau (อัครศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, 2544: (20); อนันต์ พิบูลสงคราม, 2540: 14) เป็นต้น

รายการอ้างอิง:

- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, อารักษ์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ และวิมลย์ พงศ์พนิตานนท์ (บรรณาธิการ) (2544).
- จอมพล ป. พิบูลสงคราม กับการเมืองไทยสมัยใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนดล ภูชนะศิริ. (2557). การพัฒนาทุนในตัวมนุษย์สู่ความเป็นชนชั้นนำในสถาบันอุดมศึกษาของไทยและสถาบันอุดมศึกษาของฝรั่งเศส: วิเคราะห์ตามแนวคิดทุนของบูร์ดิเยอ. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร. (2550). นักเรียนนอก ข้อมูลสำคัญในประวัติศาสตร์สังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.
- อนันต์ พิบูลสงคราม. (2540). จอมพล ป.พิบูลสงคราม เล่ม1. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- École Centrale Paris. (February 25, 2014). Retrieved March 4, 2014, from Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/%C3%89cole_Centrale_Paris
- École Nationale d'Administration. (July 8, 2013). Retrieved March 4, 2014, from Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/%C3%89cole_nationale_d'administration
- École Normale Supérieure. (March 3, 2014). Retrieved March 4, 2014, from Wikipedia: [http://fr.wikipedia.org/wiki/%C3%89cole_normale_sup%C3%A9rieure_\(Paris\)](http://fr.wikipedia.org/wiki/%C3%89cole_normale_sup%C3%A9rieure_(Paris))
- École Normale Supérieure. (2014). *Présentation*. Retrieved March 4, 2014, from <http://www.ens.fr/SAVOIRS/presentation-115/>
- Fohlen, C. (1970). The Industrial Revolution in France. *Essay in French Economic History* (Cameron, R. Ed.). Homewood: Richard D. Irwin.

สถาบันการศึกษาและการพัฒนาชนชั้นนำ: กรณีโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศส

HEC Paris. (2014). *FAQ*. Retrieved March 4, 2014, from <http://www.hec.fr/Grande-Ecole/FAQ#concours>

Ivy League. (n.d.). Retrieved July 23, 2014, from Encyclopædia Britannica: <http://global.britannica.com/EBchecked/topic/298341/Ivy-League>

Le Cnam. (n.d.). *Notre Histoire, Notre Projet*. Retrieved February 25, 2014, from http://presentation.cnam.fr/histoire-projet/notre-histoire-notre-projet-178050.kjsp?RF=faits_marq

L'École des Ponts ParisTech. (2014). *L'École dans l'Histoire*. Retrieved February 24, 2014, from <http://www.enpc.fr/lecole-dans-lhistoire>

L'École des Ponts ParisTech. (2014). *Présentation du Programme*. Retrieved February 24, 2014, from <http://www.enpc.fr/presentation-objectifs-et-contenu-thematique-et-pedagogique>

L'École des Ponts ParisTech. (2014). *Vie Étudiante, Sport*. Retrieved February 24, 2014, from <http://www.enpc.fr/vie-etudiante-sport>

Lelièvre, C. (1990). *Histoire des Institutions Scolaires (1789-1989)*. Potiers: Nathan.

Léon, A. & Roche, P. (2012). *Histoire de l'Enseignement en France (13ème éd)*. Mayenne: Presses Universitaires de France – PUF.

Le Petit Larousse. (2006). Malesherbes: Maury.

L'Étudiant. (n.d.). *Prépas*. Retrieved February 28, 2014, from <http://www.letudiant.fr/etudes/classes-prepa.html>

L'Étudiant. (n.d.). *Classement écoles de Commerce*. Retrieved February 28, 2014, from <http://etudiant.aujourd'hui.fr/etudiant/info/classement-ecoles-de-commerce.html>

Le Figaro. (September 4, 2013). *Palmarès des Écoles qui Fabriquent les Grands Patrons*. Retrieved February 28, 2014, from <http://>

etudiant.lefigaro.fr/les-news/actu/detail/article/palmares-des-ecoles-qui-fabriquent-les-grands-patrons-2680/

Le Parisien. (n.d.). *Classement Écoles de Commerce*. Retrieved February 25, 2014, from <http://etudiant.aujourdhui.fr/etudiant/info/classement-ecoles-de-commerce.html>

Le Point. (n.d.). *Palmarès des Grandes Écoles de Commerce 2014*. Retrieved February 28, 2014, from <http://www.lepoint.fr/palmares/grandes-ecoles/grade-de-masters.php>

Ministère de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche. (2009). *I'm going to France 2009*. Paris: Caractère.

Ministère de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche. (January 22, 2014). *CPGE : Les Classes Préparatoires aux Grandes Écoles*. Retrieved March 1, 2014, from <http://www.admission-postbac.fr/index.php?desc=formations&for=cpge>

Ministère des Affaires Étrangères. (1999). *France*. Vesoul: Compogravure-Impression. Nadeau, J. B. & Barlow, J. (2003). *Sixty Million Frenchmen Can't Be Wrong: Why we love France but not the French*. Illinois: Sourcebooks.

Roesch, R. & Rolle-Harold, R. (2004). *La France au Quotidien (2^eéd)*. Grenoble: Presses Universitaires de Grenoble.

Verrier, C. (2001). *Chronologie de l'Enseignement et de l'Éducation en France: Des Origines à Nos Jours*. Paris: Economica.

VetAgro Sup. (n.d.). *Qui Sommes-Nous?*. Retrieved February 25, 2014, from <http://www.vetagro-sup.fr/linstitut/presentation/qui-sommes-nous/>

Vial, J. (2010). *Histoire de l'Éducation (4^{ème}éd)*. Mayenne: Presses Universitaires de France – PUF.

สหภาพยุโรป: อำนาจทางทหารที่จำกัดกับบทบาททางพลเรือนที่แข็งแกร่ง

EU has enjoyed being perceived as a 'good' civilian power but is also unavoidably seen as an insufficient actor militarily.

สหภาพยุโรป: อำนาจทางทหารที่จำกัด กับบทบาททางพลเรือนที่แข็งแกร่ง

Thapanee Wasaratchawet*

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการนำเสนอบทบาทของสหภาพยุโรปบนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยมองจากปัจจัยทั้งภายนอกและภายในซึ่งเป็นตัวกำหนดนโยบายต่างประเทศของสหภาพยุโรปอันสะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนจากการเมืองโลกที่เปลี่ยนแปลงไปสอดคล้องกับข้อจำกัดของนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วมกันของสหภาพยุโรป หลังจากอธิบายปัจจัยภายนอกและภายในที่ส่งผลต่อนโยบายต่างประเทศของสหภาพยุโรปเหล่านี้แล้ว บทความได้บรรลุเป้าหมาย 2 ประการ ประการแรก คือ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นไปของนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วมกันของสหภาพยุโรปและประการที่สอง คือ การแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างบทบาททางด้านพลเรือนกับด้านการทหารของสหภาพยุโรปในฐานะตัวแสดงระดับโลกซึ่งบทบาททางพลเรือนนั้นมีความแข็งแกร่งมากกว่าบทบาททางด้านการทหารอย่างเห็นได้ชัด

คำสำคัญ ได้แก่ สหภาพยุโรป, นโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วมกัน, นโยบายความมั่นคงและการป้องกันแห่งสหภาพยุโรป, ความมั่นคง, การป้องกัน, การทหาร, พลเรือน, ตัวแสดงโลก

สหภาพยุโรป: อำนาจทางทหารที่จำกัดกับบทบาททางพลเรือนที่แข็งแกร่ง

The European Union: A Dumpy Global Military Power but a Giant International Civilian Authority

---

Thapanee Wasaratchawet*

Introduction

The EU has been a key regional organisation in the globalised world. However, her influence, norms, reputation, and policies in terms of politics and economics are rather contradictory; The EU's political and military characteristics are rather subordinate across the world, compared to other nation states and international organisations, e.g. the United States of America (USA), the North Atlantic Treaty Organisation (NATO), and the United Nations (UN), whilst her economic and civilian¹ role seems to be gaining a powerful momentum on the international stage. Therefore, it is crucial to examine such contradiction between the 'hard' and 'soft' roles, reflected in the EU's policies in order to understand her.

Throughout world history, many foreign policies have been built around European values and beliefs. However, since the

---

* Graduate student from the Master of Arts in European Studies programme, Chulalongkorn University. Available at wthapani@gmail.com

¹ According to Hanns W. Maull (1990), as cited in Smith (2000), P. 12; and Manners (2002), P. 240, 'civilian power' is an actor that has international objectives and favours economic, multilateral, diplomatic, non-military means. For more types of power, see Manners (2002), P. 240.

establishment of the European Coal and Steel Community (ECSC) in 1950², the series of the EU's roles has largely affirmed that the EU has been becoming an 'economic giant and political dwarf'. Nevertheless, one of the problems challenging the EU today is that she is gradually on a decline and physically shrinking in various terms – namely, economically, politically, and militarily³. That is to say, the EU is losing its global influence, especially in terms of military and defence, owing to her internal and external factors which those factors are inter-related. The internal factors include the EU's complex and limited institutional reforms and structures of the CSDP, economic woes, and enlargement, whereas the external factors are, for example, the changes in global politics, the global financial crisis, the dramatic transformations of the local environment and other states, etc.

Further afield, since the world is experiencing a number of new international conflicts and crises, the role of the EU in the twenty-first century context is being challenged more than ever, leading many to question her role as an international actor. The main reason why this should worry the EU is because if her power decreases, her ability to act and lead the world in accordance with

---

² See the Schuman Declaration (9 May 1950), http://europa.eu/about-eu/basic-information/symbols/europe-day/schuman-declaration/index_en.htm, accessed 10 February 2015.

³ See the EU's percentage of GDP military expenditure, <http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS/countries/EU?display=graph>, accessed 31 January 2015.

สหภาพยุโรป: อำนาจทางทหารที่จำกัดกับบทบาททางพลเรือนที่แข็งแกร่ง

European values⁴ will be less plausible. There are further problems to do with preserving human rights, human security, democratic accountability, cyber security, energy security, environmental security, economic justice, health security, climate security, to name but a few, all of these issues confirm that it is inevitable in the present day that the term ‘security’ is not necessarily subject to purely military connotation as in the past. Hence, an important question arises – Do these new forms of security still need armed forces in attaining them? In order to answer such question and understand how the EU operates in her external relations, the following sections illustrate important elements that shape the EU’s CFSP new world context.

Changes in World Politics

During the Cold War era in the 1980s, a well-known scholar, Hedley Bull⁵, criticized the EU, then known as the European Community (EC), suggesting it should be self-efficient in security and defence by becoming a military actor in the Cold War context through the acquirement of a nuclear deterrent, the playing of a stronger role by her key Member States (MS) – West Germany, France, and

---

⁴ Main European values are peace, liberty, democracy, rule of law, and human rights. See Manners (2001), PP. 242-244.

⁵ Hedley Bull was a professor of International Relations. He wrote one of many well-known books, called ‘The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics’ in 1977. The book became a founding script of the English School of International Relations theory, which asserts that the world is anarchic and, thereby, claims for an idea of ‘International Society’. See Bull (1977).

Britain, and a careful policy of co-existence between the Union of Soviet Socialist Republics (USSR) and the US⁶. This clearly illustrates that the EU, in such war context, needed to project herself as a military power to protect her interests. However, after the nuclear stalemate was over, it seemed like the struggle for power was not entirely dependent on military forces anymore⁷. The power politics in international relations had changed dramatically⁸ in relation to how soft power – achieved through non-military instruments – might even earn more legitimacy and gain greater effectiveness in international relations in comparison to military power, as Manners asserts that the end of the Cold War showcased the apparent power of ideas and norms rather than the power of armed forces⁹. This has served as a favourable political atmosphere supporting the EU's non-military international role.

However, the ongoing 2001 War on Terror, followed by the 2003 war on Iraq, highlighted the EU's inability to develop a cohesive defence stance over Iraq, which led the EU's CFSP to either follow or oppose the US¹⁰. This event dramatically created a crack in the Transatlantic Partnership between the EU and the US, by stating a clear standpoint of the EU's civilian role, led by France and Germany. Later on, the 'Javier Solana¹¹' (the European Strategy

---

⁶ Bull (1982), as cited in Manners (2002), PP. 236-237.

⁷ Smith (2000), P. 11.

⁸ Nye (1990), as cited in Smith (2000), P. 11.

⁹ Manners (2002), P. 238.

¹⁰ Crowe (2003), P. 535.

¹¹ The Secretary-General of the Council of the EU and the High

สหภาพยุโรป: อำนาจทางทหารที่จำกัดกับบทบาททางพลเรือนที่แข็งแกร่ง

Report) was adopted and reviewed in 2003 and 2008 accordingly¹², and the world has been consistently shifting ever since. In 2003, the EU faced major conflicts in her multilateral system – largely triggered by the Iraq war. However, having looked at more recent international crises, it is clear that the regional or world problems, written in the 2003 Strategy Report, are somewhat obsolete at present. Some of the issues have been reduced in 2015, some accelerated, and some are entirely new. The key issues at present are as follows: the Iranian nuclear programme; resurgent types of terrorism – namely, Islamist extremists like the Islamic State of Iraq and Syria (ISIS)¹³ and Boko Haram; piracy in Somalia; problems with Russia over Ukraine and the Crimea peninsula; the Ebola outbreak; overwhelming immigration to the EU; and xenophobia in Europe, to name but a few. Hence, the strategy for the EU at present needs to be reconsidered based on these changes as the EU has long to effectively contribute to a multilateral system, aiming for the creation of freer, fairer, safer, and more unified world¹⁴. However, even though

---

Representative for the Common Foreign and Security Policy at that time

¹² Since the disparity amongst the EU Member States over the US-led invasion of Iraq in 2003, the EU is split into two sides. See <http://www.eeas.europa.eu/csdp/about-csdp/european-security-strategy/>, accessed 25 March 2015.

¹³ Some call it the ISIL, which stands for and the Islamic State of Iraq and the Levant.

¹⁴ See the 2003 Report, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>, accessed 19 February 2015; see the 2008 reviewed version, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/reports/104630.pdf, accessed 19 February 2015.

the EU has been projecting herself as a civilian power on the international relations fronts, it is debatable whether it is efficient for the EU to uphold all types of security (military and non-military) roles in the reformed global arena, where the relations between global players are complex and interdependent and the all various kinds of security threat are expanded beyond states' boundaries¹⁵.

Besides the changes in global politics that have occurred in the recent past and caused various shifts of the EU's CFSP, there has been another major factor that precisely shapes or somewhat restrains the military role of the EU – that is, the CSDP. Therefore, it is crucial to scrutinise such measure in order to understand more about the nature of the EU's foreign policy and see how it influences the type of role the EU has as an international security and defence actor.

The EU as a Global Security and Defence Actor through the CSDP

The Common Security and Defence Policy (CSDP) is a significant defence alliance collaboration of the EU, especially for the EU to become a security player in the world. As illustrated earlier, the world now consists of high rates of war crimes, new types of terrorism, new forms of security, a spread of regional conflicts, coupled with the US disengagement from Europe¹⁶, an assertive

---

¹⁵ Complex interdependence is an idea that the world has developed to be more pluralistic in which states are more dependent on each other. See Keohane & Nye (1972, 1977), as cited in Lamy (2011), p. 121.

¹⁶ The United States of America (US) prioritised a new strategic area of engagement (Asian Pivot), which is towards Asia-Pacific arena. See Sutter and et al. (2013), P. 1.

สหภาพยุโรป: อำนาจทางทหารที่จำกัดกับบทบาททางพลเรือนที่แข็งแกร่ง

China, an emerging BRICS, and other new actors and issues in international relations. Above all, with the CSDP's limitations in terms of military forces and internal institutions, the EU has been challenged tremendously by a growing number of global issues and new threats, which have contributed to a reversal of the EU's typical characterisation (as an economic giant and political dwarf). With this mind, the following paragraphs will outline the origin of the CSDP and its fundamental limitations in order to thoroughly understand the EU's global security and defence role.

Firstly, the *European Security and Defence Policy* (ESDP) was initiated fifteen years ago during the Cologne European meeting in 1999¹⁷. In 2009 its name was changed to the *Common Security and Defence Policy* (CSDP) under the Treaty of Lisbon¹⁸. After this Treaty, a new name and new institutional reforms were established, coupled with an appointment of the High Representative of the Union for Foreign and Security Policy (HR)¹⁹; The European External Action Service (EEAS) was also formed under the independently institutional (if not political) supervision of the HR²⁰. More interestingly, the HR

---

¹⁷ Dyson & Konstadinides (2013), <http://www.e-ir.info/2013/09/26/understanding-the-limitations-of-the-eus-common-security-and-defence-policy-a-legal-perspective/>, accessed 15 March 2015.

¹⁸ See Common Security and Defence Policy (2010), http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/lisbon_treaty/ai0026_en.htm, accessed 26 March 2015.

¹⁹ McCormick (2008), p. 189.

²⁰ http://www.eeas.europa.eu/background/index_en.htm, accessed 26 March 2015.

herself²¹ is also the Vice-President of the European Commission, who is responsible for the CFSP .In this respect, all common EU foreign and defence policies are designed to be implemented cohesively²². Nevertheless, according to the wording, of the Treaty of Lisbon and the unanimity voting system within the Institution, the military competences of the CSDP are, hence, oriented under the voluntariness of the Member States (MS)²³, and the implementation of the defence policy will have unanimous voting system²⁴. In other words, the CSDP will be adopted only when all MS agree. Additionally, ‘Permanent Structured Cooperation’²⁵ has not been adopted by all MS because of their ambivalent supports within the EU²⁶. It seems likely that, when it comes to the military criteria, the MS will prioritise their national sensibilities, which is one of the core blocking the EU from implementing responsive defence policies during global

---

²¹ Mrs. Federica Mogherini is the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy since December 2014, http://eeas.europa.eu/high-representative-about/index_en.htm, accessed 26 March 2015.

²² Ibid.

²³ Dyson & Konstadinides (2013), <http://www.e-ir.info/2013/09/26/understanding-the-limitations-of-the-eus-common-security-and-defence-policy-a-legal-perspective/>, accessed 15 March 2014.

²⁴ Paul (2008), P. 14.

²⁵ It is the idea of encouraging the MS to develop their military capabilities together under the name of the EU. See http://www.auswaertiges-amt.de/EN/Europa/Aussenpolitik/GSVP/GSVP-Start_node.html, accessed 9 March 2015.

²⁶ For example, the United Kingdom (UK) prefers co-operations under the transatlantic defence partnership to those within the Europe. See Duke (2012), <http://www.youtube.com/watch?v=uoAyh86cAjU&feature=youtu.be>, accessed 9 March 2015.

สหภาพยุโรป: อำนาจทางทหารที่จำกัดกับบทบาททางพลเรือนที่แข็งแกร่ง

crises as a responsible, powerful military actor.

It is clear that the CSDP is flawed in terms of institution and cooperation. In order to illustrate the CSDP's inefficiency in dealing with global problems even further, a selection of the CSDP's overseas missions will now be introduced. The first example is the War on Iraq in 2003, which was mentioned earlier in this article. It was evident that during the War on Iraq, the EU split into at least two factions: one was pro-American and the other was its opponents²⁷. Furthermore, it was alleged that the EU as a whole could not send a military force to fight in Iraq because of the following factors – its different views on the crisis, its lack of military-crisis-response tools, e.g. armies, navies, or air forces²⁸, and its CSDP's legislative and operational limitations. The second example is an incident that took place during the course of 2007 and 2008, where upon the EU refused to deploy its Battle Groups²⁹ to Chad and Darfur after claiming a lack of consensus amidst its then twenty-seven MS, and that the affected areas were not officially classified as an 'emergency situation'³⁰. These two examples exposed unfortunate facts about

---

²⁷ McCormick (2008), P. 197.

²⁸ See No. 55 of the 'Cologne European Council, 3 - 4 June 1999, Conclusion of the Presidency', http://www.europarl.europa.eu/summits/kol1_en.htm, accessed 9 March 2015.

²⁹ For EU Battle Groups factsheet, see 'EU Battle Groups' (2013) http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/esdp/91624.pdf, accessed 10 March 2015.

³⁰ Le Roux (2013), <http://www.france24.com/en/20131220-eu-mali-european-union-france-central-african-republic-francois-hollande/>, accessed 9 March 2015.

the CSDP: firstly its lack of full operating armies; second, the unwillingness of MS to help.

The above shows that the EU could act as a global military security and defence player only if the EU achieved her common defence cooperation and received the military power from all of the EU MS the way in which the ESDP's institutionalisation under the Lisbon Treaty needed to be reviewed and reformed, and the military forces were to be genuinely and supra-nationally shared to the centre. However, the EU has not achieved this goal yet, and its determination to achieve such goal remains questionable.

The EU's Civilian and Military Aspirations: A Limited Militarist but a True Civilian Authority

As outlined in the previous section, the status of the EU as a global security and defence actor is certainly debatable. The changing global political landscape and uncertain situations in the globalised world have forced the EU to act more rapidly and strategically in reconsidering her values and interests in terms of civilian and military power. Even further, her (only) military and defence tool, the CSDP, is institutionally and politically limited. The contradictory characterisation of the EU as militarily small but influential in civilian areas might haunt the EU forever and could restrain the EU from exercising her power to the maximum in dealing with all types of international crises. This has inevitably led to an important question—Can the EU eliminate such an image and strengthen her military capacities through militarisation at the EU level to balance these hard and soft international roles? The answer is no.

สหภาพยุโรป: อำนาจทางทหารที่จำกัดกับบทบาททางพลเรือนที่แข็งแกร่ง

Though militarisation is one of the crucial attributes of a modern state, when it comes to some regionally-integrated countries or a supranational organisation like the EU, the so-called ‘European Army’ or ‘Eurofighter’ seems to have opted out of the integration scope. Since the EU was originally formed after two World Wars to diminish barbarous warfare and massacre, derived from Westphalian nationalisms³¹, it would be contradictory to such original intent of not only making further wars merely unthinkable, but materially impossible if the EU became a military power. In addition, it seems like the idea of mutualising armies amongst EU countries is not commonly shared by the Union’s Members³²; such a sensitive area is legitimately far-reaching as observed in the previous attempts to establish the European Defence Community (EDC)³³ and in the even more politically sensitive case of the Treaty Establishing a Constitution of Europe³⁴. The EDC was off the table in 1954, and the proposed European Constitution in 2005 was rejected by two referendums – the French and the Dutch³⁵. For these reasons, it is clear that the EU’s militarisation is subject to MS intergovernmental negotiation

---

³¹ Manners (2002), P. 240.

³² As seen from the failure of the European Defence Community in 1954. See <http://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/1c8aa583-8ec5-41c4-9ad8-73674ea7f4a7/bd191c42-0f53-4ec0-a60a-c53c72c747c2>, accessed 10 March 2015.

³³ Ibid.

³⁴ http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaty_establishing_a_constitution_for_europe/treaty_establishing_a_constitution_for_europe_en.pdf, accessed 21 March 2015.

³⁵ See further Hobolt & Brouard (2011), P. 309.

and, as a result, has been rendered rather limited and modest.

Moreover, in order to demonstrate even further that the EU's civilian role takes precedence over her military and defence ones even further, her soft role and civilian operations will be outlined in this section. First of all, as a successful economic power in the world, the EU has the luxury of an excessive use of chequebook diplomacy', though this strategy has been criticised by some EU observers. As the largest Official Development Assistance (ODA) donor in the world for many years³⁶, the EU has provided development aid and development assistance to numerous developing countries³⁷. Moreover, crisis management, humanitarian operations, election monitoring missions, and police trainings, have been provided and supported by the EU in different parts of the world³⁸. See Figure 1 for the EU's ongoing civilian military missions.

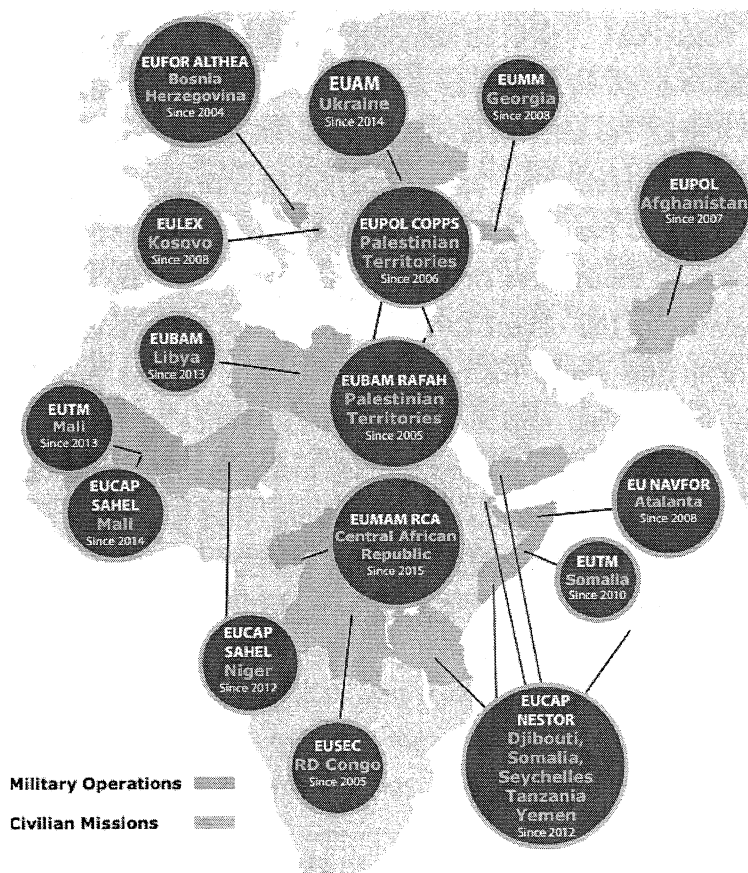
---

³⁶ More than 50 percent of the total ODA, granted to developing countries, was given by the EU countries. See http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/foraff/142676.pdf, accessed 24 March 2015.

³⁷ Ibid.

³⁸ See the EU's operating missions around the globe, <http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/>, accessed 24 March 2015.

สหภาพยุโรป: อำนาจทางทหารที่จำกัดกับบทบาททางพลเรือนที่แข็งแกร่ง

<http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/>, accessed 24 March 2015.

It is clear that though armed-conflicts in many areas have presented a challenge to the CSDP in terms of military its capabilities, they paved the way for the EU to implement peace-keeping or crisis managements operations, where ‘military’ forces are relatively least involved (e.g. sending observers, police officers, offering border assistance; and post-war management, or conducting military train-

ings in the zones³⁹). The EU's civilian operations and humanitarian⁴⁰ interventions came into play in various areas, e.g. the former Yugoslavia, Bosnia and Herzegovina, Democratic Republic of the Congo, Somalia, Iraq, Afghanistan, and Palestine, to name but a few. Civilian and military operations were launched by the CSDP under the auspices of the EU (albeit with military limitations). This is why the EU is prone to be labelled as a 'soft-type power'⁴¹ or a 'good' and 'peaceful' interventionist, which is meticulously in accordance with the EU's values and interests and supported by the EU's economic strengths. Therefore, though the EU is seen as a dumpy military power, as an effective civilian global actor, the EU can seize this opportunity of playing a soft role or a 'force of good'⁴² to offer a new source of international leadership and security. This is because the so-called 'soft' but 'good' mechanism of the EU is able to tackle new types of global problems in today's context⁴³. However, whether or not the role of the EU will cover all types of

³⁹ http://www.auswaertiges-amt.de/EN/Europa/Aussenpolitik/GSVP/GSVP-Start_node.html, accessed 9 March 2015.

⁴⁰ The EU's international operations or aid are perceived as humanitarian because the operations under the Treaty of Lisbon could be carried out only they are humanitarian, rescue, conflict prevention, peace-keeping, crisis management, joint disarmament, military advice, policing, post-conflict stabilisation, and assistance tasks. See http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/lisbon_treaty/ai0026_en.htm, 26 March 2015.

⁴¹ To understand the idea of soft power, please see Nye (2005), 'Soft Power: The Means to Success in World Politics'.

⁴² Smith (2013), P. 656.

⁴³ McCormick (2008), P. 210.

สหภาพยุโรป: อำนาจทางทหารที่จำกัดกับบทบาททางพลเรือนที่แข็งแกร่ง

security (both traditional and non-traditional) appropriately is another story.

Analysis and Conclusion

The notion of the EU's CFSP as an economic power through shifting world politics in recent history, including the development and limitations of the CSDP and the distress of militarisation at the EU level, how that the EU has played a good civilian role and moved away from the traditional, hard military power (of course, because of her own internal limitations) in the new global politics. It can be concluded that global politics have been continuously transformed and have reached the point that security cannot solely be achieved through hard military instruments anymore. Thus, since economic power is complimentary to the civilian roles of the EU, the EU, has lived up to her potential and benefited tremendously from projecting herself as a civilian power in such a context; this can be seen as the EU using the right tool at the right time.

However, as the military capabilities of the CSDP ultimately lie under the voluntariness of the MS of the EU, coupled with the murky possibility of European militarisation⁴⁴, the MS are prone to prioritising their national sensibilities and, in consequence, are rarely able to mutually agree – as a whole EU – on military and defence policies towards global problems as an effective, responsible actor. It seems like one of the main obstacles that limits the military

---

⁴⁴ Dyson & Konstadinides (2013) <http://www.e-ir.info/2013/09/26/understanding-the-limitations-of-the-eus-common-security-and-defence-policy-a-legal-perspective/>, accessed 14 January 2015.

capacities of the CSDP is the political cooperation amongst the EU MS, whereas one of the key restraints of the EU's civilian role is the economic capacity of the EU, which such economic capacity is undoubtedly greater than her political one. That is to say the role of the EU –either military or civilian – depends heavily lies upon the nature of the EU MS. It is clear that when the MS are willing to cooperate economically with each other, the civilian role grows. In contrast, when the MS are not willing to collaborate in terms of politics and defence, the military role is curtailed. With all of the above, for the time being, the EU has enjoyed being perceived as a 'good' civilian power but is also unavoidably seen as an insufficient actor militarily.

สหภาพยุโรป: อำนาจทางทหารที่จำกัดกับบทบาททางพลเรือนที่แข็งแกร่ง

Bibliography

Books and Journals:

- Bull, Hedley (1977), 'The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics', (New York: Columbia University Press)
- Crowe, Brian (May, 2003), 'A Common European Foreign Policy after Iraq?', *Royal Institute of International Affairs*, Vol. 79, No. 3, PP. 533-546.
- Hobolt, Sara Binzer and Brouard, Sylvain (June 2011), 'Contesting the European Union? Why the Dutch and the French Rejected the European Constitution', *Political Research Quarterly*, Vol. 64, No. 2, PP. 309-322.
- Lamy, Steve (2011), 'Contemporary Mainstream Approaches: Neo-realism and Neo-Liberalism', in John Baylis, Steve Smith and Patricia Owens, eds., *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations* (Oxford: Oxford University Press), pp. 114-129.
- Manners, Ian (2002), 'Normative Power: A Contradiction in Terms?*', *Journal of Common Market Studies*, Vol. 40, No. 2, PP. 235-258.
- McCormick, John (2008), 'Understanding the European Union', 4th edition, (New York: Palgrave Macmillan)
- Nye, Joseph S. (2005), 'Soft Power: The Means to Success in World Politics', (New York: Public Affairs)
- Paul, Jonas (June 2008), 'EU Foreign Policy After Lisbon: Will the New High Representative and the External Action Service Make a Difference?', *Research Group on European Affairs: C.A.P.*

Policy Analysis, No. 2, PP. 1-44.

Smith, Karen E. (2000), 'The End of Civilian Power EU: A Welcome Demise or Cause for Concern', *The International Spectator*, Vol. 35, No. 2, PP. 11-28.

Smith, Michael (2013), 'Beyond the comfort zone: internal crisis and external challenge in the European Union's response to rising powers', *International Affairs*, Vol. 89, No. 3, pp. 653-671.

Sutter, Robert G. and et al. (August, 2013), 'Balancing Acts: The U.S. Rebalance and Asia Pacific Stability', PP. 1-49.

Electronic sources:

'About the European External Action Service (EEAS)', http://www.eeas.europa.eu/background/index_en.htm, accessed 26 March 2015.

Common Security and Defence Policy, http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/lisbon_treaty/ai00_26_en.htm, accessed 26 March 2015.

'Cologne European Council, 3 - 4 June 1999, Conclusion of the Presidency', http://www.europarl.europa.eu/summits/kol1_en.htm, accessed 9 March 2015.

'Council Conclusions on Annual Report 2014 to the European Council on EU Development Aid Targets' (2014), http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/foraff/142676.pdf, accessed 24 March 2015.

European Security Strategy (2003), 'A Secure Europe in a Better World', <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>, accessed 19 February 2015.

สหภาพยุโรป: อำนาจทางทหารที่จำกัดกับบทบาททางพลเรือนที่แข็งแกร่ง

Duke, Tim (2012), 'Institutional Structure of the CFSP', <http://www.youtube.com/watch?v=uoAyh86cAjU&feature=youtu.be>, accessed 9 March 2015.

Dyson, Tom and Konstadinides, Theodore (2013), 'Understanding the Limitations of the EU's Common Security and Defence Policy', <http://www.e-ir.info/2013/09/26/understanding-the-limitations-of-the-eus-common-security-and-defence-policy-a-legal-perspective/>, accessed 15 March 2014.

'EU Battle Groups' (2013) http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/esdp/91624.pdf, accessed 10 March 2015.

German Federal Foreign Office (2012), http://www.auswaertiges-amt.de/EN/Europa/Aussenpolitik/GSVP/GSVP-Start_node.html, accessed 9 March 2015.

Le Roux, Gaëlle (2013), 'Why has the EU's army never been deployed?', <http://www.france24.com/en/20131220-eu-mali-european-union-france-central-african-republic-francois-hollande/>, accessed 9 March 2015.

'Ongoing missions and Operations', <http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/>, accessed 24 March 2015.

Report on the Implementation of the European Security Strategy, (2008), 'Providing Security in a Changing World', http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/reports/104630.pdf, accessed 19 February 2015.

'The EU's percentage of GDP military expenditure', <http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS/countries/EU?display=graph>, accessed 31 January 2015.

'The failure of the European Defence Community (EDC)', <http://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/1c8aa583-8ec5-41c4-9ad8-73674ea7f4a7/bd191c42-0f53-4ec0-a60a-c53c72c747c2>, accessed 10 March 2015.

'The Post of High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy', http://eeas.europa.eu/high-representative-about/index_en.htm, accessed 26 March 2015.

'The Schuman Declaration', http://europa.eu/about-eu/basic-information/symbols/europe-day/schuman-declaration/index_en.htm, accessed 10 February 2015.

Treaty Establishing a Constitution for Europe, http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaty_establishing_a_constitution_for_europe/treaty_establishing_a_constitution_for_europe_en.pdf, accessed 21 March 2015.

พรรคต่อต้านสหภาพยุโรป: ความท้าทายแห่งการบูรณาการ

เราทั้งหลายในฐานะผู้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จึงต้องจับตามองพลวัตรระดับภูมิภาคอย่างสหภาพยุโรปต่อไป ทั้งในฐานะองค์กรเหนือรัฐแห่งแรกของโลก หรือว่าในฐานะองค์กรที่ประสบกับแรงต่อต้านจากภายใน ซึ่งตั้งคำถามต่อตัวตนและคุณค่าในเชิงปทัสสถาน

ABSTRACT

Anti-EU parties: Challenges for European Integration

ณัฐวัชร ภูจิ๊บ

While the European Union has been the world's most advanced regionalism to date, the increasing popularities of the anti-EU parties, especially the right-wing extremist parties are one of major impediments of the European integration process. Their popularities have been highly witnessed in the recent election of the members of the European Parliament (MEP) in 2014. France and Britain, in particular, the right-wing extremist parties, the Front National (FN) and the United Kingdom Independence Parties (UKIP) won the most votes in the European Parliament's seats. With the increasing roles of the European Parliament in the integration process after the reform from the Lisbon Treaty, the anti-EU and the Eurosceptics representatives with the strong nationalist stance will create the great challenges of the EU's supranationalist integration in the future.

Keywords : European Parliament, Right-wing extremists, European Integration, Eurosceptics, Nationalism

พรรคต่อต้านสหภาพยุโรป: ความท้าทายแห่งการบูรณาการ

ณัฐวัชร ภูจีบ

เป็นที่ทราบกันดีในประชาคมระหว่างประเทศว่าสหภาพยุโรปนั้นมีฐานะเป็นการบูรณาการระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคซึ่งมีความก้าวหน้ามากที่สุดในโลกด้วยเหตุผลรากฐานเพื่อก้าวข้ามและผนวกประสานความแตกต่างหลากหลาย กระบวนการดังกล่าวได้มีพัฒนาการต่อเนื่องมาตลอดแต่ละช่วงยุคสมัย ตั้งแต่การถือกำเนิดขึ้นในฐานะประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้าเพื่อจัดหามาตรการควบคุมดูแลสินค้ายุทธปัจจัยอันสามารถเป็นสาเหตุไปสู่สงคราม จนถึงการพัฒนาสู่ประชาคมเศรษฐกิจยุโรปซึ่งเป็นการริเริ่มวิถีดคิดเรื่องการบูรณาการทางเศรษฐกิจเป็นครั้งแรก จวบจนกระทั่งปัจจุบัน สหภาพยุโรปนั้นยังคงดำรงอยู่ในฐานะการบูรณาการระหว่างประเทศ ซึ่งมีรากฐานอันหนักแน่นในอุดมการณ์และคุณค่าปทัสถานซึ่งมีร่วมกันในหมู่ประชาคมยุโรป ทั้งในระดับและความหมายของสถาบันการเมืองระหว่างประเทศ บูรณภาพทางเศรษฐกิจ ไปจนถึงปทัสถานทางสังคม

อย่างไรก็ตาม คุณค่าและแนวโน้มการพัฒนาดังกล่าวก็ถูกตั้งคำถามโดยผู้กำหนดนโยบายซึ่งยึดมั่นในลัทธิสังคมนิยม ไปจนถึงผู้หวาดระแวงสหภาพยุโรป โดยตลอดมา ในฐานะที่ว่าการบูรณาการร่วมกันในฐานะองค์การเหนือรัฐอย่างสหภาพยุโรปนั้น จะนำมาซึ่งความชะงักงันล่าช้าหลังในการพัฒนาของรัฐชาติสมาชิกที่มีบทบาทนำ ซึ่งอาจมีความคล่องตัวในการกำหนดนโยบายมากกว่าหากไม่มีข้อผูกมัดและผลผูกพันทางกฎหมายที่สหภาพยุโรปก่อขึ้น หรือในประเด็นที่ว่า เอกภาพทางการบริหารในระดับสถาบันทางการเมืองของยุโรปนั้นได้ทำให้กลไกของสหภาพยุโรปกลายเป็นเครื่องมืออันทรงประสิทธิภาพในการผลักดัน

ผลประโยชน์ของรัฐอำนาจในยุโรป และเป็นสาเหตุให้รัฐอำนาจเหล่านั้นมีท่าทีส่งเสริมการบูรณาการอยู่เสมอ

ข้อหาคว่ำหน้าในลักษณะเช่นนี้ ประกอบกับผลการเลือกตั้งในสภายุโรป (European Parliament: EP) ในปี 2014 ซึ่งพรรคการเมืองที่นำเสนอโยบายต่อต้านสหภาพยุโรปในระดับและลักษณะต่างๆกันนั้น ได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้น และสามารถเข้าสู่ตำแหน่งที่นั่งซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในใจกลางกระบวนการตัดสินใจสำคัญของสถาบันการเมืองในสหภาพยุโรป ได้ทำให้เกิดประเด็นคำถามว่ากระแสต่อต้านเหล่านี้จะส่งผลอย่างไรต่อพลวัต และพัฒนาการในการบูรณาการระหว่างประเทศซึ่งมีความก้าวหน้าและประสบความสำเร็จมากที่สุดอย่างสหภาพยุโรป

บทความชิ้นนี้จึงต้องการนำเสนอความเป็นมาและพัฒนาการของบูรณาการแห่งภูมิภาคยุโรปซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดทฤษฎีในช่วงสมัยต่างๆ กระบวนการเปิดรับและการดำเนินการขององค์การซึ่งนำไปสู่กระแสสนับสนุนและต่อต้านซึ่งมีพลวัตจวบจนถึงปัจจุบัน ที่การก้าวขึ้นมาสู่อำนาจของพรรคต่อต้านสหภาพยุโรปและแนวคิดไปจนถึงนโยบายที่พวกเขาเหล่านั้นนำเสนอ เพื่อจะนำไปสู่การวิเคราะห์ทิศทางและแนวโน้มซึ่งสหภาพยุโรปจะดำเนินไป ภายใต้อิทธิพลของผู้ต่อต้านดังกล่าวซึ่งประสบความสำเร็จในการผลักดันตนเองเข้าไปสู่กระบวนการตัดสินใจในระดับสถาบันของสหภาพยุโรป ซึ่งอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในฐานะองค์การซึ่งยึดโยงตัวเองอยู่บนพื้นฐานของคุณค่าปทัสถานอันเป็นที่ยอมรับร่วมกันในรัฐสมาชิก ไปจนถึงคุณลักษณะในการปรับตัวในระดับโครงสร้างของสหภาพยุโรปเพื่อตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงในแง่ของพลวัตในอุดมการณ์ของตัวแสดงในระดับสถาบันซึ่งไม่ได้มีลักษณะราบรื่นเป็นเนื้อเดียวกัน หรือตั้งอยู่บนพื้นฐานอันยอมรับได้ด้วยกันอีกต่อไป

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเข้าร่วมสหภาพยุโรปของรัฐสมาชิก

โดยพื้นฐานทั่วไป การเกิดขึ้นของความร่วมมือหรือบูรณาการระหว่างประเทศนั้นมักจะเป็นพัฒนาการจากปฏิสัมพันธ์ในทางทฤษฎี การสร้างสรรค์

พรรคต่อต้านสหภาพยุโรป: ความท้าทายแห่งการบูรณาการ

พัฒนากฎหมายระหว่างประเทศ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ไปจนถึงกระบวนการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม¹ กระบวนการเช่นนี้ ทำให้องค์การระหว่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์กรระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคนั้น จึงมักจะมีคุณลักษณะของการเป็นผลลัพธ์แห่งการผสมผสานระหว่างตัวตนความต้องการของรัฐสมาชิก ในแง่มุมซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายและเหตุผลในการจัดตั้งองค์การระหว่างประเทศนั้นๆ

ในกรณีของสหประชาชาติ บทเรียนราคาแพงจากสงครามโลกครั้งที่สอง ประกอบกับปทัสถานใหม่ๆในการพยายามสร้างสรรค์แนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ไม่ตั้งอยู่บนวิธีคิดเรื่องการทำสงครามเพื่อผนวกและยึดครองดินแดน ได้กลายมาเป็นเหตุผลหลักในการสร้างสรรค์ระบบและกลไกการทำงานของสหประชาชาติในฐานะองค์การระหว่างประเทศระดับโลก ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างสรรค์สันติภาพ เสถียรภาพและความมั่นคงในประชาคมระหว่างประเทศ แนวทางดังกล่าวนี้ ประกอบกับสภาพความเป็นจริงเชิงโครงสร้างและพัฒนาการในระบบระหว่างประเทศ ได้กลายมาเป็นปัจจัยสนับสนุนหลักสำคัญซึ่งยึดโยงรัฐสมาชิกทั่วโลก ซึ่งโดยพื้นฐานหลักการแล้วมีสิทธิกำหนดท่าทีของตนเองโดยอิสระบนวิธีคิดเรื่องอธิปไตย ให้ยินยอมพร้อมกันเข้าร่วมกระบวนการในพลวัตรของโครงสร้างดังกล่าว และทำให้สหประชาชาตินั้นมีฐานะเป็นองค์การกลางซึ่งมีความชอบธรรมในการสอดส่องดูแล ไปจนถึงปฏิบัติการเพื่อระงับกิจการต่างๆ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม ในกรณีของสหภาพยุโรป ด้วยคุณลักษณะซึ่งมีลักษณะเป็นองค์การระหว่างประเทศในระดับภูมิภาค เราพบว่าอุดมการณ์ความคิดซึ่งร้อยเรียงรัฐสมาชิกผู้ดำรงอำนาจอธิปไตยให้เข้ามามีปฏิสัมพันธ์กันภายใต้กรอบความร่วมมือในระดับสถาบันระหว่างประเทศนั้น ได้แก่ความพยายามในการส่งเสริมพัฒนาการและความร่วมมือทางเศรษฐกิจในตอนต้น และพัฒนาต่อมา

---

¹ Bennett, A. Leroy. 1977. International Organization: Principles and Issues. New York: Prentice-Hall. P.8

จนมีเนื้อหาสาระของการเคารพหลักกฎหมายในระดับระหว่างประเทศ ไปจนถึงการเป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยและการเคารพสิทธิมนุษยชน²

ด้วยพัฒนาการเช่นนี้ เราจึงพึงจะพิจารณาและอภิปรายแนวคิดทฤษฎีแบบลัทธิสัจนิยม (Realism) ลัทธิเสรีนิยม (Liberalism) และลัทธิการประกอบสร้างนิยม (Constructivism) ร่วมด้วย เพื่อให้เกิดความเข้าใจเชิงลึกและเพิ่มพูนแนวทางในการทำความเข้าใจสหภาพยุโรป โดยพิจารณาแนวคิดทฤษฎีเหล่านี้ทั้งในฐานะสาเหตุอันเป็นส่วนก่อตั้งและวางรากฐานการกำเนิดขึ้นของสหภาพยุโรป ไปจนถึงในฐานะโครงสร้างซึ่งยังคงดำรงอยู่และมีคุณลักษณะและพลวัตในการเอื้อประโยชน์ อันเป็นสาเหตุจูงใจในการเข้าร่วมของรัฐสมาชิกต่างๆ

สัจนิยม

ด้วยข้อเท็จจริงเชิงภูมิศาสตร์และความเป็นมาในทางประวัติศาสตร์ ผู้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสามารถกล่าวได้โดยไม่ได้แย้งว่า เหตุผลหลักสำคัญข้อหนึ่งซึ่งผลักดันภูมิภาคยุโรปให้ก้าวเข้าสู่การบูรณาการนั้นได้แก่ความใกล้ชิดในเชิงที่ตั้ง ซึ่งพ่วงรวมคุณลักษณะอันหลากหลายในแต่ละมิติของการกำหนดนโยบายในระดับรัฐ

ในทางความมั่นคง ความใกล้ชิดในเชิงที่ตั้งนี้ เป็นเหตุผลสำคัญของรัฐสมาชิกในการตระหนักถึงบทบาทเรียนราคาแพงจากการเป็นสมรภูมิหลักของสงครามโลกทั้งสองครั้ง ไปจนถึงการดำรงฐานะเป็นเขตแข่งขันหลักทางอิทธิพลระดับโครงสร้างในช่วงสงครามเย็นแนวนิยมเช่นนี้ ประกอบกับแรงส่งเสริมจากสหรัฐอเมริกาได้กลายมาเป็นเหตุผลส่งเสริมในเบื้องต้นให้เกิดแนวคิดการบูรณาการในภูมิภาคขึ้น และทำให้พัฒนาการขององค์การในตอนต้นนั้น เป็นเรื่องราวของ

---

² European values in a globalized world, http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/social_agenda/c10150_en.htm. Retrieved April 1, 2015.

พรรคต่อต้านสหภาพยุโรป: ความท้าทายแห่งการบูรณาการ

ผลประโยชน์อันจะเกิดขึ้นได้จากความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การระแวดระวังการดำเนินนโยบายต่างประเทศในแง่ของภูมิรัฐศาสตร์ ไปจนถึงการดูแลด้านความมั่นคงในระดับต่างๆ ทั้งโดยกลไกภายในและภายนอก³

เราอาจกล่าวได้ว่าทิศทางเช่นนี้นั้นได้ดำเนินผ่านกาลเวลาและพลวัตรในประชาคมระหว่างประเทศ ซึ่งได้เพิ่มพูนและลดทอนความสำคัญของมิติในด้านของการติดต่อค้าขายและความมั่นคงในระดับที่แตกต่างกัน ในปัจจุบัน เราอาจกล่าวได้ว่าบูรณาการทางด้านเศรษฐกิจทั้งในแง่ของการสร้างตลาดร่วม และการสถาปนาสกุลเงินยูโรเพื่อศักยภาพในการแข่งขันและเอกภาพของการบริหารได้กลายมาเป็นคุณลักษณะหลักสำคัญของสหภาพยุโรปในกระบวนทัศน์แบบสังคมนิยม ทั้งในระดับผลประโยชน์เฉพาะหน้า ไปจนถึงการใช้ประโยชน์จากโครงสร้างซึ่งดำรงอยู่ภายใต้สหภาพยุโรป โดยลักษณะเช่นนี้อาจเทียบเคียงได้กับกรณีของสหราชอาณาจักร ซึ่งเป็นสมาชิกที่ไม่ได้มีท่าทีอันเป็นที่น่าชื่นชมนักหากพิจารณาโดยมาตรฐานเดียวกันกับรัฐอำนาจขนาดใหญ่อื่นๆ อย่างเยอรมนีหรือฝรั่งเศส ซึ่งมีบทบาทและความสามารถในการดำเนินกิจการต่างๆ ของสหภาพยุโรปอย่างต่อเนื่องยาวนาน และสามารถปรับเปลี่ยนนโยบายของสหภาพยุโรปและนโยบายภายในของรัฐให้สอดคล้องกันอย่างมีบูรณาการและสามารถขยายและพัฒนาผลประโยชน์แห่งชาติให้เกิดขึ้นได้ภายใต้กรอบของการบูรณาการ

ในสายตาของนักสังคมนิยม เราจึงพบว่าการบูรณาการของสหภาพยุโรปนั้นไม่ได้มีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงข้อเท็จจริงด้านสภาพอนาธิปไตยในระบบระหว่างประเทศ ไปจนถึงขีดความสามารถในด้านการจัดการความมั่นคงที่ด้อยกว่าโดยเปรียบเทียบกับศักยภาพในทางเศรษฐกิจ จึงเป็นสาเหตุให้สหภาพยุโรปนั้นมีฐานะเป็นเพียงประตูไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจ ซึ่งดำรงอยู่ได้ก็ด้วยความพยายามอย่างยิ่งยวดในการบำรุงรักษาของรัฐมหาอำนาจเช่นเยอรมัน

---

3 Moravcsik, Andrew. 2013. Did Power Politics Cause European Integration?: Realist Theory Meets Qualitative Methods. *Security Studies*, 22:4. Pp. 773-790.

หรือฝรั่งเศสเท่านั้น อันจะเห็นได้จากการขยายสมาชิกภาพของสหภาพยุโรปในแต่ละครั้ง ที่ถูกพิจารณาในฐานะการดำเนินนโยบายเพื่อขยายช่องทางการได้มาซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติในทางเศรษฐกิจ มากกว่าแรงจูงใจการผนวกหรือบูรณาการตัวตนและคุณลักษณะแห่งรัฐให้เข้ากับคุณค่าและปทัสถานทางสังคมหรือวัฒนธรรมซึ่งสหภาพยุโรปยึดถือ ซึ่งจะนำไปสู่กระแสต่อต้านที่กำลังเกิดขึ้นในรัฐยุโรปตะวันตกซึ่งเป็นหน่วยวิเคราะห์หลักของงานชิ้นนี้ ในฐานะที่ว่า การดำรงอยู่ในองค์การดังกล่าว ไม่ได้ให้ผลลัพธ์อันเป็นที่พึงพอใจแก่รัฐนั้นๆ โดยเปรียบเทียบกับอิสระด้านอธิปไตยและข้อจำกัดในด้านการกำหนดนโยบายและงบประมาณที่รัฐต้องแลกไปเพื่อเข้าเป็นสมาชิกและเป็นคำถามสำคัญซึ่งจะยังคงหลอกหลอนสหภาพยุโรป หากองค์การดังกล่าวยังมุ่งหวังที่จะมีพัฒนาการไปสู่การเป็นตัวแสดงในระดับโครงสร้างในเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ⁴

เสริมนิยม

ถึงแม้จะเป็นที่ปฏิเสธไม่ได้ว่าสหภาพยุโรปนั้นก่อตั้งขึ้นมาโดยได้รับอิทธิพลแนวคิดจากลัทธิสังคมนิยม แต่การละเลยไม่นำคุณค่าในทางหลักการ และการสถาปนาสถาบันในระดับโครงสร้างซึ่งสหภาพยุโรปยึดถือ มาพิจารณาเป็นสาระสำคัญของกระบวนการบูรณาการนั้นอาจนำไปสู่ความผิดพลาดในการวิเคราะห์ตัวตน สถานภาพและความเป็นจริงในฐานะองค์การระหว่างประเทศของสหภาพยุโรปได้

ในแง่ของคุณค่าปทัสถาน สหภาพยุโรปนั้นมีฐานะเป็นผู้ส่งเสริมในด้านคุณค่าของการเคารพหลักสิทธิมนุษยชน และการยึดมั่นในหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยในระดับต่างๆอย่างต่อเนื่อง ซึ่งได้ส่งผลในการสร้างความชอบธรรมแก่สหภาพยุโรปทั้งในระดับองค์การและในระดับรัฐ

การยึดมั่นในคุณค่าปทัสถานเหล่านี้ สามารถเป็นที่ปรากฏเห็นได้ชัดเจน

---

4 Morgan, Glyn. 2005. Realism and European political integration: the lessons of the United States. *European Political Science*, 2005:4.

ในห้วงเวลาระหว่างโครงการเพื่อการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่สมาชิกภาพ
ดัชนีชี้วัด มาตรฐานกฎเกณฑ์ ไปจนถึงข้อบังคับต่างๆในการปฏิรูปที่ยึดโยงอย่าง
สมบูรณ์เข้ากับหลักการและคุณค่าการปกครองแบบประชาธิปไตย การยึดหลัก
การนิติรัฐ ไปจนถึงการเคารพหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่ง
ของเกณฑ์ที่รู้จักกันในชื่อเกณฑ์โคเปนเฮเกน (Copenhagen Criteria) นั้น
ได้มีส่วนสำคัญในพัฒนาการระดับภายในของรัฐสมาชิกให้มีจุดเชื่อมโยงบน
คุณค่าปทัสถานเดียวกัน และทำให้ภูมิภาคยุโรปกลายเป็นตัวอย่างสำคัญของการ
ส่งเสริมการพัฒนาทางด้านการปกครองภายใต้กรอบขององค์การระหว่างประเทศ
ระดับภูมิภาคในส่วนของคุณค่าด้านเศรษฐกิจนั้น เราพบว่าการยึดถือลัทธิเสรีนิยม
ในทางเศรษฐกิจได้กลายมาเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญซึ่งนำมาสู่แสนยานุภาพ
ทางเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปในปัจจุบัน การพัฒนาสถาบันโครงสร้างทาง
เศรษฐกิจทั้งในด้านการเงินและการคลัง ไปจนถึงการเผยแพร่ลักษณะและสภาพ
แวดล้อมที่เอื้อต่อการแข่งขันเหล่านั้นผ่านการกำหนดเป็นกฎเกณฑ์มาตรฐาน
ซึ่งรัฐสมาชิกต้องปฏิบัติตามภายใต้กรอบความร่วมมือของสหภาพยุโรป ได้กลาย
มาเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้สารัตถะในระดับหลักการของลัทธิทุนนิยมเสรี และ
ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นประสบความสำเร็จในเชิงประจักษ์ใน
ระดับระหว่างประเทศอีกด้วย⁵

การประกอบสร้างนิยม

กระบวนการหลักซึ่งมีความสามารถในการอธิบายปรากฏการณ์ของลัทธิ
การประกอบสร้างนิยมในทางสังคมศาสตร์นั้น มีพื้นฐานอยู่บนคุณค่าและปทัส
ถานซึ่งตัวแสดงต่างๆยึดถือและให้ความหมายอยู่ร่วมกัน ซึ่งในกรณีของภูมิภาค
ยุโรป ปทัสถานและคุณค่าเหล่านั้นได้นำไปสู่การสถาปนาองค์การระหว่างประเทศ
ซึ่งเป็นตัวแสดงในระดับโครงสร้างอย่างสหภาพยุโรปนั่นเอง

---

⁵ จิตติภัทร พูนขำ และ ญัฐนันท์ คุณมาศ. 2556. ยุโรปกลางและตะวันออก : การ
หวนคืนสู่ยุโรปและเข้าสู่เศรษฐกิจเสรี. กรุงเทพฯ : ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. หน้า203-209

เราอาจกล่าวได้ว่าการสถาปนาปทัสสถานต่างๆของสหภาพยุโรปนั้น ประสบผลสำเร็จในระดับและมิติที่แตกต่างกันออกไป คุณค่าซึ่งได้รับการพูดถึง อยู่เสมอในถ้อยแถลงระดับองค์การซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการรักษา และเผยแพร่คุณค่าดังกล่าวนี้ได้แก่การปกครองในแบบประชาธิปไตย การเปิดเสรีทางด้านเศรษฐกิจและการเคารพสิทธิมนุษยชน ซึ่งสอดคล้องเข้ากับคุณค่า ในที่นักทฤษฎีสัจนิยมยึดถือ หรือในแง่ของปทัสสถานซึ่งเกิดขึ้นใหม่และมีความ เฉพาะตัวในสหภาพยุโรปนั้นได้แก่ปรากฏการณ์การนิยามตัวตนในลักษณะ ประชากรของยุโรป (European Citizen) การเป็นคริสต์ศาสนิกชน หรือการเปิด พรหมแดนอย่างเสรีระหว่างรัฐสมาชิก อันสะท้อนให้เห็นว่าในทางปฏิบัติ รัฐสมาชิกต่าง ๆ นั้นได้เปิดรับเอาคุณค่าและกระบวนทัศน์ซึ่งดำรงอยู่ในระดับ ภูมิภาค ให้เข้าไปสู่การกำหนดและดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องกับตัวตนของ พวกเขาและความเชื่อมโยงต่อสหภาพยุโรปด้วย⁶

ด้วยแนวทางเช่นนี้ สหภาพยุโรปจึงมีตัวตน ไปจนถึงหน้าที่อันได้รับการ คาดหวังในฐานะตัวแสดงซึ่งสะท้อนคุณค่าและปทัสสถานร่วมกันของรัฐสมาชิกใน ภูมิภาคยุโรป หรือกระทั่งการเป็นผลก่อกำเนิดให้คุณค่าและปทัสสถานเหล่านั้นได้รับ การยึดถือและให้คุณค่าในแวดวงที่กว้างขวางมากขึ้นต่อไป ซึ่งในลักษณะเช่นนี้ ทำให้เราสามารถอธิบายความชะงักงันจากกรณีการรับตรึงเข้าสู่การเป็นสมาชิก ได้ในลักษณะที่ว่า ตัวตนและคุณลักษณะแห่งชาตินั้น ไม่ได้มีความกลมกลืนกับ รัฐสมาชิกอื่นๆในระดับที่เอื้อต่อการบูรณาการนั่นเอง

การก้าวเข้าสู่อำนาจของพรรคการเมืองต่อต้านสหภาพยุโรปและแนว โนม์ในอนาคตต่อโครงสร้างเชิงสถาบันในระดับองค์การระหว่างประเทศ

ผลลัพธ์ภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภายุโรป อันเป็นองค์การสำคัญซึ่ง

⁶ Risse, T. (2009) 'Social Constructivism and European Integration', in Wiener, A. & Diez, T. (eds) (2004) European Integration Theory, 2nd Edition, Oxford University Press: Oxford, pp.144-160.

พรรคต่อต้านสหภาพยุโรป: ความท้าทายแห่งการบูรณาการ

ทำหน้าที่พิจารณากฎหมายและนโยบายซึ่งจะนำไปใช้ในกรอบของสหภาพยุโรป นั้น ได้เปิดเผยให้เราเห็นถึงแนวโน้มที่อาจนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงในแง่ซึ่งสวนทางขัดแย้งกับพัฒนาการในการบูรณาการของสหภาพยุโรปที่เคยเป็นแบบอย่างให้กับองค์การระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคทั่วโลก

ผลการเลือกตั้งในคราวนี้ พรรคการเมืองจากหลายประเทศซึ่งมีจุดยืนและนโยบายในการต่อต้านสหภาพยุโรปในระดับต่างๆ หรือที่เรียกกันในเรื่องของกลุ่ม Anti-EU นั้นได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกรัฐสภายุโรปไปทั้งหมด 140 ที่นั่ง จากทั้งหมด 751 ที่นั่ง โดยเปรียบเทียบกับแนวร่วมซึ่งสนับสนุนพัฒนาการทางการรวมกลุ่มในกรอบของสหภาพยุโรปหรือกลุ่ม Pro-EU ซึ่งครองเสียงข้างมากรวมกัน 212 ที่นั่ง ถึงแม้จะสูญเสียฐานสนับสนุนไปมากกว่า 60 ที่นั่งก็ตาม โดยในสมาชิกสภายุโรปส่วนที่เหลือนั้นมีจุดยืนที่ค่อนข้างเป็นกลางและไม่มีความนโยบายในส่วนของการสนับสนุนหรือต่อต้านการบูรณาการที่ชัดเจนมากนัก⁷

ในกรณีของสหราชอาณาจักรพรรคเอกราชแห่งสหราชอาณาจักร (United Kingdom Independence Party: UKIP) ซึ่งเป็นพรรคการเมืองขนาดเล็กซึ่งแทบไม่มีอำนาจการต่อรองในการเมืองระดับชาติหรือการเลือกตั้งรัฐสภาของอังกฤษนั้น ได้นำเสนอจุดยืนและนโยบายต่อต้านสหภาพยุโรปอย่างแข็งขันเด็ดขาด พร้อมกับให้คำมั่นสัญญาที่จะลดการผูกมัดรัฐบาลของสหราชอาณาจักรเข้ากับกลไกโครงสร้างเชิงสถาบันพหุภาคีอย่างสหภาพยุโรป ที่ให้ประโยชน์โดยเปรียบเทียบน้อยกว่าการดำเนินนโยบายในกรอบของทวิภาคีไปจนถึงข้อเสนอลำดับท้ายสุดในการถอนตัวจากการเป็นสมาชิกได้กลายมาเป็นกระแสสำคัญที่ได้รับการจับตามองและอาจส่งผลกระทบต่อพลวัตรของการเมืองภายในสหราชอาณาจักรต่อไปด้วย จากการที่พรรคดังกล่าวสามารถก้าวเข้ามาสู่ฐานะที่

---

⁷ ฮือฮา! พรรคต่อต้านอยู่ UKIP คราวนี้นั่ง ส.ส.ในรัฐสภาอังกฤษเป็นครั้งแรก, <http://www.manager.co.th/iBizchannel/ViewNews.aspx?NewsID=9570000116826>, สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2015

ทัดเทียมกับพรรคเก่าแก่อย่างพรรคอนุรักษนิยม (Conservative) และ พรรคแรงงาน (Labour) ได้ในการเลือกตั้งระดับชาติอย่างการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภายุโรป โดยกวาดที่นั่งไปทั้งหมด 24 จาก 73 ที่นั่ง และอาจทำให้การเลือกตั้งทั่วไปในปี 2015 พรรคดังกล่าวอาจสามารถช่วงชิงฐานคะแนนจากพลเมืองที่เหนื่อยหน่ายกับนโยบายต่อสหภาพยุโรป ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพลวัตรในการเมืองระดับชาติของสหราชอาณาจักรต่อไป

ตารางเปรียบเทียบจำนวนสมาชิกสภายุโรปในสัดส่วนของสหราชอาณาจักร

พรรค	จำนวนสมาชิกสภายุโรป ในวาระปี 2009 – 2014	จำนวนสมาชิกสภายุโรป ในวาระปี 2014 – 2019
อนุรักษนิยม	26	19
แรงงาน	13	20
เอกราชแห่ง สหราชอาณาจักร	13	24
อื่นๆ	21	10

ในกรณีของฝรั่งเศส พรรคน้องใหม่อย่างพรรคแนวหน้าแห่งชาติ (Front National: FN) ซึ่งมีนโยบายต่อต้านผู้อพยพและการบูรณาการเข้ากับสหภาพยุโรปก็ได้รับคะแนนสนับสนุนที่เพิ่มมากขึ้นเป็นประวัติการณ์เช่นเดียวกับในกรณีของสหราชอาณาจักร โดยได้รับคะแนนมากเป็นอันดับหนึ่งนำหน้าพรรคใหญ่อย่างพรรคสหภาพเพื่อขบวนการประชาชน (Union for a Popular Movement, Union pour un mouvement populaire: UMP) หรือพรรคสังคมนิยม (Socialist Party, Partisocialiste : PS) ซึ่งผลัดเปลี่ยนกันเป็นรัฐบาลในการเมืองระดับชาติของฝรั่งเศส โดยในกรณีของฝรั่งเศสนั้น มีสัดส่วนจำนวนสมาชิกสภา

พรรคต่อต้านสหภาพยุโรป: ความท้าทายแห่งการบูรณาการ

ยุโรปเพิ่มขึ้น 2 ที่นั่งจากมติการปรับเปลี่ยนสัดส่วนสมาชิกโดยสหภาพยุโรป ทำให้มีจำนวนสมาชิกทั้งหมดในปัจจุบัน 74 ที่นั่ง

ตารางเปรียบเทียบจำนวนสมาชิกสภายุโรป ในสัดส่วนของฝรั่งเศส

พรรค	จำนวนสมาชิกสภายุโรป ในวาระปี 2009 – 2014	จำนวนสมาชิกสภายุโรป ในวาระปี 2014 – 2019
สหภาพเพื่อ ขบวนการ ประชาชน	27	20
สังคมนิยม	14	13
แนวหน้าแห่งชาติ	3	24
อื่นๆ	28	17

แม้กระทั่งในประเทศเยอรมนี ซึ่งโดยทั่วไปนั้นมิจุดยืนและทัศนคติที่สนับสนุนกระบวนการบูรณาการและเป็นตัวแสดงสำคัญในกรอบของสหภาพยุโรป ก็ได้ปรากฏว่าพรรคทางเลือกแห่งเยอรมนี (Alternative for Germany: Alternative für Deutschland: AfD) ซึ่งเป็นพรรคใหม่ขนาดเล็กที่นำเสนอนโยบายต่อต้านค่าเงินยูโรในฐานะส่วนหนึ่งของความล้มเหลวจากการบูรณาการทางการเศรษฐกิจ ก็ได้รับการเลือกตั้งเข้าสู่สภายุโรปเช่นเดียวกัน ซึ่งนับเป็นแนวโน้มใหม่ที่ไม่เคยปรากฏในเยอรมัน ซึ่งโดยปกติมีฐานะเป็นผู้สนับสนุนการทำงานของสหภาพยุโรปในทุกด้านอย่างแข็งขัน⁸ อย่างไรก็ตาม ยังอาจกล่าวได้ว่ากระแสต่อต้านสหภาพยุโรปในเยอรมันนั้นยังเบาบางกว่าโดยเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ กล่าวคือกลุ่มทางการเมืองสำคัญอย่างพรรคสหภาพประชาธิปไตยคริสเตียนและ

⁸ พรรคการเมืองด้านอียูชนะเลือกตั้งในเยอรมนี, <http://news.thaipbs.or.th/content/พรรคการเมืองด้านอียูชนะเลือกตั้งในเยอรมนี>. สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2015

พรรคสหภาพสังคมคริสเตียน (Christian Democratic Union of Germany & Christian Social Union: CDU/CSU) หรือพรรคสังคมประชาธิปไตยแห่งเยอรมัน (Social Democratic Party) นั้น ยังคงครอบครองสัดส่วนที่นั่งเป็นเสียงส่วนใหญ่ โดยสำหรับเยอรมันมีสัดส่วนที่นั่งทั้งหมด 96 ที่นั่ง ลดลงจากการเลือกตั้งครั้งก่อน 3 ที่นั่ง

ตารางเปรียบเทียบจำนวนสมาชิกสภายุโรป ในสัดส่วนของเยอรมนี

พรรค	จำนวนสมาชิกสภายุโรปในวาระปี 2009 – 2014	จำนวนสมาชิกสภายุโรปในวาระปี 2014 - 2019
กลุ่มพรรคสหภาพประชาธิปไตยคริสเตียนและพรรคสหภาพสังคมคริสเตียน	42	34
สังคมประชาธิปไตยแห่งเยอรมัน	23	27
ทางเลือกแห่งเยอรมนี	-	7
อื่นๆ	34	28

แนวโน้มเช่นนี้อาจนำไปสู่ความชะงักงันในระดับโครงสร้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการทำงานระหว่างสภายุโรปซึ่งทำหน้าที่คล้ายฝ่ายนิติบัญญัติ กับคณะมนตรีสหภาพยุโรป (Council of the European Union) และคณะกรรมการยุโรป (European Commission) ซึ่งทำหน้าที่เป็นองค์กรในฝ่ายบริหารและดำเนินนโยบายโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในส่วนของงบประมาณและการยื่นอภิปรายไม่ไว้วางใจและถอดถอนคณะกรรมการยุโรป ซึ่งอยู่ในอำนาจพิจารณาของสภายุโรป

พรรคต่อต้านสหภาพยุโรป: ความท้าทายแห่งการบูรณาการ

อย่างไรก็ตาม หากจะกล่าวโดยพื้นฐานของความเป็นจริง สัดส่วนคะแนนของฝ่ายต่อต้านสหภาพยุโรปซึ่งได้รับคัดเลือกเข้าไปสู่สภายุโรปนั้นยังไม่ได้ปรากฏผลลัพธ์ของการเปลี่ยนแปลงที่สามารถส่งผลในระดับโครงสร้าง กล่าวคือพรรคฝ่ายค้านที่ได้รับคัดเลือกเข้ามานั้นยังมิฐานะเป็นเสียงส่วนน้อยและยังไม่มีอำนาจในการต่อรองเพื่อยื่นข้อเสนอลดเปลี่ยนแปลงสถานภาพตามสมาชิกภาพของรัฐตนเองได้อย่างอิสระ ไปจนถึงยังไม่มีศักยภาพในการจัดซื้อกับฝ่ายสนับสนุนในเกมคณิตศาสตร์ทางอำนาจการเมืองอีกด้วย

ดังนั้นในสถานการณ์ปัจจุบัน ฝ่ายต่อต้านในระดับสถาบันภายในของสหภาพยุโรป จึงอาจกล่าวได้ว่ายังไม่มีโอกาสในการได้รับชัยชนะในกระบวนการดำเนินการต่างๆภายในโครงสร้างเดิม ไปจนถึงยังไม่มีอำนาจต่อรองที่มากพอไปจนถึงฐานสนับสนุนที่จะนำเสนอแนวทางใหม่ๆซึ่งสามารถสะท้อนความต้องการของตนเองภายใต้กรอบของสหภาพยุโรปได้ ในฐานะที่ว่าฝ่ายต่อต้านเหล่านั้น ยังไม่มีความชอบธรรมในระดับที่เพียงพอจะสามารถตั้งคำถาม ไปจนถึงกลบฝังสถานะแห่งพลวัตรซึ่งร้อยเรียงภูมิภาคยุโรปเข้าไว้ด้วยกัน

หากจะวิเคราะห์ในระดับการเลือกตั้ง เราอาจกล่าวได้ว่าปรากฏการณ์การก้าวเข้าสู่อำนาจของพรรคการเมืองซึ่งมีนโยบายต่อต้านสหภาพยุโรปเหล่านี้เป็นเรื่องปกติธรรมดา จากพื้นฐานโครงสร้างของระบบเลือกตั้งในยุโรปเอง ที่ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนนั้นเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองขนาดเล็กสามารถถกฉวยคะแนนนิยมเฉพาะหน้าได้ผ่านการแสดงจุดยืนและการนำเสนอนโยบายที่มีลักษณะตรงประเด็นและสอดคล้องกับความนิยมของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่กระแสความขงักันและการชะลอตัวทางเศรษฐกิจกำลังแผ่ขยายไปทั่วภูมิภาคยุโรป การกำหนดท่าทีในขบวนการของฝ่ายชาตินิยมขวาจัด ซึ่งมองการอพยพของคนต่างชาติในแง่ของการเข้ามาแย่งอาชีพ ความพยายามในการปลุกตัวออกจากตลาดยุโรปและสกุลเงินยูโรซึ่งเริ่มไม่นำเสนอโอกาสทางการพัฒนาอย่างรวดเร็วและมีเสถียรภาพอย่างในอดีต ไปจนถึงถ้อยแถลงและโครงการหาเสียงซึ่งมีลักษณะของการเหยียดเชื้อชาติ ได้กลายมาเป็นกลยุทธ์สำคัญในการ

ได้มาซึ่งฐานเสียงซึ่งเปื้อนภัยกับพรรคขนาดใหญ่ซึ่งมีท่าทีค่อนข้างนิ่งเฉยในการกำหนดนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการและทัศนคติของพวกเขาในฐานพลเมืองผู้ถือสัญชาติของรัฐ และไม่ปรารถนาจะให้รัฐบาลของพวกเขาต้องสยบยอมต่อตัวแสดงภายนอกอย่างสหภาพยุโรป หรือตลาดร่วมในภูมิภาคที่ถึงแม้ในแง่หนึ่งจะนำความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจมาแก่พวกเขาในช่วงต้น แต่ในขณะเดียวกันก็ผูกมัดพวกเขาเหล่านั้นเข้ากับลักษณะอันไร้เสถียรภาพและอิสรภาพทางการกำหนดนโยบายที่ลดลงจากการเข้าเป็นกลไกหนึ่งในระบบขนาดใหญ่ที่ไม่เอื้อต่อความคล่องตัวในการบริหาร

ในแง่ที่เราจึงอาจกล่าวได้ว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะในการเลือกตั้งสมาชิกสภายุโรปนั้น ยังไม่เพียงพอที่จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปจนถึงสันคลอนสหภาพยุโรปในระดับองค์การระหว่างประเทศหรือบูรณาการในระดับภูมิภาคได้ ตัวเลขทางสถิติที่เป็นประวัติการณ์และการเปรียบเทียบที่น่าตื่นใจ⁹ นั้นไม่ได้เป็นเครื่องยืนยันศักยภาพและขีดความสามารถที่จะส่งผลกระทบกระเทือนจนสามารถเปลี่ยนแปลงสถานภาพและกลไกในระดับโครงสร้างให้เกิดขึ้นได้ ทั้งนี้โดยส่วนหนึ่งจากการวางกรอบความสัมพันธ์ในระดับองค์การภายในสหภาพยุโรปเอง ไปจนถึงแรงสนับสนุนที่ถึงแม้จะทะยานสูงขึ้นอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนแต่ก็ยังไม่มีความเพียงพอในแง่ปริมาณที่จะสรรค์สร้างความเปลี่ยนแปลงใหม่ๆในระดับการเมืองภายในของรัฐได้ และทำให้ศักยภาพที่จะผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบายของตนไปสู่การปฏิบัติจริงนั้น มีความยากลำบากพอสมควร ซึ่งทำให้อย่างมากที่สุดพรรคต่อต้านดังกล่าวนี้จะมีฐานะเป็นผู้มีอิทธิพลในระดับชายขอบเท่านั้น¹⁰

⁹ Eurosceptic ‘earthquake’ rocks EU elections, <http://www.bbc.com/news/world-europe-27559714>. Accessed on April 1, 2015.

¹⁰ Eurosceptic MEPs will have “marginal” influence in EU Parliament, <http://www.euractiv.com/sections/eu-elections-2014/eurosceptic-meps-will-have-marginal-influence-eu-parliament-302482>. Accessed on April 1, 2015.

ผลลัพธ์ต่อพลวัตรแห่งการบูรณาการ

ถึงแม้การก้าวขึ้นมาสู่อำนาจของฝ่ายต่อต้านสหภาพยุโรปในประเทศต่าง ๆ นั้นจะไม่มีผลในระดับสถาบันที่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสหภาพยุโรปอย่างที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน แต่ผลลัพธ์แท้จริงอันน่าเป็นห่วงที่กลายมาเป็นข้อกังวลในการกำหนดทิศทางนโยบายขององค์การในอนาคตต่อนั้น ได้แก่ การเกิดขึ้นของกระแสต่อต้านคุณค่าและปทัสถานต่างๆ ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเชื่อกันว่าได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในประชาคมระดับภูมิภาค และทำให้เกิดคำถามในก้าวต่อของการบูรณาการ ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นกลไกหลักที่ได้รับการยอมรับว่าจะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าและผลประโยชน์ร่วมกันแก่ทุกฝ่าย และทำให้ความใฝ่ฝันที่ภูมิภาคยุโรปจะกลายเป็นประชาคมซึ่งมีความสอดคล้องกลมเกลียวกันโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของปทัสถานและคุณค่าในแบบเสรีนิยมนั้น ต้องสะดุดลง

ในแนวทางของสังคมนิยม เราอาจกล่าวได้ว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้เป็นเรื่องธรรมดาที่สามารถคาดเดาได้อยู่แล้วโดยสภาพทางโครงสร้าง เมื่อสถาบันอย่างสหภาพยุโรปนั้นไม่สามารถก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่คุ้มค่าในแง่ของผลประโยชน์แห่งชาติ การสิ้นเปลืองทรัพยากรและการจำกัดตัวเองอยู่กับกฎเกณฑ์ข้อบังคับของสถาบันดังกล่าวจึงเป็นเรื่องที่ไม่สมเหตุสมผล ซึ่งแนวทางเช่นนี้สอดคล้องกับที่ท่าของสหราชอาณาจักร หรือกระทั่งฝรั่งเศส ซึ่งมองการดำรงอยู่ในฐานะสมาชิกเป็นเครื่องมือหนึ่งในการดำเนินนโยบายเพื่อแสวงหาผลประโยชน์แห่งชาติมากกว่าการเป็นส่วนหนึ่งของคุณค่าหรือการนิยามตัวตนที่มีบูรณาการเข้ากับปทัสถานของภูมิภาค อย่างไรก็ตาม เราอาจกล่าวได้ว่าสถานการณ์ของสหภาพยุโรปในปัจจุบัน ยังคงมีเสถียรภาพในความหมายของการสถาปนาองค์การเพื่อความร่วมมือบนพื้นฐานของวิธีคิดแบบเสรีนิยม โครงสร้างซึ่งจัดตั้งขึ้นบนกระบวนการที่สนธิเรื่องความร่วมมือและภาวะแวดล้อมที่จะเอื้อให้เกิดพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจต่อไปข้างหน้านั้นยังคงเป็นสาระสำคัญซึ่งสหภาพยุโรปสามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ และลักษณะดังกล่าวก็ได้เข้ามามีฐานะและบทบาทสำคัญในการมี

อิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายและการดำเนินการทางสถาบันทางเศรษฐกิจของ
รัฐสมาชิกต่างๆในระดับรากฐานได้ในเชิงปฏิบัติ

สำหรับลัทธิประกอบสร้างนิยม ภาวะเช่นนี้อาจสะท้อนให้เห็นถึงมายาคติ
ในการยึดถือคุณค่าและปทัสสถานของภูมิภาคยุโรป กระแสต่อต้านที่เกิดขึ้นไม่เพียง
แต่เป็นการตั้งคำถามต่อประสิทธิภาพของกระบวนการและกลไกการดำเนินงาน
ของสหภาพยุโรปเท่านั้น หากแต่กระทบกระเทือนคุณลักษณะและความหมาย
ของตัวตนแห่งภูมิภาค ซึ่งอาจนำไปสู่การเปิดพื้นที่เพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง
คุณลักษณะความหมายดังกล่าวให้สอดคล้องกับความเป็นจริงที่เปลี่ยนแปลงไป
และในท้ายที่สุดอาจส่งผลในการปรับเปลี่ยนตัวตนความเป็นสหภาพยุโรปต่อไป
ซึ่งหากพลวัตและแนวโน้มการปรับปรุงสถาปนาความหมายใหม่เหล่านี้ดำเนิน
ต่อไป อาจนำไปสู่การส่งเสริมค่านิยมใหม่ที่ลดทอนคุณค่าของการบูรณาการลง
ในระดับสำคัญ

บทสรุป

เป็นที่ปฏิเสธไม่ได้ว่ากระแสต่อต้านสหภาพยุโรปซึ่งกำลังได้รับการ
สนับสนุนอย่างไม่เคยมีมาก่อนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศยุโรปตะวันตก
ซึ่งโดยปกติมีฐานะเป็นผู้สนับสนุนการบูรณาการอย่างแข็งขันนั้นได้นำไปสู่คำถาม
อันน่าหวาดหวั่นใจเช่นการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างและนโยบาย การ
ขัดขวางการดำเนินการบูรณาการ ไปจนถึงการล่มสลายของสหภาพยุโรปนั้น
เป็นประเด็นใหม่ซึ่งจำเป็นต้องวิเคราะห์โดยพลวัตที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้
ต่อไปในแง่ที่ว่า แนวทางต่อต้านเช่นนี้นั้นจะสามารถขยายฐานสนับสนุนของตน
เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองในการเมืองระดับประเทศ ที่พรรคด้านเหล่านั้นสามารถมี
อิทธิพลในทางนโยบายได้มากกว่าโดยเปรียบเทียบกับการแข่งขันในเวทีระดับ
ภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของสหราชอาณาจักร ซึ่งไม่ได้มีจุดยืนใน
การสนับสนุนการบูรณาการมาตั้งแต่ต้น

พรรคต่อต้านสหภาพยุโรป: ความท้าทายแห่งการบูรณาการ

อย่างไรก็ตาม โดยข้อเท็จจริง พบว่าฝ่ายสนับสนุนนั้นยังครองเสียงส่วนใหญ่ทั้งในโครงสร้างของสหภาพยุโรป ไปจนถึงสถาบันทางการเมืองของรัฐบาลในประเทศสมาชิกลักษณะเช่นนี้อย่างน้อยที่สุดสามารถเป็นเครื่องยืนยันได้ว่าสหภาพยุโรปนั้นจะยังคงสถานะอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันต่อไป ผ่านการยึดโยงตัวเองเข้ากับคุณค่าปทัสถานและกลไกโครงสร้างที่สถาปนาขึ้นมาบนประวัติศาสตร์แห่งการพัฒนาการที่มีพลวัตอย่างต่อเนื่องยาวนาน

ในท้ายที่สุด เราต้องจับตามองพลวัตระดับภูมิภาคอย่างสหภาพยุโรปต่อไป ทั้งในฐานะที่ว่าองค์การดังกล่าวนี้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ของกระบวนการบูรณาการระหว่างรัฐที่ล้ำหน้าที่สุดในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ และมีแนวโน้มจะก้าวหน้าต่อไปสู่การเป็นองค์การเหนือรัฐแห่งแรกของโลก หรือทั้งในฐานะที่ว่าองค์การดังกล่าวนี้จะต้องประสบกับแรงต่อต้านจากภายใน ซึ่งตั้งคำถามต่อตัวตนและคุณค่าในทางปทัสถาน และอาจทำให้ขั้นตอนของการบูรณาการนั้น มีฐานะเป็นเพียงหน้าหนึ่งในประวัติศาสตร์เท่านั้น

วารสารยุโรปศึกษา

สหภาพยุโรปกับบทบาทด้านความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมกรณีศึกษา: การแพร่ระบาดของ
เชื้อไวรัสโคโรนาในแอฟริกาตะวันตกปี 2557

การเข้าให้ความช่วยเหลือใน “บริเวณที่ถูกล้อม”
หรือ ในภูมิภาคแอฟริกาตะวันตกของสหภาพยุโรป
ได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทในการเป็นตัวแสดงด้าน
มนุษยธรรมของสหภาพยุโรปอย่างชัดเจน

ABSTRACT

The European Union's Role in Humanitarian Affairs Case Study: The 2014 Ebola Outbreak in West Africa

Pattariya Jusakul

Seeing the importance and interestedness of the European Union's role in humanitarian affairs, this paper aims to study about its role through the case study of the 2014 Ebola outbreak in West Africa, the deadliest epidemic since its discovery in 1976. There are three main objectives in this paper which are: to study about the development of the European Commission's Humanitarian Aid and Civil Protection (ECHO) from its establishment until present; in order to understand the role of the European Union in humanitarian affairs; to analyze the effectiveness of ECHO in the recent mission against Ebola outbreak in West Africa in 2014; and to predict possibilities of the role in the future.

The study finds out that assistance the European Union provided for the West African this time is not something new. Nevertheless, the establishment of the ECHO in 1992 systemically laid a foundation of European humanitarian affairs and management mechanism. In the Ebola case, it can be conclude that the European Union is a key player in global humanitarian affairs that will surely continue its role in the future.

Keywords: European Union, Humanitarian Affairs, Ebola, West Africa

สหภาพยุโรปกับบทบาทด้านความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมกรณีศึกษา: การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าในแอฟริกาตะวันตกปี 2557

สหภาพยุโรปกับบทบาทด้านความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม กรณีศึกษา: การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่า ในแอฟริกาตะวันตก ปี 2557

ภัทรียา ชูสกุล

บทนำ

โรคระบาด คือ สถานการณ์การติดเชื้อโรคหรือโรคติดต่อที่เกิดขึ้นในระยะเวลาเดียวกัน ในแหล่งหนึ่งแหล่งใดในอัตราที่สูงกว่าที่สถานการณ์ปกติควรจะเป็น ซึ่งการแพร่ระบาดนั้นสามารถกระจายลุกลามไปยังชุมชนอื่นๆทั้งที่อยู่ใกล้และไกลออกไปได้อีกด้วย¹ ผลกระทบที่เกิดขึ้นอาจส่งผลกระทบในวงกว้างได้มากกว่าที่เราคิด ทั้งนี้ด้วยสถานการณ์ที่โลกทั้งโลกถูกเชื่อมโยงกันอย่างเป็นเครือข่ายการคมนาคมและการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ทั้งนี้โรคระบาดไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบในเชิงสาธารณสุขหากแต่ยังสามารถส่งผลกระทบที่รุนแรงทั้งในระยะสั้นและระยะยาวต่อสภาพสังคมเศรษฐกิจและการเมือง ดังนั้นในการบริหารจัดการกับโรคระบาดจึงต้องการความพร้อมในการรับมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

การประกาศขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization-WHO) เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2557 ให้การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าในแอฟริกาตะวันตกเป็นสถานการณ์ฉุกเฉินด้านสาธารณสุขระหว่างประเทศ²

¹ พวงทองไกรพิบูลย์, “โรคระบาด”, เข้าถึงเมื่อ 20 ธันวาคม 2557, <http://www.haamor.com/th/โรคระบาด>.

² องค์การอนามัยโลก, “Ebola Virus Disease: Background”, เข้าถึงเมื่อ 21 ธันวาคม 2557, <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs103/en/>

ได้สร้างความตื่นตัวให้กับประชาคมโลกในการรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าวเป็นอย่างมาก ซึ่งการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าในครั้งนี้ได้เริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการหลังจากมีการแจ้งพบผู้ป่วยรายแรกเมื่อเดือนมีนาคม ปี 2557³ โดยในระยะเริ่มต้นนั้นมีจุดแพร่ระบาดหลักอยู่ใน 3 ประเทศ ได้แก่ กินี เซียร์ราลีโอน และไลบีเรีย ซึ่งล้วนเป็นประเทศที่อยู่ในภูมิภาคแอฟริกาตะวันตกทั้งสิ้น ทั้งนี้ การระบาดของเชื้อสามารถแพร่ไปสู่ประเทศใกล้เคียงในเวลาอันรวดเร็วหากไม่ได้รับการบริหารจัดการที่ถูกต้องและทันท่วงที

อาจกล่าวได้ว่าภัยจากเชื้อไวรัสอีโบล่าในครั้งนี้ มีความซับซ้อนและรุนแรงมากที่สุดตั้งแต่มีการค้นพบเชืดังกล่าวในปี 2519 เป็นต้นมา ไม่ว่าจะเป็นแง่ของจำนวนผู้ติดเชื้อผู้เสียชีวิตจากการติดเชื้อตลอดจนบริเวณที่การแพร่ระบาดมีพื้นที่ครอบคลุม⁴ ด้วยเหตุนี้องค์การระหว่างประเทศและประเทศต่างๆต่างก็เห็นถึงความสำคัญของการร่วมมือในการสกัดกั้นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของระบบระหว่างประเทศจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่า สหภาพยุโรปนับเป็นอีกหนึ่งองค์กรหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในความร่วมมือครั้งนี้โดยคณะกรรมการการยุโรปได้สนับสนุนเงินเป็นจำนวนมากกว่า 869,000,000 ยูโร (ข้อมูลล่าสุด: ก.ย. 2558) เพื่อใช้ในการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมและการพัฒนาด้านการแพทย์ ซึ่งหากนับรวมเงินสนับสนุนที่รัฐสมาชิกแต่ละรัฐได้สนับสนุนโดยต่างหากแล้วนั้น ยอดรวมเงินสนับสนุนจากสหภาพยุโรปก็จะเป็นจำนวนเงินสูงถึง 1,800,000,000 ยูโร (ข้อมูลล่าสุด: ก.ย. 2558)

บทบาทในการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมของสหภาพยุโรปในครั้งนี้ไม่ใช่สิ่งใหม่ เนื่องจากสหภาพยุโรปมีประวัติและพัฒนาการในการให้ความ

---

³ Ibid.

⁴ European Commission Humanitarian Aid and Civil Protection, "ECHO Factsheet: Ebola in West Africa", เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2557, http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/thematic/wa_ebola_en.pdf.

สหภาพยุโรปกับบทบาทด้านความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมกรณีศึกษา: การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าในแอฟริกาตะวันตกปี 2557

ช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมมาตลอดระยะเวลา 23 ปี ตั้งแต่มีการก่อตั้งหน่วยงาน The European Commission's Humanitarian Aid and Civil Protection หรือ ECHO ขึ้นอย่างเป็นทางการในปี 2535 ในปัจจุบันนี้สหภาพยุโรปนับว่าเป็นผู้มอบเงินเพื่อให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมรายใหญ่ที่สุดของโลกโดยกระทำการผ่านกลไกการทำงานของ ECHO ที่จะทำหน้าที่ประเมินความต้องการด้านมนุษยธรรมในพื้นที่ภัยพิบัติจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสมสำหรับสิ่งของและการบริการ เช่น อาหาร ที่พักชั่วคราว การส่งมอบเวชภัณฑ์ การจัดหาผ้าสุขอนามัย รวมทั้งการฟื้นฟูอย่างเร่งด่วนตลอดจนติดตามและประเมินผลของความช่วยเหลือดังกล่าว พร้อมกันนี้ยังทำงานร่วมกับองค์กรอื่นๆ เช่น องค์กรภายใต้การกำกับดูแลของสหประชาชาติต่างๆ หรือองค์กรกาชาดสากลอีกด้วย⁵

งานเขียนชิ้นนี้ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและความน่าสนใจในบทบาทของสหภาพยุโรปในกิจการด้านการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมจึงมุ่งที่จะศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของสหภาพยุโรปในฐานะตัวแสดงที่เป็น Humanitarian Actor ผ่านการใช้กรณีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าในภูมิภาคแอฟริกาตะวันตกเป็นกรณีศึกษาวัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้มีอยู่ด้วยกัน 3 ประการดังต่อไปนี้ ประการแรกคือเพื่อศึกษาพัฒนาการของหน่วยงานช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการป้องกันพลเรือนหรือ “The European Commission's Humanitarian Aid and Civil Protection” (ECHO) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่อยู่ใน การกำกับดูแลของคณะกรรมาธิการยุโรปโดยจะศึกษาพัฒนาการขององค์กรตั้งแต่เริ่มก่อตั้งเรื่อยมาจนถึงบทบาทในปัจจุบัน ประการต่อมาคือเพื่อศึกษาและทำความเข้าใจกับบทบาทของสหภาพยุโรปในการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมและประการสุดท้ายคือเพื่อวิเคราะห์ถึงประสิทธิภาพในการทำงานขององค์กร ECHO ในกรณีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าในแอฟริกาตะวันตกในปี 2557 และคาดคะเนถึงความเป็นไปได้ของบทบาทในอนาคตของ ECHO

⁵ คณะผู้แทนสหภาพยุโรปประจำประเทศไทย, “ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม”, เข้าถึงเมื่อ 21 ธันวาคม 2557, http://eeas.europa.eu/delegations/thailand/eu_thailand/humanitarian_aid/index_th.htm.

ในส่วนแรกจะเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับขอบเขตของนิยามเชิงปฏิบัติการที่จะถูกใช้ในงานเขียนชิ้นนี้ ได้แก่ Humanitarian Aid หรือความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม, Civil Protection หรือการปกป้องพลเรือนและสุดท้ายคือ Civilian Power หรืออำนาจในเชิงพลเรือนจากนั้นจะเป็นการนำเสนอบทบาทของสหภาพยุโรปกับภารกิจด้านมนุษยธรรม โดยวิเคราะห์สหภาพยุโรปในฐานะที่เป็น Civilian Power และ การเป็น Humanitarian Actor รายสำคัญจากนั้นจะเป็นการศึกษา ECHO ในฐานะที่เป็นองค์กรหลักของสหภาพยุโรปในการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมอย่างเป็นทางการ โดยจะชี้ให้เห็นถึงพันธกิจและพัฒนาการตั้งแต่เริ่มก่อตั้งเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในส่วนนี้ผู้เขียนจะยกกรณีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในภูมิภาคแอฟริกาตะวันตกในปี 2557 ขึ้นมาเพื่อศึกษาถึงบทบาทในการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมของสหภาพยุโรปและวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือในการรับมือกับปัญหาดังกล่าวซึ่งประกอบไปด้วย ปัญหาด้านความก้าวหน้าของการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขและเทคโนโลยีทางการแพทย์ และปัญหาด้านวัฒนธรรมความเชื่อและสังคม เป็นต้น และในส่วนสุดท้ายจะเป็นการสรุปและวิเคราะห์ถึงผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติการกิจการสกัดกั้นการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ของ ECHO ในปี 2557 พร้อมทั้งจะคาดการณ์ถึงบทบาทในการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมของสหภาพยุโรปในอนาคต

นิยามเชิงปฏิบัติการ

Humanitarian Aid

Humanitarian Aid หรือ ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม หมายถึงความช่วยเหลือที่มีเจตนาเพื่อการช่วยชีวิตและปกป้องศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ รวมถึงการบรรเทาทุกข์ที่เกิดจากสาธารณภัยทั้งในขณะที่เกิดเหตุภัยกำลังดำเนินอยู่หรือ หลังจากเหตุการณ์สิ้นสุดลงการจะให้คำจำกัดความว่าการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นการกระทำในนามของความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมนั้น การกระทำ

สหภาพยุโรปกับบทบาทด้านความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมกรณีศึกษา: การแพร่ระบาดของ
เชื้อไวรัสอีโบล่าในแอฟริกาตะวันตกปี 2557

ดังกล่าวจะต้องประกอบไปด้วยปัจจัยทั้งหมด 4 ด้านได้แก่ ปัจจัยด้านมนุษยธรรม
ปัจจัยด้านความยุติธรรม ปัจจัยด้านความเป็นกลาง และปัจจัยด้านอิสรภาพ⁶

ปัจจัยด้านมนุษยธรรม หมายถึง การที่ความช่วยเหลือนั้นๆจะต้อง
ปราศจากการแบ่งแยกและมีความพยายามอย่างแรงกล้าที่จะใช้ความสามารถที่
มีในการป้องกันและบรรเทาความตกทุกข์ได้ยากของมนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใด
ก็ตาม โดยมีจุดประสงค์หลักที่จะปกป้องชีวิตและสุขภาพและเป็นหลักประกัน
สำหรับการมีชีวิตเป็นมนุษย์ พร้อมกันนี้จะต้องสนับสนุนการสร้างคามเข้าใจ
มิตรภาพ ความร่วมมือ และสันติภาพระหว่างมนุษย์ทุกคนอีกด้วย ปัจจัยต่อมา
คือ ปัจจัยด้านความยุติธรรม หมายถึง การเข้าร่วมในความช่วยเหลือทาง
มนุษยธรรมจะต้องไม่มีการฝักใฝ่ฝ่ายใดหรือเข้าไปมีส่วนในความขัดแย้งทางการเมือง
เชื้อชาติ ศาสนา หรืออุดมการณ์ อีกปัจจัยหนึ่ง คือ ปัจจัยด้านความเป็นกลาง
หมายถึง การที่ความช่วยเหลือนั้นๆ จะต้องปราศจากการแบ่งแยกทางเชื้อชาติ
ชาติพันธุ์ ความเชื่อทางศาสนา ชนชั้น หรือความคิดเห็นทางการเมือง โดยมุ่งไป
ที่จุดประสงค์ในการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากเพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการที่
จำเป็นและให้ความสำคัญกับกรณีที่ต้องการการจัดการอย่างเร่งด่วน และปัจจัย
สุดท้ายคือปัจจัยด้านอิสรภาพ หมายถึง ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมนั้นจะ
ต้องเป็นสิ่งที่มียุติธรรมในตัวเอง โดยปราศจากซึ่งอิทธิพลทางการเมือง เศรษฐกิจ
หรือการทหาร⁷

นอกจากนี้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมยังหมายรวมถึงการป้อนปราม
และจัดจกภัยพิบัติ การจัดหาที่พักพิง อาหาร น้ำ และความสะอาด การให้บริการ

⁶ The Organisation for Economic Co-operation and Development, "Glossary", เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2557, http://www.oecd.org/site/dacsmppd_11/glossary.htm.

⁷ DGCS-NGO Working Group, "Principles and definition of humanitarian action" in *Guidelines for humanitarian aid* เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2557, http://www.cooperazioneallosviluppo.esteri.it/pdgcs/Documentazione/Normativaitaliana/2014-04-04-_GHD%20Linee%20Guida%20EN.pdf, 5-6.

ด้านสาธารณสุขหรือสนับสนุนความช่วยเหลือเพื่อให้ผู้ที่ประสบภัยกลับคืนสู่สภาพปกติ การสนับสนุนและปกป้องความปลอดภัย สวัสดิภาพ และเกียรติภูมิของพลเรือน การเป็นกลไกความช่วยเหลือเมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน ทั้งนี้ได้หมายรวมถึงกิจการใดใดที่กระทำโดยการใช้กำลังแม้จะเป็นไปเพื่อการรักษาความปลอดภัยก็ตาม⁸

Civil Protection

Civil Protection หมายถึง การปกป้องพลเรือนซึ่งเป็นภารกิจที่เป็นความรับผิดชอบหลักของรัฐบาลทุกรัฐ อย่างไรก็ตามความหมายและขอบเขตของคำว่า Civil Protection นั้นมีอยู่เป็นจำนวนมากและไม่มี ความหมายใด ความหมายหนึ่งที่เป็นความหมายที่ถูกต้องที่สุด แต่หากจะให้กล่าวโดยง่ายแล้วนั้น Civil Protection หรือ การปกป้องพลเรือนสามารถหมายถึงกิจการใดใดก็ตามที่เป็นไปเพื่อการปกป้องพลเรือนให้พ้นจากภัยพิบัติต่างๆ⁹

สำหรับ Civil Protection ในความหมายที่คณะกรรมการยุโรปเลือกใช้ ในการอธิบายนั้นหมายถึงความช่วยเหลือที่ประกอบไปด้วยความช่วยเหลือโดยภาครัฐที่มอบให้โดยทันทีเมื่อเกิดภัยพิบัติขึ้น ซึ่งสามารถเป็นไปในรูปแบบของความช่วยเหลือทางการเงินหรือทางเศรษฐกิจ การส่งคณะทำงานที่มีความเชี่ยวชาญและอุปกรณ์ที่ครบครันทรัพยากรที่มีคุณค่าตลอดความร่วมมือต่างๆ ไปยังบริเวณที่ต้องการความช่วยเหลือ¹⁰ อย่างไรก็ตามภัยพิบัตินั้นสามารถเกิดขึ้นได้

⁸ The Organisation for Economic Co-operation and Development, "Glossary", เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2557, <http://www.oecd.org/site/dacsmppd11/glossary.htm>.

⁹ Terhi Elomaa and Anna Halonen, "What is Civil Protection?" in *EURO-BALTIC Survey: Civil Protection Research in the Baltic Sea Region* เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2557, http://www.helsinki.fi/aleksanteri/civpro/publications/Euro-baltic_Civil_Protection_Research.pdf, 6.

¹⁰ European Commission, "Civil Protection", เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2557, <http://ec.europa.eu/echo/en/what/civil-protection>.

สหภาพยุโรปกับบทบาทด้านความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมกรณีศึกษา: การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาในแอฟริกาตะวันตกปี 2557

ในทุกรูปแบบความร่วมมือ ในการตอบโต้ภัยพิบัติของสหภาพยุโรปในระดับองค์รวมจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อไม่ให้เกิดการปฏิบัติงานที่ซ้ำซ้อนและมั่นใจได้ว่าความช่วยเหลือจะเพียงพอและพอเพียงต่อความต้องการที่แท้จริงในบริเวณที่ประสบภัย¹¹

Civilian Power

Civilian Power หมายถึง อำนาจในเชิงพลเรือนโดย François Duchêne นักวิชาการที่มีผลงานการศึกษาเกี่ยวกับอำนาจเชิงพลเรือนของสหภาพยุโรป ได้ให้ความหมายอย่างง่ายไว้ว่า “a civilian group long on economic power and relatively short on armed forces” หรือ กลุ่มพลเรือนที่มีอำนาจเชิงทางเศรษฐกิจแต่มีอำนาจทางทหารน้อยกว่าโดยเปรียบเทียบ ส่วน Kenneth Twitchett ได้วิเคราะห์บทบาทต่อระบบระหว่างประเทศของสหภาพยุโรป ซึ่งในขณะนั้นยังมีสถานะเป็นประชาคมยุโรปในช่วงปี 2513 เอาไว้ว่า เป็นอิทธิพลมาจากบทบาททางการค้าและการทูตมากกว่าที่จะเป็นบทบาททางการทหาร¹² อาจกล่าวโดยสรุปได้อย่างง่ายว่า Civilian Power นั้นคือการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ทางการทูตมากกว่าที่จะใช้ Military Power หรือ อำนาจในเชิงการใช้กำลังทางทหารนั่นเอง โดยรูปแบบของอำนาจที่กล่าวมาข้างต้นนี้นับว่าเป็นเอกลักษณ์ที่มีอิทธิพลต่อสถานะของยุโรปในระบบระหว่างประเทศมาทุกยุคสมัย

เพื่อการทำความเข้าใจกับ Civilian Power ให้มากขึ้นผู้เขียนจะขอเสนอคำอธิบายเพิ่มเติมจาก Hans Maull ซึ่งได้กล่าวเอาไว้ว่า Civilian Power หรือ อำนาจในเชิงพลเรือนนั้นคือการยอมรับในความจำเป็นของการใช้กลไกความ

¹¹ Ibid.

¹² William Trott, “Civilian Power Europe” in *An analysis of civilian, military and normative power in EU Foreign Policy*, เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2557, <http://www.polis.leeds.ac.uk/assets/files/students/student-journal/ma-winter-10/trott-e.pdf>, 4-5.

ร่วมมือร่วมกับตัวแสดงอื่นๆเพื่อเป้าประสงค์ระหว่างประเทศ รวมถึงการมุ่งลดบทบาททางการทหารโดยใช้กลไกทางเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานในการบรรลุเป้าหมายแห่งชาติ นอกจากนี้ยังรวมถึงความตั้งใจที่จะพัฒนาโครงสร้างเหนือรัฐในการจัดการกับประเด็นที่สำคัญต่อการบริหารจัดการในระบบระหว่างประเทศอีกด้วย¹³

บทบาทของสหภาพยุโรปกับภารกิจด้านมนุษยธรรม

การเป็น Civilian Power

สหภาพยุโรปนั้นมีต้นกำเนิดมาจากความร่วมมือของประชาคมถ่านหินและเหล็กยุโรป (European Coal and Steel Community-ECSC) ซึ่งเปรียบเสมือนการวางรากฐานความร่วมมือในด้านเศรษฐกิจขององค์กรมาตั้งแต่แรกเริ่มก่อตั้ง ในอดีตยุโรปต้องประสบกับภาวะสงครามภายในภูมิภาคมาเป็นระยะเวลานานการเริ่มต้นขึ้นของ ECSC จึงเหมือนเป็นการเปลี่ยนผ่านยุโรปไปสู่การเป็นภูมิภาคแห่งความสันติภาพและความร่วมมือ ซึ่งยุโรปได้เลือกที่จะมุ่งเน้นไปที่การสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพื่อเป็นกลไกในการป้องกันไม่ให้เกิดสงครามภายในภูมิภาคขึ้นอีก กอปรกับการที่ยุโรปได้ให้คำจำกัดความต่อตนเองว่าเป็น Civilian Power แล้วนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกหากเราจะเห็นด้วยกับคำกล่าวของ Jean Monnet ที่ว่าสหภาพยุโรป คือ ยักษ์ใหญ่ในทางเศรษฐกิจคนแคระในด้านการเมืองและทหาร¹⁴

ความเป็น Civilian Power ในการดำเนินนโยบายการต่างประเทศของสหภาพยุโรปสามารถเห็นได้จากการที่สหภาพยุโรปเป็นผู้สนับสนุนความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการพัฒนารายใหญ่ที่สุด โดยหากเป็นไปตามคำอธิบายของ Maull ตามที่ได้ยกมาในข้างต้นแล้วนั้นการดำเนินนโยบายในลักษณะดังกล่าวคือ

---

¹³ Ibid.

¹⁴ John McCormick, "The Changing Role of Europe" in *The European Superpower*, เข้าถึงเมื่อ 24 ธันวาคม 2557, <http://www6.miami.edu/eucenter/mc-cormickfinal.pdf>, 8.

สหภาพยุโรปกับบทบาทด้านความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมกรณีศึกษา: การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาในแอฟริกาตะวันตกปี 2557

การใช้กลไกร่วมมือเพื่อการบรรลุจุดมุ่งหมายระหว่างประเทศนั่นเอง¹⁵ ยิ่งไปกว่านั้นความเป็น Civilian Power ของสหภาพยุโรปสามารถเห็นได้จากกรณีการขยายจำนวนสมาชิก ซึ่งได้รวบรวมเอากระบวนการและเครื่องมือในแบบฉบับ Civilian Power เอาไว้ด้วยกันอย่างเห็นได้ชัด ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือทางการค้า การให้ความช่วยเหลือ หรือการพัฒนา เป็นต้น มิใช่การใช้กำลังหรืออำนาจทางการทหาร

สิ่งที่น่าสนใจคือความเป็น Civilian Power ของสหภาพยุโรปนั้นมีได้จำกัดอยู่แต่ในบริบทของเศรษฐกิจและการค้าแต่เพียงเท่านั้น สหภาพยุโรปยังมีนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วม (Common Foreign and Security Policy-CFSP) ซึ่งหมายรวมถึงการป้องกันความขัดแย้งการบริหารจัดการกับวิกฤตการณ์การรักษาสันติภาพและการให้ความช่วยเหลือในภารกิจด้านมนุษยธรรม ซึ่งเป็นส่วนที่งานเขียนชิ้นนี้ให้ความสำคัญที่สุด ในส่วนนี้สหภาพยุโรปจะส่งความช่วยเหลือเข้าไปคุ้มครองหรือสร้างความมั่นคงทางการเมืองขึ้นใหม่ให้แก่ประเทศที่ประสบภัย¹⁶ การรวมกันของความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจ ความหลากหลายของข้อตกลงกับพันธมิตร (รวมถึงการขยายจำนวนสมาชิก) และการมีจุดยืนต่อการให้การสนับสนุนสิทธิมนุษยชนทำให้สหภาพยุโรปเป็น Civilian Power ที่มีความสามารถในการปฏิบัติงานได้จริง ซึ่งบทบาทดังกล่าวเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญที่ส่งเสริมให้บทบาทการเป็น Humanitarian Actor ของสหภาพยุโรปโดดเด่น

---

¹⁵ William Trott, "Civilian Power Europe" in *An analysis of civilian, military and normative power in EU Foreign Policy*, เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2557, <http://www.polis.leeds.ac.uk/assets/files/students/student-journal/ma-winter-10/trott-e.pdf>, 5.

¹⁶ William Trott, "Civilian Power Europe" in *An analysis of civilian, military and normative power in EU Foreign Policy*, เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2557, <http://www.polis.leeds.ac.uk/assets/files/students/student-journal/ma-winter-10/trott-e.pdf>, 16.

สหภาพยุโรปในฐานะที่เป็น Humanitarian Actor

จากความสำเร็จในการเป็น Civilian Power ที่มีความโดดเด่นในด้านการใช้กลไกทางเศรษฐกิจ ได้สนับสนุนให้บทบาทในการเป็น Humanitarian Actor หรือตัวแสดงทางมนุษยธรรมของสหภาพยุโรปมีความเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือด้วยกลไกทางการเงินเป็นหลัก โดยสหภาพยุโรปมีสถานะเป็นผู้บริจาครายใหญ่ที่สุดเสมอมา ไม่ว่าจะเป็นด้านการให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาและด้านมนุษยธรรมโดยมากกว่าร้อยละ 50 ของยอดเงินบริจาคสุทธิเพื่อความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมระหว่างประเทศเป็นเงินช่วยเหลือที่มาจาก การสนับสนุนของสหภาพยุโรปทั้งสิ้น¹⁷ อย่างไรก็ตาม ความช่วยเหลือเหล่านี้มักมาพร้อมกับข้อแลกเปลี่ยนไม่ว่าจะเป็นข้อตกลงการค้าเสรีหรือการสนับสนุนประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน เป็นต้น¹⁸

พัฒนาการของการเป็น Humanitarian Actor ของสหภาพยุโรปนั้นมีจุดเริ่มต้นจากมรดกตกทอดของลัทธิจักรวรรดินิยม (Legacy of imperialism) กล่าวคือ การมีความสัมพันธ์แบบ ‘north/south relationship’ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างยุโรปและบริเวณที่เคยเป็นอาณานิคมของชาติสมาชิกก่อตั้งมาก่อน ซึ่งภูมิภาคแอฟริกา นับเป็นอีกหนึ่งในภูมิภาคที่อยู่ในความสนใจ และมีความสัมพันธ์กับสหภาพยุโรปอย่างใกล้ชิดมาตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นบทบาทด้านมนุษยธรรมของยุโรปแล้ว เมื่อระยะเวลาผ่านไปสหภาพยุโรปได้มีวิวัฒนาการไปสู่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น เช่น การมีนโยบายด้านการเกษตรร่วม (Common Agricultural Policy - CAP) และการพัฒนาไปสู่การเป็นตลาดเดียวของยุโรป ซึ่งได้เพิ่มโอกาสในการแสดงบทบาทด้านมนุษยธรรมของยุโรปให้

¹⁷ Charlotte Bretherton and John Vogler, “The EU as development and humanitarian actor” in *The European Union as a Global Actor*, 2nd ed., (London: Routledge, 2006), 111.

¹⁸ Elizabeth Bomberg, John Peterson and Richard Corbett, “The EU as a Global Actor” in *The European Union: How does it work?*, (New York: Oxford University Press, 2012), 212.

สหภาพยุโรปกับบทบาทด้านความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมกรณีศึกษา: การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบลาในแอฟริกาตะวันตกปี 2557

มากยิ่งขึ้น กล่าวคือ การให้ความช่วยเหลือด้านอาหารและการใช้กลไกการค้าเพื่อการพัฒนาภาคการส่งออกในประเทศกำลังพัฒนา เป็นต้น¹⁹

ความก้าวหน้าของเศรษฐกิจยุโรปก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมบทบาทด้านมนุษยธรรมนี้ โดยสหภาพยุโรปได้ใช้กลไกทางเศรษฐกิจและการค้าในการสนับสนุนการพัฒนาของประเทศที่ต้องการความช่วยเหลือ การมีสถานะเป็นตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐประกอบกับความเป็นเอกภาพขององค์กร และการให้ความสำคัญกับคุณค่าพื้นฐานร่วมกัน คือคุณลักษณะสำคัญที่ทำให้การให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือด้านการพัฒนาของยุโรปดำเนินต่อไป โดยคุณค่าที่สหภาพยุโรปยึดถือภายในก็ได้ถูกส่งออกไปสู่ภายนอก พร้อมกับความร่วมมือทางการค้าและการให้ความช่วยเหลืออีกด้วย²⁰

พัฒนาของบทบาทในการเป็น Humanitarian Actor ของสหภาพยุโรปสามารถแบ่งออกเป็น 5 ช่วงเวลา โดยในแต่ละช่วงจะมีความทับซ้อนและไม่ได้แบ่งแยกออกจากกันอย่างเด็ดขาดชัดเจน ดังต่อไปนี้

1. ปลายยุคจักรวรรดินิยม เป็นยุคที่ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐในภูมิภาคยุโรปกับรัฐในภูมิภาคอื่นๆ เริ่มก่อร่างสร้างตัวขึ้นโดยกลุ่ม ACP อันประกอบไปด้วยประเทศในภูมิภาคแอฟริกาแคริบเบียนและแปซิฟิก/มหาสมุทรอินเดียได้เริ่มมีความสัมพันธ์กับภูมิภาคยุโรปในยุคนี้
2. ช่วงต้นของยุค'70 (ราวช่วงปี 2513 - 2518) เป็นช่วงที่ลัทธิต่อต้านจักรวรรดินิยมในกลุ่มประเทศโลกที่ 3 เริ่มเบ่งบานในช่วงเวลานี้ความสัมพันธ์ของภูมิภาคยุโรปกับกลุ่มประเทศ ACP มีความเป็นรูปเป็นร่างมากขึ้นภายใต้อนุสัญญาโลเม (The Lomé Convention) ซึ่งเป็นข้อตกลงด้านการค้าและการให้ความช่วยเหลือ

---

¹⁹ Charlotte Bretherton and John Vogler, "The EU as development and humanitarian actor" in *The European Union as a Global Actor*, 2nd ed., (London: Routledge, 2006), 112.

²⁰ Ibid.

3. ช่วงยุค '80 จวบจนการสิ้นสุดของสงครามเย็น (ช่วงปี 2523 - 2534) ซึ่งเป็นช่วงที่แนวคิดแบบเสรีนิยมใหม่เฟื่องฟู ยุโรปในขณะนั้นได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดประชาธิปไตยและแนวคิดตลาดเสรี ทำให้การให้ความสำคัญกับบทบาท humanitarian actor ของยุโรปต้องถูกท้าทายและลดทอนบทบาทลง
4. ยุคหลังปี 2543 เป็นยุคของการหันมาให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาความยากจนในกลุ่มประเทศด้อยพัฒนา ประกอบกับการก่อตั้งของ ECHO ในปี 2535 ทำให้ยุคนี้เป็นยุคที่บทบาทการเป็น Humanitarian Actor ของยุโรปกลับมาโดดเด่นอีกครั้ง
5. ยุคหลังเหตุการณ์ 9/11 (หลังปี 2544 เป็นต้นมา) เป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องที่ยุโรปให้ความสำคัญ ซึ่งเป็นยุคที่การให้ความสำคัญกับการพัฒนาและความช่วยเหลือ ถูกแทนที่ด้วยการให้ความสำคัญกับความมั่นคง²¹

หน่วยงานช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการป้องกันพลเรือน (ECHO)

การก่อตั้งขึ้นของ The European Emergency Humanitarian Aid Office (ตั้งแต่ปี 2548 เป็นต้นมาใช้ชื่อว่า The European Community Humanitarian Aid Office และภายหลังได้เปลี่ยนมาเป็น The European Commission's Humanitarian Aid and Civil Protection Department ในปัจจุบัน) หรือที่รู้จักกันดีในตัวย่อว่า “ECHO” นับเป็นจุดเริ่มต้นของบทบาทการเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมของสหภาพยุโรปอย่างเป็นทางการ อย่างไรก็ตามสหภาพยุโรปได้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการให้ความช่วยเหลือยามฉุกเฉินกับรัฐอื่นๆ ที่ไม่ใช่รัฐสมาชิกในหลายๆกรณีมาเป็นเวลานานแล้วโดยมีบทบาท

---

²¹ Charlotte Bretherton and John Vogler, “The EU as development and humanitarian actor” in *The European Union as a Global Actor*, 2nd ed., (London: Routledge, 2006), 113.

สหภาพยุโรปกับบทบาทด้านความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมณีสึกษา: การแพร่ระบาดของ
เชื้อไวรัสอีโบล่าในแอฟริกาตะวันตกปี 2557

มาตั้งแต่ช่วงปี 2503²²

หลังการสิ้นสุดของสงครามเย็นเป็นช่วงที่กิจการระหว่างประเทศใน
ขณะนั้นถูกสั่นคลอน เนื่องจากต้องประสบกับความไม่มั่นคงอันเป็นผลมาจาก
หลายๆ ปัจจัย สหภาพยุโรปได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของตนเองในการจัดการ
และตอบโต้กับวิกฤตการณ์ด้านมนุษยธรรมที่มีความหลากหลายและซับซ้อนมาก
ยิ่งขึ้น เช่น ปัญหาผู้ลี้ภัยจากสงครามอ่าวในปี 2534 ภัยจากพายุหมุนในบังกลาเทศ
การแพร่ระบาดของฮิวตงโรคในอเมริกาใต้ แผ่นดินไหวในอิหร่าน สงคราม
กลางเมืองในไลบีเรีย ภัยแล้งในแองโกลาเอธิโอเปียและโมซัมบิก ไปจนถึงการ
สลายตัวของยูโกสลาเวีย เป็นต้น²³

บทบาทและพันธกิจ

ECHO เป็นองค์กรให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแห่งสหภาพยุโรป
จัดตั้งขึ้นเป็นเมื่อปี 2535 ปัจจุบันอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการ
ยุโรปมีพันธกิจในการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองกับประเทศที่ตกทุกข์ได้ยาก
โดยเฉพาะประเทศที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน ECHO จะยึดหลัก
ความเป็นกลางโดยไม่แบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติไม่ว่าผลกระทบเหล่านั้นจะเป็น
ผลกระทบจากภัยธรรมชาติหรือภัยจากฝีมือของมนุษย์ ซึ่งความช่วยเหลือเหล่านี้
ครอบคลุมความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม ความช่วยเหลือด้านอาหาร การฟื้นฟู
และบรรเทาสาธารณภัย การเฝ้าระวังและรับมือกับภัยพิบัติ รวมถึงการเตรียม
พร้อมในการให้ความร่วมมือและการสนับสนุนด้านการเงินในปฏิบัติการต่างๆ
ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลัก 7 ประการขององค์กรดังนี้

---

²² Ibid.,130-131.

²³ Martin Holland and Mathew Doidge, “The Changing Institutional
Setting: Policy-Making, Commission Reforms, ECHO, EuropeAid and the EEAS”
in *Development Policy of the European Union*, (New York: Palgrave Macmillan,
2012),109.

1. ช่วยชีวิตมนุษย์เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินหรือภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างทัน
ท่วงที
2. ให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตที่มีระยะเวลานาน
เช่น เหตุปะทะหรือสงคราม เป็นต้น
3. ให้ความช่วยเหลือทางการเงินในการนำส่งความช่วยเหลือ และการ
ให้ความคุ้มครองกับเจ้าหน้าที่
4. จัดการการฟื้นฟูและบูรณะสร้างใหม่ในระยะสั้น (rehabilitation and
reconstruction)
5. รับมือกับผลกระทบจากกรณีการย้ายถิ่นของประชากร อันเป็น
ผลมาจากภัยพิบัติ
6. เป็นหลักประกันในการเตรียมพร้อมรับมือกับภัยพิบัติ ตั้งแต่การ
เตือนภัยไปจนถึงการเข้าแทรกแซงระบบ
7. สนับสนุนการให้ความคุ้มครองผู้ได้รับผลกระทบความขัดแย้งด้วย
วิธีการเชิงพลเรือน

สิ่งที่ทำให้ ECHO เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมที่โดดเด่น
คือ บทบาทการให้ความช่วยเหลือใน ‘บริเวณที่ถูกลิ้ม’ ซึ่งเป็นบริเวณที่ไม่ได้รับ
ความสนใจจากสื่อมวลชนในการสร้างความตื่นตัวต่อการให้ความช่วยเหลือ
โดย ECHO จะมีเจ้าหน้าที่ประจำการอยู่ในกว่า 40 ประเทศทั่วโลกครอบคลุม
ภูมิภาคแอฟริกา เอเชีย อเมริกาใต้ แคริบเบียน ตะวันออกกลาง และยุโรป²⁴
ด้วยบทบาทหลักของ ECHO คือการสนับสนุนทางการเงิน ดังนั้น ECHO
จึงมีการใช้การดำเนินงานในรูปแบบของสัญญาจ้างช่วง (subcontract) กับ
องค์กรกว่า 200 องค์กรที่ได้มีการลงนามในสัญญาร่วมเป็นพันธมิตร เช่น องค์กร

---

²⁴ Martin Holland and Mathew Doidge, “The Changing Institutional
Setting: Policy-Making, Commission Reforms, ECHO, EuropeAid and the EEAS”
in *Development Policy of the European Union*, (New York: Palgrave Macmillan,
2012), 112-113.

สหภาพยุโรปกับบทบาทด้านความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมกรณีศึกษา: การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าในแอฟริกาตะวันตกปี 2557

ภายใต้การดูแลของสหประชาชาติกาชาดสากลและ NGO อีกจำนวนมาก²⁵

การให้ความช่วยเหลือภูมิภาคแอฟริกา

ก่อนการก่อตั้ง ECHO สหภาพยุโรปและภูมิภาคแอฟริกามีความสัมพันธ์ในด้านการค้าการพัฒนาและการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมมาอย่างยาวนาน โดยความสัมพันธ์ได้เริ่มมาตั้งแต่ปลายยุคจักรวรรดินิยมซึ่งเป็นยุคที่ยุโรปเริ่มสร้างความสัมพันธ์แบบ ‘north/south relationship’ กับภูมิภาคอื่นๆ โดยเฉพาะกับประเทศที่มีความเกี่ยวข้องกับรัฐสมาชิกก่อตั้ง โดยมีกลุ่มประเทศ ACP อันประกอบไปด้วยประเทศในภูมิภาคแอฟริกา แคริบเบียน และแปซิฟิก/มหาสมุทรอินเดียเป็นกลุ่มในระยะแรกเริ่มที่ยุโรปให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาและการให้ความช่วยเหลือ

ความสัมพันธ์ของ 2 ภูมิภาคนี้เป็นรูปเป็นร่างและเป็นทางการมากขึ้นในช่วงต้นยุค’60 (ราวช่วงปี 2503 - 2508) ภายใต้อนุสัญญาอาอุนเด (The Yaoundé Convention) ซึ่งเป็นข้อตกลงที่ครอบคลุมนโยบายด้านการค้าและการให้ความช่วยเหลือ²⁶ นอกจากนี้ยังมีข้อตกลงฉบับอื่นๆที่ตามมาภายหลังซึ่งเป็นไปตามการพัฒนาของสถานการณ์ในขณะนั้น ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือภายใต้อนุสัญญาโลเม (The Lomé Convention) และข้อตกลงโคโตนู (The Cotonou Agreement) แม้ว่าภูมิภาคแอฟริกาจะถูกให้ความสนใจน้อยลงไปบ้างในช่วงปี ’90 (ราวช่วงปี 2533 - 2543) แต่ก็ได้กลับมาถูกให้ความสนใจอีกครั้งในช่วงครึ่งหลังของปี 2548

---

²⁵ Charlotte Bretherton and John Vogler, “The EU as development and humanitarian actor” in *The European Union as a Global Actor*, 2nd ed., (London: Routledge, 2006), 131.

²⁶ Martin Holland and Mathew Doidge, “The ACP: From Yaoundé to Cotonou” in *Development Policy of the European Union*, (New York: Palgrave Macmillan, 2012), 49.

กรณีศึกษา: การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าในภูมิภาคแอฟริกาตะวันตกปี 2557

ปี 2557 เป็นปีสำคัญอีกปีหนึ่งที่ควรค่าแก่การจารึกไว้ในประวัติศาสตร์โลก ด้วยเป็นปีที่เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าครั้งรุนแรงที่สุด ตั้งแต่มีการค้นพบเชื้อไวรัสชนิดนี้มา โดยองค์การอนามัยโลกได้ประกาศให้การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าในแอฟริกาตะวันตกเป็นสถานการณ์ฉุกเฉินด้านสาธารณสุขระหว่างประเทศ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2557²⁷ โดยการแพร่ระบาดในครั้งนี้ได้เริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการหลังจากมีการแจ้งพบผู้ป่วยรายแรกเมื่อเดือนมีนาคม 2557²⁸ ในระยะเริ่มต้นมีการพบจุดแพร่ระบาดหลักอยู่ใน 3 ประเทศ ได้แก่ กินี เซียร์ราลีโอน และไลบีเรีย จากนั้นได้มีการพบผู้ติดเชื้อในบริเวณอื่นเพิ่มเติม คือ ไนมาลี สเปน และสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้การระบาดของเชื้อสามารถแพร่ไปสู่บริเวณอื่นๆ ภายในระยะเวลาอันสั้นหากไม่ได้รับการบริหารจัดการที่ถูกต้องและทันท่วงที

ภัยจากเชื้อไวรัสอีโบล่าในครั้งนี้มี ความรุนแรงและซับซ้อนในแง่ของจำนวนผู้ติดเชื้อ ผู้เสียชีวิตจากการติดเชื้อ ตลอดจนบริเวณที่การแพร่ระบาดมีพื้นที่ครอบคลุม²⁹ ด้วยเหตุนี้องค์การระหว่างประเทศและประเทศต่างๆ ต่างเล็งเห็นความสำคัญในความร่วมมือ เพื่อสกัดกั้นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของระบบระหว่างประเทศในครั้งนี้อย่างมีประสิทธิภาพยุโรปนับเป็นอีกองค์กรหนึ่งที่มียุทธศาสตร์สำคัญโดยให้ความร่วมมือผ่านกลไกการทำงานของ ECHO และเฝ้าติดตามสถานการณ์การแพร่ระบาดอย่างใกล้ชิดผ่านศูนย์ประสานงานและตอบสนองต่อเหตุฉุกเฉิน (Emergency Response Coordination Centre - ERCC)

²⁷ องค์การอนามัยโลก, “Ebola Virus Disease: Background”, เข้าถึงเมื่อ 21 ธันวาคม 2557, <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs103/en/>

²⁸ Ibid.

²⁹ European Commission Humanitarian Aid and Civil Protection, “ECHO Factsheet: Ebola in West Africa”, เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2557, http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/thematic/wa_ebola_en.pdf.

สหภาพยุโรปกับบทบาทด้านความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมกรณีศึกษา: การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าในแอฟริกาตะวันตกปี 2557

ทั้งยังให้การสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นในทุกรูปแบบอย่างสุดความสามารถ เช่นการส่งเจ้าหน้าที่ให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมเข้าไปปฏิบัติงานในบริเวณที่มีการแพร่ระบาดและแต่งตั้ง Christos Stylianides ผู้ดำรงตำแหน่งกรรมการด้าน Humanitarian Aid and Crisis Management เป็นผู้ประสานงานในปฏิบัติการครั้งนี้ นอกจากนี้ยังมีการใช้กลไกการปกป้องพลเรือน (Civil Protection Mechanism - CPM) ซึ่งเป็นกลไกในการอำนวยความสะดวกและสนับสนุนการขนย้ายและนำส่งผู้เชี่ยวชาญพร้อมด้วยอุปกรณ์ในการให้ความช่วยเหลือไปยังบริเวณที่ประสบปัญหาอีกด้วย³⁰

ตามที่ได้กล่าวไปแล้วในตอนต้นว่าสหภาพยุโรปได้ให้ความสำคัญกับทวีปแอฟริกาเป็นเวลานานก่อนที่จะสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสอีโบล่าจะเกิดขึ้น จากการศึกษาเอกสาร “Africa and the European Union” ซึ่งเป็นรายงานของคณะกรรมการยุโรปเกี่ยวกับความร่วมมือด้านการพัฒนาในปี 2546 มีการรายงานถึงการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมผ่านการสนับสนุนทางการเงินในแอฟริกาตะวันตกด้วยกลไกของ ECHO โดยเฉพาะในเซียร์ราลีโอน กินี และไลบีเรีย ซึ่งเป็น 3 ประเทศที่มีการระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าอย่างรุนแรงในปี 2557 ขณะนั้นเซียร์ราลีโอนเป็นประเทศที่ได้รับเงินสนับสนุนไปมากที่สุดเนื่องจากได้รับผลกระทบอย่างหนักจากสงครามกลางเมือง โดย ECHO มีบทบาทในการสนับสนุนความช่วยเหลือฉุกเฉินกับกลุ่มประชากรในภูมิภาคที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงทางการเมืองและการล่องละเมิดทางเพศในเด็กและผู้เยาว์³¹

ในครั้งนี้นสหภาพยุโรปได้ให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมต่อกรณีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าอย่างเป็นระบบ วิธีการแรก คือ การสนับสนุน

³⁰ European Commission, “Ebola in West Africa”, เข้าถึงเมื่อ 25 ธันวาคม 2557, http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/thematic/wa_ebola_en.pdf.

³¹ European Commission, “Regional Profile: West Africa” in *Africa and the European Union*, (Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. 2003),27.

ทางการเงิน โดยคณะกรรมการยุโรปได้สนับสนุนเงินเป็นจำนวนมากกว่า 437,000,000 ยูโร เพื่อใช้ในการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมและเพื่อการพัฒนาด้านการแพทย์ ซึ่งหากนับรวมเงินสนับสนุนที่รัฐสมาชิกแต่ละรัฐได้สนับสนุนโดยต่างหากแล้วนั้นเงินสนับสนุนจากสหภาพยุโรปก็จะเป็นจำนวนเงินสูงถึง 1,200,000,000 ยูโร การสนับสนุนอย่างเต็มรูปแบบในลักษณะนี้ยังเป็นการเน้นย้ำบทบาทการเป็นตัวแสดงในระดับโลก (Global Actor) ที่สำคัญ

วิธีการที่สอง คือ การส่งสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นในยามฉุกเฉินและผู้เชี่ยวชาญเข้าไปในบริเวณที่ประสบปัญหา ไม่ว่าจะเป็น สุขาคเคลื่อนที่ ศูนย์ให้การรักษา รถพยาบาล และโรงพยาบาลภาคสนาม ยิ่งไปกว่านั้นสหภาพยุโรปยังใช้การขนส่งทางอากาศและทางน้ำในการส่งอาหารและอุปกรณ์ทางการแพทย์

วิธีการที่สาม คือ การขนย้ายทางการแพทย์ (Medical Evacuation) ซึ่งเป็นกลไกที่นำเจ้าหน้าที่ที่อาจติดเชื้อจากการปฏิบัติหน้าที่หรือผู้มีสัญชาติยุโรปที่ติดเชื้อออกจากบริเวณที่มีการแพร่ระบาดไปสู่โรงพยาบาลในยุโรปที่มีการเตรียมพร้อมรับมือเป็นอย่างดีภายใน 48 ชั่วโมง กลไกนี้เปรียบเสมือนหลักประกันให้กับเจ้าหน้าที่ที่ต้องเข้าไปปฏิบัติงานที่มีความเสี่ยงสูง ทั้งนี้เพราะเจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญด้านสาธารณสุขเหล่านี้ คือ กลไกสำคัญในการต่อสู้กับเชื้อไวรัสอีโบล่า

วิธีการที่สี่ คือ การศึกษาวิจัยและการเตรียมความพร้อม ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันยังไม่มีวัคซีนในการป้องกันเชื้อไวรัสอีโบล่า สหภาพยุโรปจึงสนับสนุนให้มีการศึกษา ค้นคว้า และวิจัยตัวยามีประสิทธิภาพเพื่อนำมาต่อสู้กับเชื้อไวรัสดังกล่าวโดยใช้เงินในการสนับสนุนไปเป็นจำนวนกว่า 280,000,000 ยูโร แม้ว่าความเสี่ยงที่เชื้อไวรัสอีโบล่าจะแพร่ระบาดมาสู่ยุโรปจะมียุติว่า ในขณะที่มาตรฐานด้านสาธารณสุขของยุโรปนั้นอยู่ในระดับที่สูงแต่สหภาพยุโรปก็ไม่ได้นิ่งนอนใจโดยมีการเตรียมความพร้อมในการรับมือหากต้องประสบกับการแพร่ระบาด วิธีการที่ห้า คือ การคัดกรองก่อนเดินทางออกนอกประเทศ (Exit Screening) เป็นอีกวิธีการที่ WHO แนะนำ กล่าวคือเป็นการตรวจสอบผู้ที่กำลังจะเดินทางออกจากประเทศที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อเพื่อลดความเสี่ยงในการแพร่เชื้อ

สหภาพยุโรปกับบทบาทด้านความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมกรณีศึกษา: การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าในแอฟริกาตะวันตกปี 2557

ไปยังบริเวณอื่นๆ และวิธีการสุดท้ายคือการสนับสนุนด้วยกลไกทางการเงิน ซึ่งจะ เป็นกลไกที่สนับสนุนความร่วมมือในระดับระหว่างองค์กรให้สามารถทำงาน ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ³²

ข้อจำกัดในการทำงานร่วมกับรัฐบาลแอฟริกัน

แน่นอนว่าไม่มีการทำงานใดที่ไม่ประสบปัญหาหรือข้อจำกัด การเข้าไปให้ ความช่วยเหลือแอฟริกาตะวันตกของสหภาพยุโรปในครั้งนี้ก็เช่นกันโดยข้อจำกัด ในการทำงานร่วมกับรัฐบาลแอฟริกันนั้นมีอยู่ด้วยกันหลายประการซึ่งสามารถ จำแนกได้ดังต่อไปนี้

ปัจจัยแรก คือ ปัจจัยเชิงสาธารณสุขและความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ทางการแพทย์ เพราะส่วนหนึ่งที่ทำให้เชื้อไวรัสอีโบล่าระบาดในแอฟริกาตะวันตกอย่างรุนแรงและรวดเร็ว นั้น คือ การขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ ด้านสาธารณสุขและการมีเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่ไม่เพียงพอต่อการรับมือ ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถสร้างความแตกต่างของสถานการณ์ได้เป็นอย่างดี³³ จากการ วิเคราะห์กรณีการระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าในปี 2557 โดยสำนักกระบวนวิชา กรมควบคุมโรคกระทรวงสาธารณสุขผ่านการเปรียบเทียบกรณีการระบาดของ ไวรัสมาร์เบิร์ก (Marburg Virus) ที่เกิดขึ้นในเยอรมนีและในทวีปแอฟริกา ไวรัส ดังกล่าวแพร่ระบาดในเยอรมนีเมื่อปี 2510 โดยมีอัตราการป่วยตายคิดเป็น ร้อยละ 21 หลายปีต่อมาไวรัสมาร์เบิร์กได้ระบาดอีกครั้งในทวีปแอฟริกาหากแต่

---

³² European Commission, “The European Union’s response to Ebola emergency”, เข้าถึงเมื่อ 25 ธันวาคม 2557, http://europa.eu/rapid/press-release-MEMO-14-2464_en.htm.

³³ European Commission, “Commission Decision: financing humanitarian actions in West Africa from the Bridging Facility”, เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2557, http://ec.europa.eu/echo/files/funding/decisions/2014/wa_ebola_02000_en.pdf.

มีอัตราการป่วยตายที่สูงกว่าร้อยละ 80³⁴ จะเห็นได้ว่าการแพร่ระบาดของไวรัสลักษณะเดียวกันแม้ต่างช่วงเวลาแต่หากได้รับการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพผลที่ตามมาย่อมมีความแตกต่างอย่างน่าเหลือเชื่อ เพราะฉะนั้นการมีเทคโนโลยีและการจัดการที่ทันสมัยและได้มาตรฐานย่อมสามารถจัดการกับปัญหาการระบาดของโรคได้ดีกว่าทั้งยังช่วยจะรักษาชีวิตของพลเรือนเอาไว้ได้อีกด้วย

อีกปัจจัยหนึ่ง คือ ปัจจัยเชิงวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ ซึ่งส่งผลอย่างยิ่งต่อการรับมือกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่า โดยประชาชนแอฟริกันมักไม่ไว้วางใจการเข้ามาช่วยเหลือขององค์กรระหว่างประเทศ ทั้งยังมีท่าทีต่อต้านกับการให้ความช่วยเหลือด้วยการไม่แจ้งเจ้าหน้าที่เมื่อมีผู้ติดเชื้อหรือผู้เข้าข่ายอาการของโรค นอกจากนี้ยังมีการหนีออกจากสถานควบคุมโรคอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้นประเพณีของชาวแอฟริกันที่นิยมการจัดการกับศพแบบพื้นเมืองทำให้การแพร่ระบาดของโรคยังดำเนินต่อไป เนื่องจากการจัดการกับศพของผู้ป่วยเป็นไปอย่างไม่ถูกสุขลักษณะนั่นเอง³⁵ ประกอบกับปัจจัยสุดท้าย คือ ปัจจัยด้านการเมืองภายในซึ่งเป็นปัญหาที่เรื้อรังมาจากการที่ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในรัฐบาลที่มีการคอร์รัปชันมาเป็นระยะเวลานาน ประชาชนจึงไม่ให้ความร่วมมือและไม่ไว้วางใจในรัฐบาลของในการเข้ามาจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาเชิงทัศนคติและความเชื่อ ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากที่จะปรับเปลี่ยนได้ในระยะเวลาอันสั้น

³⁴ ธนรัช ผลิตพันธ์, “การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสอีโบล่าในภูมิภาคแอฟริกาตะวันตก”, เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2557, http://www.boe.moph.go.th/files/news/ebola/Ebola_20140915.ppt.

³⁵ สำนักกระบวนวิทยาระทรวงสาธารณสุข, “รายงานสถานการณ์การระบาดของโรคไข้เลือดออกอีโบล่าในภูมิภาคแอฟริกาตะวันตก ณ วันที่ 11 กรกฎาคม 2557” เข้าถึงเมื่อ 22 ธันวาคม 2557, http://www.boe.moph.go.th/files/news/ebola/20140715_59712685.pdf

สหภาพยุโรปกับบทบาทด้านความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมกรณีศึกษา: การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าในแอฟริกาตะวันตกปี 2557

บทสรุป

ผลสัมฤทธิ์ในการจัดการกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าในแอฟริกาตะวันตก

เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2557 นายบันคีมุน เลขาธิการองค์การสหประชาชาติมีแถลงการณ์รายงานถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าในแอฟริกาตะวันตกว่า ได้ลดระดับความรุนแรงลงอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ก็เป็นเพราะประสิทธิภาพในการใช้กลไกความร่วมมือในระดับรัฐระดับระหว่างรัฐและระดับโลก³⁶ แน่แน่นอนว่าการสนับสนุนทางการเงินและทรัพยากรด้านสาธารณสุขที่ได้คุณภาพและมาตรฐานโดยสหภาพยุโรปนั้น เป็นส่วนหนึ่งสร้างความแตกต่างได้เป็นอย่างมากประกอบกับกลไกความร่วมมือที่นำมาใช้ในการจัดการกับสถานการณ์ในครั้งนี้ทำให้ปฏิบัติการสกัดกั้นการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าสามารถบรรลุเป้าหมายในระดับหนึ่ง คือ สามารถลดระดับความรุนแรงของการแพร่ระบาดลงได้และสามารถควบคุมได้ในบางพื้นที่ เช่น เซเนกัลและไนจีเรีย เป็นเขตปลอดเชื้อไวรัสอีโบล่า³⁷

นอกเหนือจากนั้นแล้วการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่เราได้เรียนรู้ ในการรับมือกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าอย่างมีประสิทธิภาพ ต้นแบบที่สำคัญคือการต่อสู้กับการแพร่ระบาดในเซเนกัลและไนจีเรีย ซึ่งประสบความสำเร็จในการไปสู่การเป็นเขตปลอดเชื้อไวรัสอีโบล่าตามที่ได้กล่าวถึงไว้ในข้างต้น โดยมี 4 ขั้นตอนหลักในการจัดการดังต่อไปนี้ ขั้นตอน

³⁶ United Nations, "In Guinea, as Ebola spread slows, Ban pledges UN support towards total eradication", เข้าถึงเมื่อ 25 ธันวาคม 2557, <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=49660#.VJYVi4AHk>.

³⁷ Karen Weintraub, "From Senegal and Nigeria, 4 Lessons on How to Stop Ebola: As the U.S. wrestles with a new case in New York, two West African nations have become models for dealing with the crisis.", เข้าถึงเมื่อ 25 ธันวาคม 2556, <http://news.nationalgeographic.com/news/2014/10/141024-ebola-nigeria-outbreak-lessons-virus-health/>.

แรก คือการติดตามคัดแยกและรักษา ขั้นตอนต่อมา คือการตรวจหาตั้งแต่การแพร่ระบาดยังอยู่ในระยะเริ่มต้นก่อนที่คนอีกจำนวนมากจะต้องตกอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการติดเชื้อ

ขั้นตอนที่สาม คือการมีภาวะผู้นำที่แข็งแกร่ง ซึ่งผู้นำของเซเนกัลและไนจีเรียต่างก็ให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อประเด็นดังกล่าวและได้ประกาศให้การจัดการกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าเป็นวาระแห่งชาติ และขั้นตอนสุดท้ายคือ การให้ความร่วมมือจากภาคประชาชน ซึ่งเป็นอีกส่วนที่สร้างความแตกต่างได้อย่างมาก³⁸ การรับมือกับการแพร่ระบาดด้วยขั้นตอนเหล่านี้ นับเป็นการสร้างมาตรฐานการจัดการที่ควรนำไปปรับใช้กับทุกพื้นที่ที่ประสบกับปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสดังกล่าว

อย่างไรก็ดีแม้การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าจะลดลงอย่างมีนัยสำคัญจนอยู่ในระดับที่สามารถควบคุมได้แล้ว แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าหน่วยงานต่างๆ จะสามารถลดกำลังในการรับมือกับการแพร่ระบาดได้ราบที่ยังมีผู้ติดเชื้ออยู่ แม้แต่คนเดียว การแพร่ระบาดก็ยังสามารถดำเนินต่อไปได้และยังถือว่ามีความเสี่ยงอยู่ในระดับที่สูงอีกด้วย³⁹ กลไกที่ถูกนำมาใช้ในการรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าในครั้งนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าวแล้วว่าสัมฤทธิ์ผลในระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นผลให้สถานการณ์ในระยะเวลาดำเนินการดีขึ้นตามลำดับ

การคาดการณ์บทบาทด้านความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมของสหภาพยุโรปในอนาคต

จากการศึกษาบทบาทของสหภาพยุโรปในกิจการด้านความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมผ่านกลไกของ ECHO แล้วนั้น จะเห็นว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

³⁸ Ibid.

³⁹ Maggie Fox, "No Room for Optimism: WHO Reports Some Ebola Progress", เข้าถึงเมื่อ 25 ธันวาคม 2557, <http://www.nbcnews.com/storyline/ebola-virus-outbreak/no-room-optimism-who-reports-some-ebola-progress-n259206>.

สหภาพยุโรปกับบทบาทด้านความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมกรณีศึกษา: การแพร่ระบาดของ
เชื้อไวรัสอีโบล่าในแอฟริกาตะวันตกปี 2557

20 ปีที่ผ่านมา บทบาทดังกล่าวได้มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการส่งออก
ความช่วยเหลือก็ได้จำกัดความอยู่เฉพาะแต่เพียงบริเวณใดบริเวณหนึ่งเท่านั้น
หากแต่เป็นลักษณะของการกระจายความช่วยเหลือไปทั่วทุกภูมิภาคของโลกและ
มักเข้าถึงอย่างทันท่วงที เมื่อใดก็ตามที่บริเวณใดต้องการความช่วยเหลือฉุกเฉิน
ยิ่งไปกว่านั้นการเข้าให้ความช่วยเหลือกับ ‘บริเวณที่ถูกลี้ภัย’ ก็แสดงให้เห็นถึง
บทบาทในการเป็น Humanitarian Actor ของสหภาพยุโรปได้อย่างชัดเจน

สำหรับกรณีการแพร่ระบาดของเชื้ออีโบล่าในภูมิภาคแอฟริกาตะวันตก
นั้นเป็นอีกกรณีตัวอย่าง ที่ชี้ให้เห็นถึงความพยายามในการใช้กลไกความร่วมมือ
ขององค์กรต่างๆ เพื่อสกัดกั้นภัยจากโรคระบาดดังกล่าวอย่างเต็มศักยภาพร่วมกัน
อย่างไรก็ดีสาเหตุของการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมของแต่ละองค์กรอาจ
แตกต่างกันไปด้วยอาจมาจากความตั้งใจจริงที่จะเข้าช่วยเหลือ หรืออาจมาจาก
ความจำเป็นที่จะต้องช่วยเหลือเพื่อปกป้องผลประโยชน์ขององค์กรที่จะมีได้ก็ต่อ
เมื่อสถานการณ์ของโลกสงบและมั่นคงหรืออาจเพียงเพื่อป้องกันมิให้ภัยลุกลาม
มาถึงตนเองก็เป็นได้

ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า หากเราจะคาดการณ์บทบาทของสหภาพ
ยุโรปในกิจการด้านมนุษยธรรมในอนาคตแล้วนั้น น่าจะมีความเป็นไปได้ใน 3
แนวทางดังต่อไปนี้

1. สหภาพยุโรปจะยังคงบทบาทของการเป็นผู้สนับสนุนกิจการด้าน
มนุษยธรรมต่อไป
2. สหภาพยุโรปจะลดบทบาทการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมลง
3. สหภาพยุโรปจะยังมีบทบาทต่อไป แต่จะพิจารณาการให้ความช่วย
เหลือเป็นรายกรณี

ในแนวทางแรกสหภาพยุโรปจะยังคงบทบาทในการเป็นผู้นำในการให้
ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมต่อไป ทั้งนี้ก็ด้วยบทบาทที่เป็นทางการและมีมา
อย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 23 ปี ตั้งแต่มีการก่อตั้ง ECHO ในปี 2535 การมี
ภารกิจที่ครอบคลุมอยู่ในทั่วทุกมุมโลกและการเป็นผู้ที่มีอบเงินบริจาครายใหญ่

ที่สุดโดยคิดเป็นจำนวนเกินกว่าครึ่งหนึ่งของเงินให้ความช่วยเหลือทั้งหมด จะเห็นได้ว่าสหภาพยุโรปมีความจริงจังกับการดำเนินบทบาท Humanitarian Actor ที่มีความหนักแน่นในเชิงอุดมการณ์และการปฏิบัติ โดยหากจะมองในอีกทางหนึ่งแล้วก็อาจกล่าวได้ว่าความเป็น Civilian Power ของสหภาพยุโรปก็ส่งผลต่อแนวทางนี้เช่นกัน ทั้งนี้เพราะการที่สหภาพยุโรปนั้นโดดเด่นด้วยศักยภาพทางเศรษฐกิจสภาพของระบบระหว่างประเทศที่มันคงย่อมส่งผลต่อต่อกิจการด้านเศรษฐกิจของยุโรปเอง เมื่อเป็นเช่นนั้นสหภาพยุโรปจึงจะยังคงบทบาทการให้การให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมต่อไป

สำหรับในแนวทางที่สอง คือ สหภาพยุโรปอาจลดบทบาทในการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมลงอย่างช้าๆ ทั้งนี้สามารถเป็นผลมาจากหลายปัจจัย โดยจะสังเกตได้ว่าสหภาพยุโรปต้องใช้เงินจำนวนมากในภารกิจด้านมนุษยธรรมต่างๆ ขณะที่สถานการณ์ทางเศรษฐกิจของภูมิภาคในระยะหลังมานี้ไม่สู้ดีนัก ทั้งการประสบกับปัญหาเชิงเศรษฐกิจภายในอย่าง Eurozone Crisis ปัญหาในเชิงความมั่นคงอย่างวิกฤตการณ์ยูเครนตลอดจนวิกฤตผู้ลี้ภัยที่กำลังเข้มข้นในปัจจุบัน ปัจจัยเหล่านี้อาจทำให้ยุโรปต้องหันกลับมาให้ความสำคัญกับประเด็นภายในก่อนที่จะออกไปให้ความสำคัญกับประเด็นภายนอก อีกปัจจัยหนึ่งคือการที่รัฐที่สหภาพยุโรปเข้าไปให้ความช่วยเหลือมีมุมมองที่เคลือบแคลงหรือไม่ไว้วางใจต่อการให้ความช่วยเหลือของยุโรป โดยอาจมองว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการแทรกแซงทางการเมือง เช่น ในกรณีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าส่วนหนึ่งที่ทำให้การจัดการเป็นไปได้โดยไม่สะดวกนัก ก็คือการที่ชาวแอฟริกันตะวันตกไม่ไว้วางใจในความช่วยเหลือจากอิทธิพลของความเชื่อของเผ่าพันธุ์และวัฒนธรรม⁴⁰ ปัจจัยในลักษณะดังกล่าวอาจส่งผลให้สหภาพยุโรปต้องลดบทบาทลงได้เช่นกัน

⁴⁰ สำนักกระบวนวิทยาระทรวงสาธารณสุข, “รายงานสถานการณ์การระบาดของโรคไข้เลือดออกอีโบล่าในภูมิภาคแอฟริกาตะวันตกเมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2557” เข้าถึงเมื่อ 22 ธันวาคม 2557, http://www.boe.moph.go.th/files/news/ebola/20140715_59712685.pdf

สหภาพยุโรปกับบทบาทด้านความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมกรณีศึกษา: การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าในแอฟริกาตะวันตกปี 2557

สำหรับแนวทางสุดท้าย คือ สหภาพยุโรปจะยังคงมีบทบาทในการกิจด้านมนุษยธรรมต่อไป แต่จะพิจารณาเป็นรายกรณีอันเป็นผลมาจากปัจจัยในแนวทางแรกและแนวทางที่สอง ซึ่งหมายความว่าสหภาพยุโรปน่าจะพิจารณาการให้ความช่วยเหลือในกรณีที่เห็นถึงความเป็นไปได้ที่การให้ความช่วยเหลือจะประสบความสำเร็จ หรือเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องและกระทบกับผลประโยชน์ของสหภาพยุโรปโดยตรง

สำหรับผู้เขียนแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าแนวทางที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด คือ แนวทางแรก โดยสหภาพยุโรปจะยังคงบทบาทนำในการเป็นผู้สนับสนุนความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมต่อไปด้วยโครงสร้างขององค์กรที่มีการวางรากฐานกลไกการจัดการและให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมไว้อย่างเป็นระบบ ทั้งยังมีประวัติการทำงานและพัฒนาการในการให้ความช่วยเหลือมาอย่างต่อเนื่อง ผลงานในการรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าในแอฟริกาตะวันตกที่ลดระดับความรุนแรงลงอย่างมีนัยสำคัญ น่าจะสามารถแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของ ECHO ในการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนการทำงานของพันธมิตรได้อย่างเป็นรูปธรรม

จากการรายงานของ ECHO ขณะนี้สหภาพยุโรปกำลังให้การสนับสนุนความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมในการรับมือกับวิกฤตซีเรียเงินเป็นจำนวนมากกว่า 4,200,000,000 ยูโร (ข้อมูลล่าสุด: ก.ย. 2558)⁴¹ นอกจากนี้ยังมีการให้ความช่วยเหลือในด้านอื่นๆ อีกด้วยแม้วิกฤตดังกล่าวจะไม่มีทีท่าว่าจะสิ้นสุดลงในเร็วๆ นี้ แต่การตอบสนองของสหภาพยุโรปต่อวิกฤตการณ์ในครั้งนี้นับเป็นเครื่องยืนยันถึงเจตนารมณ์ที่แน่วแน่ของสหภาพยุโรป ในการดำรงบทบาทนำในการกิจการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมต่อไปได้เป็นอย่างดี

---

⁴¹ European Commission Humanitarian Aid and Civil Protection, “ECHO Factsheet: Syria Crisis”, เข้าถึงเมื่อ 2 ตุลาคม 2558, http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/syria_en.pdf.

วารสารยุโรปศึกษา

บทเรียนจากสหภาพยุโรปสู่อาเซียน: ข้อเสนอแนะด้านวิธียุทธศาสตร์การศึกษา และประสบการณ์ในอดีต

การเปรียบเทียบสหภาพยุโรปกับอาเซียนนั้นจำเป็นต้องเข้าใจบริบทความแตกต่างของทั้งสองภูมิภาคว่ามีปัจจัยพื้นฐานที่แตกต่างกัน และได้ทำให้เงื่อนไขของพัฒนาการและระดับความสำเร็จของแต่ละภูมิภาคแตกต่างกันออกไป

ABSTRACT

Lessons from the EU to ASEAN: Recommendations from Methodological Studies, and Experiences¹

Narut Charoensri²

The main research question of this paper is: from previous comparative regionalism studies, which focus on EU-ASEAN comparison, are there any lessons that can be learnt? The objectives of this paper are: to analyze the experiences of the European Union (EU) that can be lessons for ASEAN; and to broaden our understanding about regionalism of ASEAN and the EU. From the study, this paper finds that there are three issues that ASEAN can learn from the EU: which are, the methodological of comparative regionalism; the institutional experiences; and the policy experiences.

Firstly, the methodological of comparative regionalism. This paper agrees with Amitav Acharya who have once observed that we cannot compare regional *per se*, as each region has its own uniqueness. Thus, it is almost impossible to compare region as

---

¹ This research was funded by the ASEAN Watch Project, Thailand Research Fund (TRF), contract number RDP5710031.

² Lecturer at School of International Affairs in Faculty of Political Science and Public Administration at Chiang Mai University, Thailand. He can be reached at narut.c@cmu.ac.th.

each region has its own uniqueness.

Next, the institutional experiences. Previous studies have emphasize the importance of the formality of institution or supranational organization of the EU. While the EU has the supranational organization, ASEAN, on the other hand, still undergoing the inter-governmental relations, which is less formal.

Finally, as the EU has long been developing its social and economic policies, ASEAN can select some policies and studies those policies in order to, in the future, adapt them into ASEAN context.

Keywords: Regionalism, ASEAN, EU, Experience, Methodology

บทเรียนจากสหภาพยุโรปสู่อาเซียน:

ข้อเสนอแนะวิธีวิทยาการศึกษา และประสบการณ์ในอดีต¹

นฤตม์ เจริญศรี²

เกริ่นนำ

ในช่วงที่ผ่านมา สังคมไทยกำลังเผชิญกับกระบวนการ “การสร้างความคิดเห็น” เรื่องอาเซียนอย่างมาก บริบทที่สังคมกำลังต้องการองค์ความรู้เรื่องอาเซียนนี้เองทำให้การศึกษาเรื่องอาเซียนก้าวหน้าขึ้นอย่างเห็นได้ชัด แต่ก็ต้องกล่าวให้ชัดเจนตรงกันว่า มันมีความแตกต่างกันระหว่างการศึกษาด้าน “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา” (Southeast Asian Studies) และ “อาเซียนศึกษา” (ASEAN Studies) แม้ทั้งสองจะไม่สามารถแยกขาดจากกันได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดชัดเจน แต่จุดเน้นของการศึกษาทั้งสองมีความแตกต่างกันอยู่พอสมควรในการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษานั้นถือได้ว่าเป็นประเด็นที่มีการเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ทั้งในจำนวนของงานวิชาการที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับประเทศสมาชิกของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งอาจครอบคลุมประเด็นทางด้านประวัติศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และในประเด็นของมิติ

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “สถานะองค์ความรู้ภูมิภาคศึกษาเปรียบเทียบอาเซียน-สหภาพยุโรป” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ภายใต้โครงการจับตาอาเซียน (ASEAN Watch Project) ตามสัญญาเลขที่ RDP5710031.

² อาจารย์ประจำสำนักวิชาการระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (อีเมลล์ narut.c@cmu.ac.th).

บทเรียนจากสหภาพยุโรปสู่อาเซียน: ข้อเสนอแนะด้านวิทยาการศึกษา และประสบการณ์ในอดีต

และศาสตร์ที่นำมาศึกษาประเด็นต่างๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้³ ในขณะที่อาเซียนศึกษาก็เริ่มมีจำนวนมากขึ้นทั้งในปริมาณของสิ่งพิมพ์ที่ศึกษาอาเซียนในฐานะที่เป็นองค์การระหว่างประเทศ และหลักสูตรการศึกษาที่เกี่ยวข้องในระดับอุดมศึกษา⁴

ความสนใจของสังคมไทยและแม้แต่ตามที่ต่างๆทั่วโลกที่มีต่ออาเซียนทำให้การศึกษาจำนวนหนึ่งหันไปให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของอาเซียนที่สามารถเรียนรู้ได้จากสหภาพยุโรป ในฐานะที่สหภาพยุโรปเป็นองค์การระหว่างประเทศ และเป็นกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาคที่เติบโตมายาวนาน มีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง และถือได้ว่าเป็นเหมือนแม่แบบที่สำคัญของความร่วมมือระดับภูมิภาคให้กับภูมิภาคอื่นๆทั่วโลก มันมีประสบการณ์ที่มีค่าหรือประเด็นใดบ้างที่จะสามารถเรียนรู้ได้จากสหภาพยุโรป ดังนั้นคำถามจึงมีอยู่ว่า อาเซียนจะสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ของสหภาพยุโรปในเรื่องใดได้บ้าง โดยที่ผ่านมามีการศึกษางานวิชาการที่มีเป้าหมายในการอธิบายประสบการณ์ของสหภาพยุโรปที่อาเซียนอาจเรียนรู้เพื่อนำประเด็นที่ได้มาปรับเป็นแนวคิดในการวางแผนนโยบายเพื่อพัฒนากรอบความร่วมมือ แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง หรือวางแผนทางและเป้าหมายในอนาคต งานวิจัยที่ผ่านมาเหล่านั้นสะท้อนให้เราเห็นภาพวิธีการมองกระบวนการและเป้าหมายของอาเซียนในการที่จะหลีกเลี่ยงมิให้เกิดปัญหาที่สหภาพยุโรปเคยประสบ ปรับเปลี่ยนวิธีการที่สหภาพยุโรปกำลังดำเนินการอยู่ให้เหมาะสมกับบริบทของอาเซียนได้เอง

ผู้เขียนได้ศึกษางานทางวิชาการที่ทำการศึกษาเปรียบเทียบประสบการณ์ของสหภาพยุโรปที่อาจมีให้กับอาเซียนมาศึกษาเพื่อทำความเข้าใจว่าอาเซียน

³ รวมไปถึงการเปิดหลักสูตรด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างๆที่มีเพิ่มขึ้น.

⁴ ในประเด็นเรื่องหลักสูตรการศึกษา ดูได้จากการเปิดหลักสูตร MA (ASEAN Studies) ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รวมไปถึงการเพิ่มรายวิชาใหม่ๆที่มีความเกี่ยวข้องเข้าไปในหลักสูตรการศึกษาของบางคณะและบางมหาวิทยาลัย ทั้งในแง่ที่เป็นวิชาบังคับหรือวิชาเลือก หรือวิชาพื้นฐานของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย.

สามารถเรียนรู้อะไรได้บ้าง และจะนำมาปรับใช้ได้อย่างไร อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อจำกัดของระยะเวลาของงานวิจัยที่มีเพียง 6 เดือน ทำให้งานวิจัยนี้ไม่สามารถทำการศึกษาลงลึกในรายละเอียดในแต่ละประเด็นได้มากนัก และไม่ได้ขยายกรอบของการศึกษาให้ครอบคลุมประเด็นที่มีอยู่จำนวนมากได้ ซึ่งหวังว่าจะมีการศึกษาเพิ่มเติมต่อไปในอนาคตทั้งประเด็นการศึกษาที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น และการศึกษาที่ลึกลงไปในเรื่องรายละเอียดมากยิ่งขึ้น

บทความนี้แบ่งการนำเสนอออกเป็นสามส่วนสำคัญคือ ประเด็นว่าด้วยวิธีวิทยาการศึกษาภูมิภาคนิยมเปรียบเทียบ ประสพการณ์เชิงสถาบัน และประสพการณ์เชิงนโยบายที่อาเซียนอาจเรียนรู้ได้จากสหภาพยุโรป โดยผู้เขียนได้ทำการสรุปวอยอดประเด็นที่ต้องการนำเสนอและอ้างอิงงานวิชาการที่ศึกษาประเด็นเหล่านั้นไว้ ซึ่งหากผู้อ่านมีความสนใจที่ต้องการจะศึกษาต่อรายละเอียดเพิ่มเติม ผู้อ่านก็สามารถหาศึกษาได้จากเอกสารเหล่านั้นเพิ่มเติม

(1) วิธีวิทยาวาดด้วยภูมิภาคนิยมเปรียบเทียบ

ประเด็นแรกของผู้เขียนต้องการนำเสนอ และมีความเห็นว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจการค้นหาประสพการณ์หรือการเปรียบเทียบสหภาพยุโรปกับอาเซียนก็คือวิธีวิทยาการศึกษาภูมิภาคนิยมเปรียบเทียบ (Comparative Regionalism) ภูมิภาคนิยมเปรียบเทียบเป็นวิชาที่ว่าด้วยการเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างระหว่างภูมิภาคนิยม ทั้งการศึกษาเชิงทฤษฎีที่ใช้อธิบาย การเปรียบเทียบโครงสร้างทางการเมือง ลักษณะปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ที่ส่งผลต่อการประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวของภูมิภาคนิยม⁵ เพื่อให้ได้มาซึ่งชุดคำอธิบายที่อาจถูกทำให้เป็นข้อสรุปรวมในระดับเบื้องต้นเพื่ออธิบาย ทำนาย วิเคราะห์ความเป็นไปได้ และบทเรียน

⁵ การวัดว่าภูมิภาคนิยมประสบความสำเร็จหรือไม่ประสบความสำเร็จ โดยมุ่งเน้นการตัวแบบหรือตัวชี้วัดเชิงเศรษฐศาสตร์ หรือการวิจัยเชิงปริมาณ (qualitative) สามารถดูได้จาก Lombaerde, P. D., R. G. Flöres Jr., P. L. Iapadre & M. Schulz (2011).

บทเรียนจากสหภาพยุโรปสู่อาเซียน: ข้อเสนอด้านวิธียุทธศาสตร์ศึกษา และประสบการณ์ในอดีต

ที่อาจได้จากภูมิภาคอื่นๆ อย่างไรก็ตาม ไม่เหมือนพัฒนาการของวิชาการเมืองเปรียบเทียบ (comparative politics) ที่มีพัฒนาการมายาวนานกว่า ประเด็นความเหมือนและความแตกต่างที่เป็นประเด็นในการเปรียบเทียบยังไม่มี ความแน่ชัดว่าควรมีการเปรียบเทียบในประเด็นใด นักวิชาการที่ศึกษาประเด็นเรื่องภูมิภาคนิยมและต่อ ยอดการศึกษาเชิงทฤษฎีอย่าง Amitav Acharya ก็ยังได้เคยตั้งข้อสังเกตและข้อสงสัยต่อแนวทางการศึกษาวิชาภูมิภาคนิยมเปรียบเทียบเอาไว้ว่าควรมีการหาแนวทางหลักในการเปรียบเทียบหรือไม่ และหรือควรมีการเปรียบเทียบกันในประเทศใดบ้าง (Acharya 2012)

งานศึกษาประสบการณ์ระหว่างสหภาพยุโรปที่อาจมีบทเรียนให้ต่ออาเซียนต่างล้วนตระหนักดีถึงความแตกต่างทางบริบทของแต่ละภูมิภาค นักวิชาการที่ทำการศึกษาที่ผ่านมาต่างล้วนเห็นพ้องตรงกันประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญ ซึ่งก็คือ การที่จะเรียนรู้ประสบการณ์จากสหภาพยุโรปต้องมีการคำนึงถึงประเด็นบริบทเฉพาะตัวของพื้นที่ของอาเซียนด้วยเช่นเดียวกัน นอกเหนือไปจากนั้นงานวิชาการบางชิ้นยังเสนออีกว่าควรมีการขยายกรอบการศึกษาประสบการณ์ของสหภาพยุโรปเปรียบเทียบกับอาเซียน ไปสู่การศึกษาเปรียบเทียบสหภาพยุโรปกับกรอบความร่วมมือ ASEAN+3 รายละเอียดว่าด้วยประเด็นด้านวิธียุทธศาสตร์การศึกษาภูมิภาคนิยมเปรียบเทียบที่ถูกตั้งข้อสังเกตจากนักวิชาการอาจแบ่งออกได้เป็น 3 หัวข้อใหญ่ด้วยกัน คือ การต้องคำนึงถึงปัจจัยที่แตกต่างกันระหว่างภูมิภาค การใช้ทฤษฎีประดิษฐ์กรรมทางสังคม⁶ (Social Constructivism) เพื่อ

⁶ ทฤษฎีประดิษฐ์กรรมทางสังคม (Social Constructivism) เน้นการศึกษาเรื่องความคิด (ideas) บรรทัดฐาน (norms) และอัตลักษณ์ (identity) โดยมองว่าสามสิ่งนี้มีบทบาทต่อภูมิภาคนิยม เพราะมันเป็นส่วนในการก่อร่างสร้าง (shape) ความคาดหวัง (expectation) และช่วยเอื้ออำนวยความสะดวกให้กับความร่วมมือผ่านการมีความเข้าใจร่วมกันด้านเป้าหมายและผลลัพธ์ (shared understandings of goals and outcomes) ความคิด บรรทัดฐาน และอัตลักษณ์ได้กลายเป็นเสมือนเครื่องมือในการช่วยให้ประเด็นการเศรษฐกิจ การเมือง การจัดการความมั่นคงนั้นสามารถประสานกันได้ อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการช่วยวัด (measure) ผลลัพธ์ของภูมิภาคนิยม ทั้งในแง่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของสถาบันระดับภูมิภาคที่อาจจะถูกวัดในเชิงคุณค่า (normative) มากกว่าการจะใช้ดัชนีที่เน้นการวัดผล

ทำความเข้าใจ และการขยายกรอบการเปรียบเทียบไปเป็นการเปรียบเทียบระหว่างสหภาพยุโรปกับ ASEAN+3 โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1.1) การสร้างกรอบความคิดและทฤษฎีเพื่อใช้เปรียบเทียบภูมิภาคนิยมควรเป็นการศึกษาแบบอุปนัย โดยนึกถึงปัจจัยและเงื่อนไขบริบทระดับภูมิภาคที่แตกต่างกัน ทั้งประวัติศาสตร์ โครงสร้างทางการเมือง เป้าหมายพื้นฐาน และความสัมพันธ์กับตัวแสดงภายนอกภูมิภาค (Aggarwal & Koo 2007; Chirathivat 1997; Fong 2005; Kim, Kim & Park 2011)

งานเขียนที่น่าสนใจในการนำเสนอประเด็นให้ผู้อ่านตระหนักถึงความแตกต่างทางปัจจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาภูมิภาคนิยมเปรียบเทียบ คืองานศึกษาของ Amitav Acharya (n.d.) ในวิจัยที่มีชื่อว่า Regionalism and Integration: EU and Southeast Asian Experience วิจัยดังกล่าวเสนอว่า มีประเด็น 4 ประเด็นที่ให้เป็นปัจจัยที่ทำให้สหภาพยุโรปมีความแตกต่างกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งนั่นเป็นปัจจัยที่ทำให้อาเซียนควรมีการจัดโครงสร้างขององค์กรหรือความร่วมมือที่แตกต่างไปจากสหภาพยุโรป เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับอาเซียนเอง Acharya เสนอประเด็นที่น่าสนใจเอาไว้เกี่ยวกับประเด็นความแตกต่าง 4 ประการที่สหภาพยุโรปมีความแตกต่างจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างมาก คือ

(1.1.1) ประวัติศาสตร์ (History)

Acharya เสนอว่า ในยุโรปนั้นมีปัจจัยเรื่องความเหมือนกันทางศาสนาและวัฒนธรรม เพราะเกิดขึ้นและมีวิวัฒนาการมาจากจักรวรรดิโรมัน ผ่านกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน กระบวนการมีปฏิสัมพันธ์ของยุโรปที่มีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องนี้เองได้ทำให้เกิดรูปแบบของการจัดการความขัดแย้ง

เชิงรูปธรรมเท่านั้น เช่นการใช้การค้าเสรีเป็นดัชนีในการวัดความสำเร็จของภูมิภาคนิยม (Acharya 2012, 8-10).

บทเรียนจากสหภาพยุโรปสู่อาเซียน: ข้อเสนอด้านวิวิธวิทยาการศึกษา และประสบการณ์ในอดีต

ความร่วมมือออกมา ในขณะที่ในเอเซียนั้นมีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมมากกว่า ทั้งในมิติศาสนาและวัฒนธรรม อีกทั้งรูปแบบปฏิสัมพันธ์แบบพหุภาคี (multilateral interaction) นั้นไม่ค่อยมีปรากฏเหมือนที่มีอยู่ในยุโรป

(1.1.2) เป้าหมายพื้นฐาน (Fundamental Objectives)

เป้าหมายของภูมิภาคนิยามที่เกิดขึ้นในยุโรปและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นมีความแตกต่างกัน บริบทของยุโรปนั้น ภูมิภาคนิยามเกิดขึ้นจากเถาเถาของสงครามโลกครั้งที่สอง นักภูมิภาคนิยามยุโรป (European regionalist) อย่าง Jean Monnet มีเป้าหมายในการกระตุ้นด้วยความต้องการเชิงคุณค่า (normative desire) ที่จะป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในยุโรปขึ้นมาอีกครั้ง ผ่านการใช้วิธีการดูแลจัดการประเด็นเรื่องอำนาจอธิปไตย (sovereignty) ให้มีความอ่อนลง และถูกรัฐยึดมั่นถือนั่นน้อยลง ซึ่งสิ่งนี้ตรงข้ามกับสิ่งที่เกิดขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะกระบวนการภูมิภาคนิยามเกิดขึ้นจากการที่ต้องการปลดแอกตนเองออกจากการตกเป็นเมืองขึ้นของโลกตะวันตก การพยายามของรัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงเป็นการพยายามสร้างความเข้มแข็งให้กับอำนาจอธิปไตยของรัฐ ซึ่งแตกต่างไปกับสิ่งที่เกิดขึ้นในยุโรป

(1.1.3) โครงสร้างการเมืองภายในประเทศ (Domestic Political Structures)

Acharya เสนอว่า ประเด็นเรื่องโครงสร้างการเมืองภายในประเทศสำคัญต่อความสามารถของรัฐในการประสานงานกับรัฐหรือหน่วยงานอื่นๆ ที่รัฐไปมีปฏิสัมพันธ์ด้วย เช่น รัฐในยุโรปเป็นรัฐที่ถือได้ว่าเป็น “รัฐเข้มแข็ง” (strong states) เพราะมีพัฒนาการหลังสงครามโลกครั้งที่สองมายาวนาน จนรูปแบบของการปกครองนั้นมี

ลักษณะแบบเสรีประชาธิปไตย (Liberal Democracy) รัฐในยุโรปที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยนี้เองได้ทำให้รัฐมีความน่าเชื่อถือในการที่จะยึดมั่นในหลักการและการที่จะไปประสานงานกับความร่วมมือระหว่างประเทศอื่นๆ แต่รัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลับเป็นรัฐที่ “อ่อนแอกว่า” (weaker) เพราะเป็นรัฐที่ไม่ได้ปกครองด้วยหลักนิติรัฐ (rule of law) แต่เป็นรัฐที่ “ปกครองด้วยกฎหมาย” (ruled by law) รัฐในเอเชียจึงเป็นรัฐที่ไม่มีความปลอดภัยมั่นคงภายในประเทศ ซึ่งส่งผลต่อการมีปฏิสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน

(1.1.4) รูปแบบความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงกับอำนาจภายนอกภูมิภาค (Pattern of Security Relationship with External Powers)

ความสัมพันธ์กับประเทศอื่นๆ ภายนอกภูมิภาคก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ Acharya เสนอว่ามีผลต่อพัฒนาการและสถานะปัจจุบันของภูมิภาคต่างๆ แม้ว่าทั้งยุโรปและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดทั้งในแง่ดีและแง่ไม่ดีกับกองทัพและระบบพันธมิตรของสหรัฐฯ แต่รัฐในยุโรปก็ได้พัฒนารูปแบบความสัมพันธ์ที่มีกับสหรัฐฯ ไปเป็นรูปแบบพหุภาคี (multilateralism) ส่วนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น ได้พัฒนาอยู่ภายใต้โครงสร้างของ “ระบบซานฟรานซิสโก” (San Francisco System) หรือที่อาจเรียกได้ว่าเป็นระบบ “ดุมล้อและซี่ล้อ” (hub and spoke) ที่สหรัฐฯ ดำเนินความสัมพันธ์แบบทวิภาคี (bilateralism) กับประเทศบางประเทศ เช่น ที่มีต่อญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไทย และฟิลิปปินส์

Acharya เสนอจากการศึกษาว่า อาเซียนควรมีการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศในชาติสมาชิก ซึ่งอาจมีความแตกต่างไปจากประสบการณ์ที่สหภาพยุโรปมี เพราะบริบทในระดับภูมิภาคมีความแตกต่างกันดังที่ได้กล่าวไปแล้วในข้างต้น ทำให้ประเด็นความ

บทเรียนจากสหภาพยุโรปสู่อาเซียน: ข้อเสนอด้านวิริยวิทยาการศึกษา และประสบการณ์ในอดีต

ท้าทายที่อาเซียนต้องเผชิญมีลักษณะที่แตกต่างไปจากความท้าทายที่เผชิญหน้ากับสหภาพยุโรป ดังนั้น ข้อเสนอหรือประสบการณ์ที่อาจได้รับไปจากสหภาพยุโรปต้องมีการตระหนักถึงการที่ไม่นำเอาความคิดที่เน้นยุโรปเป็นศูนย์กลาง (Eurocentrism) มาเป็นจุดตั้งต้นของการแสวงหาทางออกหรือแก้ไขปัญหานี้ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นด้านความมั่นคงที่ควรมีการกำหนดประเด็นและคิดถึงสถาบันที่จะมีอำนาจในการช่วยเหลือเพื่อจัดการปัญหาหรือความท้าทายเหล่านั้น (Acharya n.d.)

(1.2) การศึกษาโดยใช้ทฤษฎีประดิษฐกรรมทางสังคม (Social Constructivism) เป็นเครื่องมือในการช่วยทำความเข้าใจ

การศึกษาภูมิภาคนิยมได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสายเสรีนิยมที่พัฒนาขึ้นมาในความเชื่อที่ว่ามนุษย์มีเหตุผล และจะใช้ความมีเหตุผลนี้เองในการตัดสินใจว่าผลที่ได้จากการสร้างความร่วมมือ แทนการมีความขัดแย้งกัน จะทำให้เกิดผลดีกับรัฐมากกว่า ความเชื่อสายเสรีนิยมถูกพัฒนาขึ้นมาในบริบทของประวัติศาสตร์ความร่วมมือและความขัดแย้งในยุโรป จนกลายมาเป็นทฤษฎีสายบูรณาการ⁷ (Integration Theory)

ทฤษฎีสายบูรณาการได้ทำให้การมองความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นเรื่องของการต่อรองของผลประโยชน์ที่รัฐต่างๆจะได้ประโยชน์ร่วมกัน การมองรัฐในฐานะที่เป็นตัวแสดงหลักในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และมี “ผลประโยชน์แห่งชาติ” (national interest) เป็นเป้าหมายในการสร้างความชอบธรรมให้กับเครื่องมือหรือนโยบายที่จะใช้ดำเนินการ ข้อโต้แย้งสำคัญที่มีต่อทฤษฎีสายดังกล่าวคือข้อถกเถียงที่ว่า ทฤษฎีสายบูรณาการที่ได้รับอิทธิพลจากสายเสรีนิยมนั้นมีสมมติฐาน (หรืออาจกล่าวอีกแบบว่า “ทีกัก

---

⁷ ทฤษฎีบูรณาการยุโรป (European Integration Theory) ประกอบไปด้วย ทฤษฎีสายสหพันธรัฐ (Federalism) หน้าที่นิยม (Functionalism) หน้าที่นิยมใหม่ (Neo-Functionalism).

เอาเอง”) ว่า “ผลประโยชน์แห่งชาติ” นั้นมีอยู่จริง ซึ่งอาจจะไม่เป็นเช่นนั้น เพราะมันอาจจะเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยความเชื่อร่วมกันของคนในสังคม หรือ กล่าวในอีกแง่ก็คือ ผลประโยชน์แห่งชาติอาจจะไม่ใช่สิ่งที่ดำรงอยู่แล้ว หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้น (constructed) ภายในสังคมที่ ดังนั้น ประเด็นที่สำคัญก็คือ การทำความเข้าใจวิธีการคิด การตัดสินใจ บนพื้นฐานของการเล็งเห็นผลประโยชน์ร่วมกันของรัฐ ก็ควรได้รับการพิจารณาว่าผลประโยชน์แห่งชาติที่กล่าวถึงนั้นคืออะไร และถูกสร้างขึ้นมาอย่างไร มันส่งผลอย่างไรต่อการตัดสินใจของรัฐ และได้สร้างบรรทัดฐาน คุณค่า หรือความเชื่อภายในสังคมระหว่างประเทศอย่างไร

ทฤษฎีประดิษฐกรรมทางสังคมเป็นทฤษฎีด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เน้นการศึกษาความคิด (ideas) ความเชื่อ (believe) บรรทัดฐาน (norms) และคุณค่า (values) ในสังคมระหว่างประเทศ โดยมองว่าสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดบรรทัดฐานร่วมกันระหว่างประเทศ ซึ่งส่งผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศ และคุณลักษณะของรัฐต่างๆ การใช้ทฤษฎีประดิษฐกรรมทางสังคมมาเป็นเครื่องมือในการศึกษาภูมิภาคนิยมเปรียบเทียบเป็นแนวทางที่จะช่วยเปิดแนวทางการศึกษา ทำความเข้าใจกระบวนการการรวมกลุ่มของอาเซียนได้ เพราะจะช่วยให้เราเข้าใจบรรทัดฐาน ค่านิยม และคุณค่าต่างๆ ของภูมิภาค ซึ่งน่าจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เข้าใจสถานะปัจจุบันและการนำเสนอแนวทางออกในการสร้างคุณค่าร่วมกันภายในภูมิภาคได้ โดยศึกษาจากรูปแบบที่เคยประสบความสำเร็จมาแล้วในยุโรป (Wunderlich 2012)

(1.3) การศึกษาขยายการเปรียบเทียบจากการเปรียบเทียบระหว่างสหภาพยุโรปกับอาเซียน ไปสู่การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างสหภาพยุโรปกับ ASEAN+3

ข้อเสนอนี้เป็นการเสนอเพื่อทำให้เกิดความเข้าใจพลวัตของการเปลี่ยนแปลงของภูมิภาคในบริบทที่ใหญ่ขึ้น และภายใต้กรอบความร่วมมือของอาเซียนที่ปัจจุบันขยายความร่วมมือไปร่วมกัน จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้

บทเรียนจากสหภาพยุโรปสู่อาเซียน: ข้อเสนอแนะวิธีวิทยาการศึกษา และประสบการณ์ในอดีต

มากยิ่งขึ้น การศึกษาที่เสนอให้มีการขยายการศึกษาไปถึงกรอบความร่วมมือ ASEAN+3 ตั้งอยู่บนสมมติฐานที่เชื่อในขนาดของตลาดและความร่วมมือทางการเมืองที่ใหญ่มากยิ่งขึ้น การขยายตัวของกรอบความร่วมมือ และความเข้มข้นของความร่วมมือ น่าจะเป็นแนวทางที่ดีในการช่วยเพิ่มการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การเปิดโอกาสทางการท่องเที่ยวและการเมืองในเวทีระหว่างประเทศให้กับภูมิภาคเอเชียตะวันออก (Acharya n.d.; Dong & Heiduk 2007)

อาจกล่าวโดยสรุปในประเด็นวิธีวิทยาการภูมิภาคนิยมเปรียบเทียบได้โดยสั้นว่า การจะแสวงหาประสบการณ์ของสหภาพยุโรปที่อาจมีให้อาเซียนได้นั้นเป็นเรื่องที่ทำได้ แต่ผู้ทำการศึกษาต้องตระหนักถึงปัญหาของการหยิบเอาชุดคำอธิบายที่ถูกใช้กับสหภาพยุโรปว่าหากนำมาอธิบายอาเซียน จะต้องมีการระวังถึงปัจจัยและเงื่อนไขของความแตกต่างกันของแต่ละภูมิภาค ทั้งในแง่บริบททางภูมิศาสตร์ สังคม ชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ รูปแบบการเมืองการปกครอง และอื่นๆ ประเด็นที่สองคือ ทฤษฎีที่จะเป็นเครื่องมือในการช่วยสร้างคำอธิบายเพื่อให้เราเข้าใจภูมิภาคนิยม และเป็นการเปิดประเด็นใหม่ในการศึกษาก็คือทฤษฎีประดิษฐ์กรรมทางสังคม เพราะทฤษฎีดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการช่วยเปิดประเด็นของการศึกษาบรรทัดฐาน ความเชื่อ ค่านิยม หรือคุณค่าบางอย่างที่เคยดำรงอยู่ ดำรงอยู่ หรือกำลังถูกสร้างขึ้นภายในภูมิภาค และประเด็นสุดท้ายก็คือข้อเสนอของการให้มีการเปรียบเทียบกรอบความร่วมมือระหว่างสหภาพยุโรปกับ ASEAN+3 แทนการเปรียบเทียบระหว่างสหภาพยุโรปกับอาเซียน เพื่อให้เกิดภาพกว้างของการศึกษามากยิ่งขึ้น

(2) ประสบการณ์ของสหภาพยุโรปเชิงสถาบัน

ประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเชิงสถาบันของอาเซียนที่อาจเรียนรู้ได้จากสหภาพยุโรปนั้นมีหลายมิติ ทั้งความเป็นทางการของสถาบันกฎหมาย การพัฒนาประเด็นเรื่องอัตลักษณ์ระดับภูมิภาค และปัญหาเรื่องการ

นิยามผลประโยชน์ของภูมิภาค รวมไปถึงปัจจัยที่ทำให้อาเซียนกับสหภาพยุโรปมีความแตกต่างกันอันเนื่องมาจากปัจจัยทางด้านผู้นำ

ปัญหาของการพัฒนาเชิงสถาบันและประเด็นที่เกี่ยวข้องเป็นเสมือนหลักสำคัญของการพัฒนาในระดับอื่นๆ เพราะโครงสร้างที่เป็นทางการ เพราะหากปราศจากซึ่งโครงสร้างที่เป็นทางการ และการมีเป้าหมายของสถาบันที่ถูกยึดโยงเอาไว้ด้วยแนวคิดเรื่องผลประโยชน์และอัตลักษณ์ ก็น่าที่จะส่งผลให้เกิดความล่าช้า ความไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียว หรือความสามารถในการจัดการประเด็นอันเป็นผลประโยชน์ระดับภูมิภาคได้ กล่าวคือ ในกรณีของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่มีรูปแบบของความร่วมมือระดับภูมิภาคในรูปแบบที่เน้นความสัมพันธ์แบบรัฐบาลต่อรัฐบาล ไม่ได้มีการก่อตั้งองค์กรเหนือชาติขึ้นมาเหมือนสหภาพยุโรป ก็น่าที่จะส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจ

ประเด็นที่สำคัญที่ต้องเกริ่นนำไว้ตั้งแต่ตอนนี้ก็คือ พัฒนาการขององค์การระหว่างประเทศอย่างสหภาพยุโรปและอาเซียนนั้นแตกต่างกัน ทั้งในแง่บริบทของการเกิดขึ้นมา เป้าหมายของการรวมกลุ่มในแต่ละช่วงที่แตกต่างกัน เหล่านี้ได้ทำให้รูปแบบของความร่วมมือที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันสะท้อนพัฒนาการในอดีต (Angresano 2004) ส่งผลให้งานศึกษาที่อธิบายประสบการณ์ของสหภาพยุโรปที่อาจมีให้กับอาเซียนจึงเป็นงานที่กล่าวโดยเน้นบริบททางประวัติศาสตร์ ปัจจัย และเงื่อนไข การศึกษาในกลุ่มนี้จะเริ่มจากการบอกเล่าประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพัฒนาการของทั้งสองความร่วมมือ การอธิบายให้เห็นถึงโครงสร้างกว้างๆ ของอาเซียนและสหภาพยุโรป และเปรียบเทียบลักษณะโครงสร้างการดำเนินการ

งานเขียนในกลุ่มนี้แบ่งการอธิบายปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้อาเซียนแตกต่างจากสหภาพยุโรปไว้หลายประการ เช่น งานเขียนของ Brian Bridges (2004) อาจารย์จาก Lingnan University ในฮ่องกง เรื่อง Learning from Europe: Lessons for Asian Pacific Regionalism ได้เคยอธิบายเอาไว้ว่าเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้อาเซียนมีความแตกต่างจากสหภาพยุโรปในปัจจุบันนั้นอาจเกิดจากปัจจัยทางการเมืองในอดีต กล่าวคือ บทบาทของนักธุรกิจและนักการเมือง

บทเรียนจากสหภาพยุโรปสู่อาเซียน: ข้อเสนอด้านวิธียาการศึกษา และประสบการณ์ในอดีต

บทบาทของทั้งความสัมพันธ์ระหว่างนักธุรกิจและนักการเมืองนั้นมีความสำคัญต่อการจะเป็นประสบความสำเร็จของอาเซียนไม่มากนักน้อย เพราะหากนักธุรกิจและนักการเมืองไม่เล็งเห็นความสำคัญของอาเซียน หรือไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการสนับสนุนอาเซียนว่าต้องการให้อาเซียนพัฒนาไปในทิศทางใด ก็น่าที่จะส่งผลให้ไม่เกิดการผลักดัน เรียกร้อง หรือกดดันนโยบายหรือก่อให้เกิดการขับเคลื่อนของนโยบายต่างประเทศในส่วนที่จะมีผลประโยชน์ต่อนักธุรกิจหรือนักการเมือง (Bridges 2004) Bridges วิเคราะห์ว่าการเข้าไปมีบทบาทของนักธุรกิจและนักการเมืองในเรื่องอาเซียนมักเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ส่วนตน โดยไม่เห็นความสำคัญของอาเซียนในฐานะที่เป็นองค์กรระดับภูมิภาคที่แท้จริง เป็นเหตุให้อาเซียนไม่ได้ถูกพัฒนาขึ้นมาในฐานะที่จะเป็นเครื่องมือตอบสนองผลประโยชน์ต่อประเทศชาติ หากแต่ถูกผลักดันมาเพื่อหวังว่าจะเป็นผลประโยชน์ต่อธุรกิจของนักการเมืองและนักธุรกิจเองเสียมากกว่า (Bridges 2004) ซึ่งแตกต่างไปจากประสบการณ์ของสหภาพยุโรปที่นักธุรกิจและนักการเมืองมีส่วนในการผลักดัน สนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มระดับภูมิภาค ได้เป็นหนึ่งในปัจจัยหลักที่ช่วยขับเคลื่อนและกระตุ้นกระบวนการภูมิภาคนิยมในยุโรปอย่างมาก (Bridges 2004)

Bridges เสนอว่าบทบาทของนักการเมืองและนักธุรกิจสำหรับสหภาพยุโรปนักการเมืองและนักธุรกิจมีความชัดเจนในการจัดสรรหน้าที่ (functional allocation) นักธุรกิจชาวยุโรปสามารถยกระดับและกระตุ้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ ให้แก่รัฐโดยไม่ก้าวก่ายการเมือง หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า รัฐบาล นักการเมือง และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนยุโรป มีอำนาจเต็มในการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยปราศจากการแทรกแซงของนายทุน ส่วนอาเซียนแนวคิดการรวมตัวเป็นอาเซียนได้รับการสนับสนุนโดยนักคิด นักวิชาการ และนักเศรษฐศาสตร์ แต่นักการเมืองและนักธุรกิจไม่มีความชัดเจนในการดำเนินงาน นักธุรกิจยังคงมีส่วนได้ส่วนเสียและได้รับผลประโยชน์ในการจัดตั้งองค์กรทางภูมิภาค ในทางตรงกันข้าม รัฐบาลกลับไม่ได้มีบทบาทโดยตรงในการจัดตั้งอาเซียน (Bridges 2004) กล่าวคือ ปัจจัยที่

Bridges เสนอคือบทบาทของนักการเมืองในการเป็นผู้นำการพัฒนาของสหภาพยุโรปนั้นแตกต่างไปจากอาเซียน ปัจจัยนี้ทำให้ผลลัพธ์ที่ออกมา ไม่ว่าจะเป็นเป้าหมาย รูปแบบโครงสร้าง หรือแนวทางการดำเนินการมีความชัดเจนเป็นโครงสร้างที่มีความเป็นทางการมากกว่า

ประเด็นที่สองที่นักวิชาการอย่าง สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์ อาจารย์จากคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ Philomena Murray อาจารย์จาก The University of Melbourne ได้เคยศึกษาเอาไว้ว่าคือ การเสนอให้อาเซียนสามารถพัฒนาเสถียรภาพทางการเมืองให้เกิดขึ้นภายในภูมิภาค การสนับสนุนให้เกิดกระบวนการผลักดันการสร้างเสถียรภาพทางการเมืองภายในรัฐสมาชิกเพื่อให้ระบอบการปกครองมีเสถียรภาพ ต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลต่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพของอาเซียน (Chirathivat 1997; Murray 2009) อีกทั้งการสร้างความร่วมมือในระดับภูมิภาคโดยอาศัยหลักการแห่งความเท่าเทียม (the principle of equality) เป็นข้อคิดหนึ่งที่ได้จากการศึกษาประสบการณ์ของสหภาพยุโรป กล่าวคือ การส่งเสริมการมีส่วนร่วม ระบอบประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชนจะช่วยสร้างรากฐานทางสังคมที่แข็งแกร่ง อันจะเป็นผลให้เกิดการพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศระดับภูมิภาคให้มีความมั่นคง แข็งแรงต่อไป แม้ว่าอาจจะมิใช่อุปสรรคที่กระบวนการทางประชาธิปไตยของสหภาพยุโรปเอง อาจจะไม่สมบูรณ์แบบ อาจมีการสะดุดบ้าง แต่อย่างน้อยก็เป็นเหมือน “แรงบันดาลใจ” ดังที่ สุรินทร์ พิศสุวรรณ อดีตเลขาธิการอาเซียน ได้เคยกล่าวเอาไว้ว่า สหภาพยุโรปเป็นเหมือนแรงบันดาลใจให้กับการพัฒนาต่อไปของอาเซียน (สุรินทร์ พิศสุวรรณ 2555) การเห็นประสบการณ์ความเป็นประชาธิปไตยในสหภาพยุโรป นำที่จะสนับสนุนให้เกิดประชาธิปไตยในประเทศต่างๆ ในอาเซียนเพื่อให้กระบวนการตัดสินใจทางการเมืองและการดำเนินนโยบายต่างประเทศสามารถตอบสนองผลประโยชน์ของทุกฝ่ายในสังคม ผ่านการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และเพื่อเป็นการทำให้กระบวนการรวมกลุ่มสามารถดำเนินไปได้ด้วยความราบรื่นจากการที่มีระบบการเมืองที่สนับสนุนการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพราะหากรัฐในอาเซียนยังต้อง

บทเรียนจากสหภาพยุโรปสู่อาเซียน: ข้อเสนอด้านวิวิธวิทยาการศึกษา และประสบการณ์ในอดีต

เผชิญกับปัญหาการไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง ความต่อเนื่องของการดำเนินนโยบายและการเข้าร่วมเพื่อพิจารณาในเวทีการประชุมอาเซียน (Chaocheng 2012; Chirathivat 1997; Guichang 2006; Murray 2009)

ประเด็นหลักใหญ่สำคัญที่นักวิชาการทุกท่านเห็นตรงกันก็คือ การที่อาเซียนควรมีสถาบันระดับภูมิภาคที่เป็นทางการ เช่น ศาลอาเซียน สภาอาเซียน หรือกลไกใดก็ตามที่เกี่ยวข้อง ที่มีหน้าที่ในการรับเอาอำนาจอธิปไตยบางส่วนของรัฐสมาชิกมาดูแลประเด็นที่เป็นผลประโยชน์ร่วมระดับภูมิภาค เพื่อจัดการประเด็นต่างๆ ให้มีความเป็นทางการ มีการบังคับใช้กฎได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Beeson 2005; Berkofsky 2005; Boyer 2005; Guichang 2006; Hwee 2009; Langhammer 1997; Langhammer 2002; Murray 2009; Wang 2007; Wong 2012) จากประสบการณ์ของสหภาพยุโรปที่มีกลไกทางการเมือง การศาล และเศรษฐกิจที่มั่นคง เป็นทางการ มีอำนาจ และได้รับอำนาจอธิปไตยจากรัฐที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกนี้เอง ได้ทำให้อำนาจของสถาบันเหนือชาติของสหภาพยุโรปมีอำนาจในการดูแลสอดส่องความเรียบร้อย จัดการประเด็นและวางแผน รวมไปถึงตรวจสอบการทำงานที่มีอยู่ให้เป็นไปอย่างราบรื่น ต่อเนื่องมีประสิทธิภาพ ซึ่งหากอาเซียนไม่สามารถสถาปนาความเป็นทางการขององค์กรขึ้นมาได้ นักวิชาการก็มีความกังวลต่อเรื่องการไม่สามารถให้องค์การระหว่างประเทศอย่างอาเซียนมีบทบาทในการจัดการประเด็นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อเนื่อง หรือสามารถดำเนินการอย่างเป็นทางการได้

ประเด็นด้านกฎหมายหรือความสามารถในการบังคับใช้กฎหมาย รวมไปถึงการมีกลไกในการตรวจสอบการดำเนินการกฎหมายที่มีประสิทธิภาพครอบคลุม และต่อเนื่อง เพื่อให้อาเซียนสามารถทำงานในฐานะที่เป็นองค์กรระหว่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ถือเป็นอีกประเด็นสำคัญของการที่อาเซียนจะสามารถเรียนรู้ได้จากสหภาพยุโรป แต่ประเด็นที่ถูกหยิบยกมาเพื่อให้อาเซียนนำไปศึกษาความเป็นไปได้ เป็นกรอบกฎหมายกว้างๆ เช่น การตั้งสถาบันร่วมและกรอบกฎหมายระดับภูมิภาคร่วมกัน เพื่อให้สามารถกำหนดทิศทาง

ประเด็นด้านกฎหมายระหว่างประเทศสมาชิกให้อยู่ในบรรทัดฐานเดียวกัน (Cameron 2011) และเสนอให้มีการตั้งกลไกที่มีอำนาจในการตรวจสอบการทำงานทางกฎหมายเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าระเบียบหรือกฎหมายที่ออกมาบนพื้นฐานของการเล็งเห็นผลประโยชน์ของภูมิภาคร่วมกันจะช่วยประคับประคองและรับประกันว่าหลักการเหล่านั้นจะได้รับการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดและเสมอกัน (Capannelli 2009; Hwee 2009; Murray 2009) นอกจากนี้ งานด้านกฎหมายได้มีการเสนอประเด็นที่เฉพาะเจาะจงลงไปในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น อาเซียนควรมีการบังคับใช้กฎหมายการแข่งขันทางการค้าร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการแข่งขันกันระหว่างองค์กร หน่วยงาน และรัฐต่างๆ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภค (Cai 2007; Wong 2012) (รายละเอียดเรื่องกฎหมายการแข่งขันทางการค้าจะได้ด้าเสนอในส่วนถัดไป) เป็นต้น

ประเด็นเรื่องความกังวลเรื่องการที่รัฐสูญเสียอำนาจอธิปไตย อัตลักษณ์ อาจเป็นบทเรียนที่ทำให้รัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และ ASEAN+3 นำไปศึกษาและหาทางป้องกันไม่ให้เกิดความกังวลของประชาชนในประเทศสมาชิก หรือการหาทางการต่อรองเรื่องอำนาจอธิปไตยที่จะมอบให้กับองค์กรเหนือรัฐว่าจะมอบให้ในประเด็นใดบ้าง (Angresano 2004) เพราะจากประสบการณ์ของยุโรปที่รัฐต่างๆ ล้วนมอบอำนาจอธิปไตยบางส่วนให้กับองค์กรเหนือชาติ ได้ทำให้สหภาพยุโรปมีอำนาจในการตัดสินใจในบางประเด็น แต่ความกังวลที่รัฐสมาชิกวิตกกังวลก็คือการที่หากเมื่ออาเซียนมีการรวมกลุ่มกันแล้ว รัฐต่างๆ จะสูญเสียอัตลักษณ์ของรัฐ อัตลักษณ์ท้องถิ่นไปหรือไม่ ซึ่งในแง่นี้ ประสบการณ์ของสหภาพยุโรปก็ได้แสดงให้เห็นแล้วว่า อัตลักษณ์ของท้องถิ่น หรือระดับรัฐก็ยังคงดำรงอยู่ไม่เสื่อมสลายไปไหน หากแต่จะเกิดอัตลักษณ์ใหม่ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์และตัวแทนของความเป็นยุโรปให้กับเวทีสังคมโลกได้รับรู้ อีกทั้งการขาดอัตลักษณ์ร่วมกันระหว่างประเทศของอาเซียน เป็นผลให้การมีทัศนคติต่อการรวมกลุ่มกันโดยเล็งเห็นผลประโยชน์ร่วมกันเป็นเรื่องที่ยากลำบาก เพราะยังไม่สามารถหาจุดร่วมทางความรู้สึก ผลประโยชน์ แนวทางในการจัดการต่อประเด็นใดประเด็นหนึ่ง

บทเรียนจากสหภาพยุโรปสู่อาเซียน: ข้อเสนอแนะด้านวิธียาการศึกษา และประสบการณ์ในอดีต

(Wai 2003) ซึ่งสอดคล้องไปกับข้อเสนอในมิติด้านการเมือง ที่บทบาทของรัฐต้องเข้ามามีส่วนในการช่วยสร้างทัศนคติที่ดีต่อเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติและผลประโยชน์ระดับภูมิภาค

นอกจากนี้ ดังที่ได้กล่าวไปในข้างต้นถึงความสำคัญของปัญหาเรื่องการนิยามผลประโยชน์ระดับภูมิภาค การศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นอีกมิติหนึ่งที่พบมากในงานศึกษาที่ผ่านมา นักวิชาการส่วนมากเห็นพ้องกันว่า การขาดการนิยามและการยอมรับผลประโยชน์ของภูมิภาค อีกทั้งการขาดการให้ความสำคัญต่อการทำให้ภาคส่วนต่างๆ ของสังคมเห็นผลประโยชน์ของภูมิภาคที่มีร่วมกัน หรือแม้แต่ผลประโยชน์แห่งชาติที่รัฐต่างๆ จะได้หากรัฐต่างๆ สามารถหันหน้ามาร่วมมือกันได้ (Bridges 2004) จะเป็นผลเสียต่ออาเซียนเอง เพราะการนิยามผลประโยชน์ของภูมิภาค และการนิยามผลประโยชน์แห่งชาติอาจขัดแย้งกัน การขัดแย้งกันนี้เองอาจทำให้รัฐสมาชิกต้องเผชิญกับความกดดันจากกลุ่มการเคลื่อนไหวในสังคมที่อาจไม่เห็นด้วย เพราะไม่ตระหนักถึงความสำคัญของผลประโยชน์ระดับภูมิภาค และการเกรงว่าผลประโยชน์แห่งชาติจะได้รับผลกระทบไป ดังนั้น ประเด็นที่สำคัญก็คือการวิเคราะห์และเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับผลประโยชน์แห่งชาติและผลประโยชน์ระดับภูมิภาคว่ามันช่วยส่งเสริมซึ่งกันและกันอย่างไร เป็นต้น รัฐและอาเซียนควรส่งเสริมให้เกิดการตีความเรื่องอำนาจอธิปไตยของรัฐสมาชิก เพื่อให้เกิดการถกเถียงเชิงทฤษฎี และมีการนำเสนอประเด็นดังกล่าวสู่สาธารณะ เพื่อให้เกิดการถกเถียงและทำความเข้าใจใหม่ในเรื่องอำนาจอธิปไตยในประเด็นที่ว่ากระบวนการบูรณาการทางเศรษฐกิจของอาเซียนควรมีการสละอำนาจอธิปไตยในระดับใด หรือในประเด็นใดบ้าง ให้กับสถาบันเหนือชาติที่อาจถูกจัดตั้งขึ้นให้มีอำนาจในการจัดการดูแลประเด็นที่เป็นผลประโยชน์ระดับภูมิภาค (Chirathivat 1997; Guichang 2006)

การศึกษาที่ผ่านมายังมีการศึกษาที่เน้นถึงบทบาทของภาครัฐและเอกชนในการสร้างความตระหนักถึงผลของการผลิตซ้ำความเป็นชาตินิยมที่อาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการของการร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิก การสนับสนุนความตระหนัก

ของความเป็นชาตินิยม และการทำให้เห็นถึงการยึดถือเอาชาตินิยมเป็นหลักชัย จะช่วยให้เกิดความเป็นไปได้ โอกาสในการที่จะมีความก้าวหน้าและสำเร็จของ ภูมิภาคนี้มากยิ่งขึ้น (Cameron 2011) ประเด็นเรื่องชาตินิยมเป็นเรื่องที่ ส่งผลต่อการรวมกลุ่มระดับภูมิภาคอย่างมาก เพราะหากความรู้สึกชาตินิยม ไม่สามารถลดระดับลงได้ ประเด็นเรื่องการกังวลต่ออำนาจอธิปไตย ผลประโยชน์ แห่งชาติ หรือการยอมลดความภูมิใจในชาติเพื่อให้นำไปสู่การสร้างความร่วมมือ กันได้ก็คงเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ยาก

ข้อสังเกตอีกประการที่นักวิชาการได้เสนอเอาไว้ที่น่าสนใจอีกประเด็น ก็คือ อาเซียนยังขาดประเทศที่จะสามารถแสดงบทบาทนำในการรวมกลุ่มได้อย่าง ชัดเจน ซึ่งแตกต่างไปจากยุโรปที่เมื่อครั้งเริ่มมีการก่อตั้งประชาคมถ่านหินและ เหล็กกล้า ผู้นำของหลายประเทศในยุโรปได้ดำเนินการผลักดัน แสดงความเป็น ผู้นำอย่างชัดเจน ในการสร้างความร่วมมือเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่จะก่อให้เกิด ผลประโยชน์ร่วมกันของภูมิภาค (Bridges 2004; Cameron 2011; Zhu 2007) อย่างไรก็ดี เนื่องด้วยวิวัฒนาการของอาเซียนที่ถูกก่อตั้งขึ้นโดยรัฐจำนวน 5 รัฐ และไม่ได้มีรัฐใดแสดงบทบาทนำอย่าง “ออกนอกหน้า”⁸ ทำให้การพยายาม แสวงหาผู้นำในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอาเซียนในปัจจุบันอาจ เป็นเรื่องยาก เพราะการจะมีสถานะได้รับการยอมรับความเป็นผู้นำก็ต้องอาศัย การยินยอมในเชิงกฎหมายหรือในทางปฏิบัติจากรัฐอื่นๆ และแน่นอนว่า การจะ ให้ได้มาซึ่งผู้นำนี้ก็คงเป็นกระบวนการที่ “ไม่มีใครยอมใคร”

ประเด็นสุดท้ายที่นักวิชาการได้ชี้ให้เห็นถึงสิ่งที่อาเซียนอาจเรียนรู้ได้ จากสหภาพยุโรปก็คือ การที่ในปัจจุบันอาเซียนยังขาดการหาจุดร่วมเรื่อง การระบุดังถึงภัยคุกคามของภูมิภาคในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทำให้ กระบวนการในการหาจุดตั้งต้นเพื่อรับมือกับภัยคุกคามที่เป็นรูปแบบใหม่นั้น

⁸ อาจมีผู้เห็นต่างออกไปในแง่ที่ว่า อินโดนีเซียและไทย เป็นสองประเทศที่มี บทบาทอย่างมากในการก่อตั้งอาเซียน และรวมไปถึงการมีบทบาทที่สำคัญในการขับเคลื่อน อาเซียนตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน.

บทเรียนจากสหภาพยุโรปสู่อาเซียน: ข้อเสนอด้านวิวิธวิทยาการศึกษา และประสบการณ์ในอดีต

ยังไม่มีประสิทธิภาพมากเพียงพอ (Giessmann 2007) การยังไม่ได้รับความสำคัญในการหาข้อตกลงหรือความเข้าใจร่วมกันเรื่องการนิยามและวิเคราะห์ภัยคุกคามทั้งแบบดั้งเดิมและแบบใหม่ รวมไปถึงข้อจำกัดด้านการไม่แทรกแซงกิจการภายใน ทำให้อาเซียนยังไม่สามารถหากลไกหรือข้อตกลงที่เป็นระบบ และมีอำนาจเชิงสถาบันอย่างเป็นทางการในการจัดการรับมือกับปัญหาที่กำลังเผชิญหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(3) ประสบการณ์ของสหภาพยุโรปเชิงนโยบาย

ในหัวข้อที่ผ่านได้กล่าวถึงประเด็นที่นักวิชาการเล็งเห็นว่าเป็นประเด็นที่สำคัญต่อการพัฒนาของอาเซียนซึ่งเปรียบเทียบกับสหภาพยุโรป ซึ่งได้แก่ในประเด็นเรื่องความเป็นทางการของสถาบัน การแสวงหาอัตลักษณ์ร่วม และการกำหนดผลประโยชน์ร่วมกัน ประเด็นที่สำคัญนอกเหนือไปจากประสบการณ์ที่ผ่านมาของสหภาพยุโรปในแง่ข้อเสนอแนะเชิงสถาบันที่อาเซียนอาจเรียนรู้ได้จากสหภาพยุโรปก็คือประสบการณ์เชิงนโยบาย การเลือกศึกษานโยบายของสหภาพยุโรปต่อประเด็นบางประเด็นนั้นอาจเป็นเรื่องที่ยาก ส่วนหนึ่งเพราะบริบททางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมืองของอาเซียนและสหภาพยุโรปมีความแตกต่างกัน อีกทั้งลักษณะโครงสร้างขององค์การระหว่างประเทศเองก็มีลักษณะที่แตกต่างกัน ทำให้กระบวนการออกนโยบายสาธารณะที่จะมีผลต่อรัฐสมาชิกของอาเซียนนั้นแตกต่างออกไปจากสหภาพยุโรป

ตัวอย่างงานเขียนเรื่อง Policy Making in The European Union (2010) ที่มี Helen Wallace, Mark A. Pollack และ Alasdair R. Young เป็นบรรณาธิการ เป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดถึงการศึกษากระบวนการออกนโยบายทางด้านเศรษฐกิจของสหภาพยุโรป ประเด็นสาธารณะระดับภูมิภาคที่อยู่ภายใต้การดูแลขององค์การระหว่างประเทศอย่างสหภาพยุโรปนั้นมีหลากหลาย ตัวอย่างเช่น การตลาดระดับภูมิภาค นโยบายการแข่งขันทางการค้า ประเด็นเรื่องเศรษฐกิจและการเงินของภูมิภาค นโยบายการเกษตรร่วม การเงิน การค้า

การคลัง นโยบายสังคม การจ้างงาน ประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อม นโยบายเรื่องเทคโนโลยีชีวภาพ (Bio Technology) ประเด็นด้านพลังงาน นโยบายต่างประเทศ และความมั่นคงร่วม รวมไปถึงเรื่องการศาลและการมหาดไทย (Wallace, Pollack & Young 2010) จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า ประเด็นนโยบายสาธารณะของสหภาพยุโรปที่ประเทศสมาชิกเล็งเห็นว่าจะต้องมีการจัดการร่วมกันนั้นมีความครอบคลุมและกว้างหลายประเด็น ในขณะที่ หากดูนโยบายสาธารณะร่วมกันของอาเซียนจะพบว่า ประเด็นที่อาเซียนมีความกังวลร่วมกัน และพยายามออกนโยบายร่วมกันในระดับภูมิภาคนั้นมีความแตกต่างออกไป โดยหากเริ่มต้นการวิเคราะห์จากกฎบัตรอาเซียน จะพบว่าประเด็นสาธารณะที่อยู่ภายใต้ความกังวลร่วมกันของอาเซียนก็คือ ประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชน ดังจะเห็นได้จากการที่กฎบัตรอาเซียน มาตราที่ 14 ของกฎบัตร ได้กำหนดให้มี ASEAN Human Rights Body ขึ้นมาเพื่อมีหน้าที่ในการสนับสนุนและปกป้องสิทธิมนุษยชนในอาเซียน⁹ อย่างไรก็ตาม ประเด็นสาธารณะอื่นๆนั้นไม่ปรากฏอยู่ในกฎบัตรอาเซียน ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะด้วยรูปแบบการตัดสินใจของอาเซียนที่เป็นแบบฉันทามติ (consensus-based decision-making process) ที่รัฐทุกรัฐต้องเห็นพ้องตรงกันว่าปัญหานั้นเป็นปัญหาของภูมิภาค และการที่รัฐสมาชิกของอาเซียนไม่ได้มอบอำนาจอธิปไตยของตนเองให้กับอาเซียน ทำให้การตัดสินใจอย่างเห็นพ้องตรงกันเป็นเรื่องที่ยากมากขึ้น อีกทั้งอำนาจในการจัดการปัญหานั้นไม่ได้อยู่ในมือขององค์การระหว่างประเทศ หรือกล่าวในอีกแง่ก็คือ เนื่องด้วยรูปแบบความสัมพันธ์ของอาเซียนที่ไม่ได้มีองค์การเหนือชาติ (supranational organization) เพราะเป็นความร่วมมือแบบระหว่างรัฐบาล (inter-government) ทำให้การหาจุดร่วมของผลประโยชน์ระดับภูมิภาค และการกำหนดนโยบายเพื่อ

⁹ Article 14 ASEAN Human Rights Body (1) In conformity with the purposes and principles of the ASEAN Charter relating to the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms, ASEAN shall establish an ASEAN human rights body. (2) This ASEAN human rights body shall operate in accordance with the terms of reference to be determined by the ASEAN Foreign Ministers Meeting.

บทเรียนจากสหภาพยุโรปสู่อาเซียน: ข้อเสนอด้านวิริวิทยาการศึกษา และประสบการณ์ในอดีต

รับมือกับประเด็นหนึ่งๆเป็นเรื่องที่ยาก

กระนั้นก็ตาม ก็ไม่ใช่ว่าจะไม่มีประสบการณ์หรือนโยบายที่สหภาพยุโรปใช้อยู่จะไม่เหมาะสมกับการนำมาพิจารณาเป็นแนวทางให้กับอาเซียน เพราะยังมีประสบการณ์บางอย่างที่มีคุณค่าและอาจนำมาเป็นแนวทางที่อาจใช้กับอาเซียนได้ เพราะปัญหาบางประการที่อาเซียนมีความต้องการจัดการนั้นเป็นปัญหาที่มีลักษณะข้ามชาติ (transnational issues) ประสบการณ์ที่สหภาพยุโรปอาจเป็นบทเรียนให้กับอาเซียนได้นั้น ต้องเป็นประสบการณ์ของการใช้นโยบายบางอย่างที่มีบริบทที่ไม่เฉพาะตัวของยุโรปเท่านั้น แต่มันเป็นประสบการณ์ที่มีความเป็นสากล และอาจพบได้ในที่ที่เริ่มมีกระบวนการของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมและวัฒนธรรมในระดับภูมิภาค และมีลักษณะที่เป็นปัญหาข้ามชาติ ที่รัฐสมาชิกต่างต้องเห็นพ้องร่วมกันในระดับหนึ่งว่าปัญหานี้หากไม่ได้รับการแก้ไข ก็จะส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์แห่งชาติของรัฐสมาชิกไม่มากนัก โดยประสบการณ์ที่บทความนี้ได้ลองเลือกมาทำการศึกษาได้แก่ การจัดการเรื่องการเงิน นโยบายด้านการแข่งขันทางการค้า (competition policy) และการป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งภายในภูมิภาค

บทความนี้เลือกเอาประเด็นเรื่องการจัดการเงิน นโยบายการแข่งขันทางการค้า และการป้องกันและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งภายในภูมิภาคมาเป็นกรณีศึกษา เพราะเห็นว่าทั้งสามกรณีนี้เป็นกรณีที่เกี่ยวข้องได้ว่าเป็นปัญหาในแง่การเงิน กฎหมาย และการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งซึ่งส่วนหนึ่งมีความเกี่ยวข้องทางด้านการเมืองภายในและระหว่างประเทศ ประเด็นทั้งสามเป็นประเด็นที่ได้ได้รับความสนใจจากนักวิชาการที่ทำการศึกษาคเปรียบเทียบสหภาพยุโรปและอาเซียนอย่างมาก เนื่องด้วยอาจเป็นเพราะเป็นกรณีที่มีผลกระทบต่อทางด้านการเศรษฐกิจ การเงิน และความมั่นคงระดับภูมิภาคอย่างชัดเจน อีกทั้งทั้งสามกรณีนี้เป็นกรณีที่สามารถรูปแบบของบทเรียนจากสหภาพยุโรปได้ชัดเจนกว่าประเด็นปัญหาอื่นๆหรือกล่าวในอีกแง่ก็คือ กรณีศึกษาอื่นๆต้องอาศัยบริบททางประวัติศาสตร์ การทำความเข้าใจรูปแบบที่แตกต่างระหว่างสองภูมิภาคที่มาก ซึ่งทำให้งาน

วิชาการที่บทความนี้เลือกมาทำการศึกษาค้นคว้า ไม่สามารถครอบคลุมประเด็นเหล่านั้นได้ทั้งหมด ส่วนหนึ่งด้วยเพราะงานวิชาการที่เลือกมาทำการศึกษาค้นคว้า เป็นการเปรียบเทียบประสบการณ์ระหว่างสหภาพยุโรปกับอาเซียนโดยตรง และโดยมากแล้วเป็นงานที่มีลักษณะของการเปรียบเทียบที่กว้าง ไม่ได้เฉพาะเจาะจงลงไปในการศึกษาใดหนึ่งๆ โดยเฉพาะ ซึ่งทำให้การศึกษาของงานวิชาการเหล่านั้นจะเลือกเอาเฉพาะประเด็นที่กว้าง

(3.1) การจัดการเรื่องการเงิน

ประสบการณ์ของสหภาพยุโรปที่ผ่านมา และถือเป็นแม่แบบที่สำคัญให้กับการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในพื้นที่อื่นๆ ของโลกก็คือการที่สหภาพยุโรปสามารถใช้เงินสกุลยูโรร่วมกันในระดับภูมิภาคได้ สหภาพยุโรปนั้นได้รับการพัฒนาและดำเนินงานภายใต้สถาบันที่เป็นตัวส่งเสริมให้การบูรณาการเชิงเศรษฐกิจประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม จากบริบทในประวัติศาสตร์ทางการเงินของชาติยุโรป สหภาพเศรษฐกิจและการเงินของยุโรป (Economic and Monetary Union) ได้ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1979 ซึ่งถือได้ว่าเป็นสถาบันการเงินในระยะเริ่มแรกที่สร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในการแลกเปลี่ยนเงินตราภายในกลุ่มประเทศสมาชิก และเพื่อสร้างเสถียรภาพในด้านราคา และให้เงินตราสกุลต่างๆ ของชาติสมาชิกสหภาพยุโรปมีอัตราแลกเปลี่ยนที่ตายตัว รวมทั้งเพื่อให้มีการประกาศใช้สกุลเงินร่วมของสหภาพยุโรปคือยูโร โดยกลไกที่ใช้ในการดำเนินนโยบาย คือ การพัฒนาให้มีความร่วมมือทางการเงินร่วมกัน การประสานนโยบายด้านเศรษฐกิจของสมาชิกให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น และการจัดตั้งระบบธนาคารกลางแห่งยุโรป (The European System of Central Banks: ESCB)

ทั้งนี้ การจัดตั้งสหภาพเศรษฐกิจและการเงินของยุโรป ถือว่าได้เป็นเป้าหมายที่มีความมุ่งหวังสูงและก่อให้เกิดความความร่วมมือทางการเงินความสะดวกในการขนถ่ายสินค้าภายในสหภาพยุโรป โดยการกำหนดข้อบังคับและพันธกรณีจะต้องมีการจัดตั้งสหภาพเศรษฐกิจและการเงินของยุโรป (Economic and Monetary Union: EMU) ขึ้นมา ซึ่งสกุลเงินร่วมของสหภาพ

บทเรียนจากสหภาพยุโรปสู่อาเซียน: ข้อเสนอด้านวิธียาการศึกษา และประสบการณ์ในอดีต

ยุโรปจะมีผลช่วยสร้างความเข้มแข็งให้แก่ ตลาดเดียวแห่งยุโรป เช่นเดียวกับการพัฒนานโยบายต่างประเทศด้านเศรษฐกิจของสหภาพยุโรป โดยสหภาพเศรษฐกิจและการเงินจะช่วยเพิ่มความสำคัญให้แก่สหภาพยุโรปมากขึ้นภายใต้บทบัญญัติในสนธิสัญญามาสทริชต์ (Maastricht Treaty) สาเหตุที่ทำให้สหภาพยุโรปจำเป็นต้องมีความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดมากขึ้นในด้านการเงิน เนื่องมาจากอิทธิพลของปัจจัยทางเศรษฐกิจจากภายนอก อันได้แก่ ระบบเศรษฐกิจโลกที่มีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด และผลกระทบที่มีความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรามีต่อความสัมพันธ์ทางด้านการเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้เองสหภาพยุโรปจึงเลือกเอาการจัดตั้งสหภาพเศรษฐกิจและการเงินมาสร้างการบูรณาทางในระดับภูมิภาคเพื่อเป็นวิธีในการเพิ่มความสามารถของชาติสมาชิกเพื่อการแข่งขันในตลาดโลกและมีอำนาจในการต่อรองกับชาติมหาอำนาจอื่นๆ

นอกเหนือไปจากนี้ ในช่วงที่ประเทศยุโรปเตรียมความพร้อมไปสู่การใช้เงินยูโร ซึ่งเป็นเงินสกุลใหม่ของโลกที่เกิดขึ้นนั้น ได้เกิดการสร้างกรอบแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อสหภาพทางการเงินของยุโรป นั่นคือ เขตเงินตราที่เหมาะสม (Theory of Optimum Currency Area) ซึ่งมาจากแนวความคิดของ Robert Mundell ที่หมายถึงกลุ่มของประเทศที่เงินตราภายในประเทศเชื่อมโยงกันโดยผ่านอัตราแลกเปลี่ยนคงที่อย่างถาวร เงินตราของประเทศสมาชิกสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างเสรีกับประเทศนอกกลุ่ม เขตของประเทศเดียวกันที่ใช้เงินตราสกุลเดียวกันก็เรียกว่าเขตเงินตราที่เหมาะสม ซึ่งประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรปได้พยายามก่อตั้งขึ้นมา โดยการก่อตั้งเขตเงินตราที่เหมาะสมจะจำกัดความไม่แน่นอนที่เกิดจากอัตราแลกเปลี่ยนไม่คงที่อย่างถาวร และจะเร่งให้มีความชำนาญในการผลิตพร้อมกับการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศภายในกลุ่ม โดยสนับสนุนให้ผู้ผลิตมองว่าพื้นที่ทั้งหมดเป็นตลาดเดียว (single market) ซึ่งจะได้ประโยชน์จากการทำให้ระดับราคามีเสถียรภาพมาก และเป็นการสนับสนุนการใช้เงินตราที่มีมูลค่าในเขตพื้นที่ที่ใช้เงินสกุลยูโรร่วมกัน หรือยูโรโซน (Eurozone) และทำลายการแลกเปลี่ยนที่ไม่มีประสิทธิภาพที่เกิดจากภาวะ

เงินเฟ้อ นอกจากนี้ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายที่รัฐบาลเข้าแทรกแซงในตลาดเงินตราต่างประเทศ

สำหรับอาเซียนนั้นก็เป็นหนึ่งในภูมิภาคที่สนใจและมีการศึกษาความเป็นไปได้ของการจัดตั้งสหภาพทางการเงินอาเซียน (Asian Monetary Union: AMU) หรือการมีอาณาเขตภายในภูมิภาคที่จะใช้เงินสกุลเดียวกัน ภายหลังการตระหนักถึงความประสบความสำเร็จของสหภาพทางการเงินของยุโรป เพื่อเป็นแนวทางสำหรับภูมิภาคเอเชียรวมไปถึงอาเซียนการบูรณาการทางเศรษฐกิจและสร้างเสถียรภาพในอัตราแลกเปลี่ยน (exchange rate stability) อันนำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจภายในภูมิภาค โดยอาเซียนได้มีการจัดทำข้อตกลงความร่วมมือทั้ง เขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) ซึ่งเป็นข้อตกลงทางการค้า สำหรับสินค้าที่ผลิตภายในประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งหมดเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอาเซียนในฐานะที่เป็นฐานการผลิตที่สำคัญเพื่อป้อนสินค้าสู่ตลาดโลก และความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (Asia-Pacific Economic Cooperation: APEC) ซึ่งเป็นกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ระหว่างเขตเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก โดยมีสหรัฐอเมริกา ถ่วงดุลอำนาจกับสหภาพยุโรปในการสร้างความร่วมมือกับอาเซียน

กล่าวโดยรวมแล้ว ความร่วมมือในระดับภูมิภาคเหล่านี้คือความพยายามของกลุ่มประเทศอาเซียนในการส่งเสริมระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและเพื่อสร้างระบบการเงินที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับสหภาพยุโรป อย่างไรก็ตามอุปสรรคที่สำคัญที่สุดสำหรับอาเซียนนั้น คือ การปราศจากซึ่งระบบโครงสร้างสถาบันที่เป็นทางการ (formal institution structure) ซึ่งทำให้ยากต่อการลดอำนาจอธิปไตยในทางระหว่างประเทศเพื่อที่จะผลักดันให้เกิดการบูรณาการทางการเงินอย่างพร้อมเพรียงกัน (Osotsapa 2002)

นักวิชาการอย่าง ศาสตราจารย์ Mingqi Xu (2007) จาก Shanghai Academy of Social Sciences (SASS) ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ ได้เคยวิเคราะห์เอาไว้ในวิจัยเรื่อง The EURO and Its Implication

บทเรียนจากสหภาพยุโรปสู่อาเซียน: ข้อเสนอแนะด้านวิทยาการศึกษา และประสบการณ์ในอดีต

to East Asia ถึงปัจจัยที่ทำให้สหภาพยุโรปได้กลายเป็นเหมือนแม่แบบหรือแรงบันดาลใจให้กับอาเซียนในการมีสกุลเงินเดียวกันนั้นมีอยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ

1. สหภาพยุโรปประสบความสำเร็จในการก่อตั้งสหภาพทางการเงิน (monetary union) ช่วยป้องกันความสับสนอลหม่านทางการเงิน (financial turmoil) ซึ่งมีสาเหตุสำคัญมาจาก ความผันผวนของเงินตรา (currency fluctuation) ของแต่ละรัฐสมาชิก ยกตัวอย่างเช่น ในช่วงปลายทศวรรษที่ 80 จนถึง ช่วงกลางทศวรรษ 90 ได้เกิดวิกฤตการณ์อัตราแลกเปลี่ยนทางการเงินของสกุลเงินของทั้ง อังกฤษ (pound) สเปน (peseta) โปรตุเกส (escudos) และอิตาลี (lira) จึงทำให้ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปประสบปัญหาอย่างหนักจากเศรษฐกิจภาวะวิกฤตเงินตราแลกเปลี่ยน ด้วยเหตุนี้จึงมีการจัดการแก้ไขกลไกอัตราแลกเปลี่ยนเสียใหม่ ทำให้บางประเทศได้มีการใช้นโยบายการเงินร่วมกัน นั่นคือมีการใช้สกุลเงินร่วมกัน (สกุลเงินยูโร) โดยธนาคารกลางแห่งสหภาพยุโรป (European Central Bank) จะเป็นผู้กำหนดนโยบายทางการเงิน รวมถึงอัตราดอกเบี้ยของทั้งกลุ่มประเทศที่ใช้เงินสกุลยูโร จากการแก้ไขวิกฤตการณ์ในลักษณะนี้ของสหภาพยุโรปทำให้นักวิชาการเอเชียเชื่อว่าเป็นความประสบความสำเร็จในการจัดตั้ง สหภาพเศรษฐกิจและการเงิน (Economic and Monetary: EMU) ซึ่งทำให้เกิดเสถียรภาพทางการเงินนับตั้งแต่วิกฤตการณ์เป็นต้นมาและภายหลังวิกฤตการณ์ทางการเงินในเอเชียระหว่างปี ค.ศ.1997-1998 จึงทำให้กลุ่มประเทศในเอเชียโดยเฉพาะอาเซียนได้ตระหนักถึง การสร้างความร่วมมือทางการเงิน การคลังเพื่อทำให้เกิดเสถียรภาพในเอเชียตะวันออกด้วยเช่นกัน

2. การใช้เงินสกุลยูโรเป็นการพิสูจน์ว่า ทฤษฎีเขตเงินตราที่เหมาะสมของ Robert Mundell สามารถนำมาใช้ได้ทางปฏิบัติ ซึ่งเป็นแนวทางอันสำคัญที่จะทำให้เกิด เขตเงินตราที่เหมาะสม

3. เงินสกุลยูโรได้เปลี่ยนแปลงการรับรู้ในเรื่องของภูมิศาสตร์ทางเศรษฐกิจ (geo-economic sense) ในระบบการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งทำให้เอเชียตะวันออก

ออกหันมาร่วมมือในการสร้างความร่วมมือทางการเงินที่มากขึ้น หากปราศจากความร่วมมือในลักษณะนี้แล้ว แม้ว่าจะมีการเคลื่อนย้ายเงินทุน สินค้าภายในภูมิภาค ก็อาจทำให้การใช้เงินสกุลเดียวกันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้น นักวิชาการและเจ้าหน้าที่รัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในเกาหลี ญี่ปุ่น และจีนต่างสนับสนุนให้มีการแผ่ขยายความร่วมมือเพื่อในอันที่จะทำให้เกิดเขตทางการเงินในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง (East Asian monetary zone) (Xu 2007)

(3.2) นโยบายด้านการแข่งขันทางการค้า (Competition Policy)

ประเด็นเรื่องกฎหมายการแข่งขันทางการค้าอาจเป็นอีกประสบการณ์หนึ่งที่อาเซียนอาจเรียนรู้ได้จากสหภาพยุโรป เพราะอาเซียนได้มีนโยบายในการที่จะเร่งรัดให้ประเทศสมาชิกในอาเซียนออกกฎหมายว่าด้วยการแข่งขันทางการค้าในประเทศของตนเอง ในปัจจุบันกฎหมายทางด้านการแข่งขันทางการค้าจะมีอยู่ในประเทศอินโดนีเซีย สิงคโปร์ ไทย และเวียดนามแล้ว ส่วนในบรูไน กัมพูชา ลาว และพม่า ยังเพิ่งเริ่มที่จะมีการร่างกฎหมายการแข่งขันทางการค้า ในขณะที่ในมาเลเซียหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดการด้านกฎหมายการแข่งขันทางการค้าและตัวกฎหมายเองเพิ่งเริ่มประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ.2012 ส่วนทางฟิลิปปินส์ก็เริ่มจะก่อตั้งหน่วยงานในการที่จะมีหน้าที่ในการจัดการดูแลกฎหมายการแข่งขันทางการค้า

สหภาพยุโรปมีนโยบายการแข่งขันทางการค้าที่มีประสิทธิภาพ เพราะนโยบายดังกล่าวมีคุณลักษณะสำคัญที่ไม่อาจพบได้ในนโยบายการแข่งขันทางการค้าในที่อื่นๆของโลก คือ

1. นโยบายการแข่งขันทางการค้าไม่เพียงแต่ช่วยดูแลการแข่งขันกันเท่านั้น แต่ยังมีส่วนในการสนับสนุนและการบูรณาการทางการตลาดไปพร้อมๆกันของประเทศสมาชิก
2. นโยบายดังกล่าวจะบังคับใช้กับธุรกิจทุกประเภททั้งของเอกชนและของรัฐ อีกทั้งบังคับใช้กับผู้ประกอบการชาวต่างชาติ หรือพฤติกรรมจำกัด

บทเรียนจากสหภาพยุโรปสู่อาเซียน: ข้อเสนอด้านวิธียาการศึกษา และประสบการณ์ในอดีต

การแข่งขันที่เกิดขึ้นนอกเขตสหภาพยุโรปด้วยหากพฤติกรรมจำกัดการแข่งขันนั้น มีวัตถุประสงค์หรืออาจส่งผลกระทบต่อการบินเป็นการแข่งขันในตลาดร่วมของ สหภาพยุโรป

3. การบังคับใช้นโยบายการแข่งขันทางการค้าของสหภาพยุโรปนั้นมีการ บังคับใช้ในหลายระดับทางการเมือง (multi-level political system) กล่าวคือ มีการบังคับใช้ทั้งในระดับภูมิภาค และระดับรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปเอง (Sauter 2011)

คุณลักษณะที่สำคัญของนโยบายการแข่งขันทางการค้าของสหภาพยุโรป นี้มีความน่าสนใจอยู่ Hong Cai (2007) นักวิชาการชาวจีนจาก Shanghai Academy of Social Sciences ได้ทำการศึกษาประสบการณ์ของสหภาพยุโรป และได้เสนอแนวทางที่อาเซียนและ ASEAN+3 อาจจะเรียนรู้ได้จากประสบการณ์ ของกฎหมายเรื่องการแข่งขันกันทางการค้าของสหภาพยุโรปไว้อย่างน่าสนใจ ใน วิจัยที่มีชื่อว่า Competition Law and Integration: EC's Experience and ASEAN+3's Choice

Cai เริ่มต้นจากการนำเสนอว่าสหภาพยุโรปก่อตั้งขึ้นโดยสนธิสัญญาที่มี ผลบังคับตามกฎหมายหลายฉบับซึ่งได้กำหนดกรอบดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน ตลอดจนมีระบบกฎหมาย (legal system) ที่มีโครงสร้างหลายระดับและมี ลักษณะเฉพาะ ซึ่งประกอบไปด้วยการปกครองในระดับภูมิภาค (regional system) การปกครองในระดับเหนือรัฐ (supranational system) และการ ปกครองในระดับรัฐ (national system) ซึ่งแต่ละระบบมีการจัดการระเบียบ ปกครองเป็นของตนเองและไม่มีการขัดกันทางกฎหมาย หากแต่จะช่วยเสริมสร้าง ให้การปกครองในแต่ละระบบมีความสมบูรณ์กันมากยิ่งขึ้น กล่าวได้ว่า จุดเด่นใน การมีระบบกฎหมายและมาตรการทางกฎหมายที่มีลักษณะเฉพาะของตนเองเช่น นี้ มีพัฒนามายาวนานและมีความแข็งแกร่งมาก

นอกจากนั้นสหภาพยุโรปยังไม่อยู่ภายใต้การพึ่งพาอาศัยระบบกฎหมาย ระหว่างประเทศทั่วไป ทำให้เกิดระบบกฎหมายของตน คือ ระบบกฎหมายยุโรป

(European legal system) หรือระบบกฎหมายประชาคม (community legal system) ซึ่งมีผลผูกพันรัฐสมาชิกให้ต้องเคารพและปฏิบัติตามโดยไม่สามารถที่จะตั้งข้อสงวน (reservation) ได้และไม่ต้องมีการคำนึงถึงอนุวัติการตามทฤษฎีเอกนิยมหรือทวินิยมในเรื่องที่รัฐถ่ายโอนอำนาจอธิปไตยไปให้ประชาคมแล้ว รัฐสมาชิกก็ต้องเคารพและปฏิบัติตาม (Approximation of Law และ Community Loyalty)

อีกทั้งสหภาพยุโรปยังมียุทธศาสตร์ในการระงับข้อพิพาทหรือองค์การศาล ดังนั้นเมื่อเกิดข้อพิพาทระหว่างรัฐสมาชิกก็ไม่ต้องไประงับข้อพิพาทกันที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice : ICJ) ซึ่งรัฐสมาชิกจะไม่สามารถปฏิเสธอำนาจศาลประชาคมเหมือนการระงับข้อพิพาทโดยศาลยุติธรรมระหว่างประเทศซึ่งศาลจะมีเขตอำนาจก็ต่อเมื่อคู่ความซึ่งเป็นรัฐแต่ละรัฐยอมรับอำนาจศาลแล้วเท่านั้น ไม่ต้องไประงับข้อพิพาทในเวทีโลก เช่น เยอรมนีที่มีข้อบังคับในการใช้อำนาจจากส่วนบริหาร (administrative power) เพื่อที่มีการเดินหน้าในข้อยุติที่ได้จากการอภิปรายที่ประชุม เป็นต้น

นอกจากนั้นการระงับข้อพิพาทก็ไม่ต้องอาศัยการเจรจาทางการทูตหรือมาตรการตอบโต้รัฐคู่พิพาท แต่ต้องระงับข้อพิพาทโดยประชาคมและตามกฎหมายของประชาคม ซึ่งจะมีผลผูกพันรัฐสมาชิก อันเป็นสิ่งที่ช่วยลดความตึงเครียดและสร้างสันติภาพในประชาคมได้และยังสามารถมั่นใจว่าข้อพิพาทจะถูกระงับอย่างแน่นอน เพราะการที่รัฐสมาชิกไม่สามารถปฏิเสธอำนาจศาลประชาคมในขณะที่ศาลประชาคมก็ไม่อาจอ้างว่าไม่สามารถตัดสินคดีได้ตามหลักศาลไม่สามารถปฏิเสธความยุติธรรม (deny of justice) ซึ่งวิธีการการเจรจาทูตอาจไม่แน่นอนว่าจะระงับข้อพิพาทได้หรือแม้แต่การระงับข้อพิพาทโดย ICJ ก็เชื่อว่าศาลจะระงับข้อพิพาทได้หากรัฐไม่ยอมรับอำนาจศาล หรือแม้แต่การเจรจาโดยองค์การระหว่างประเทศที่ไม่มีระบบกฎหมายที่ไม่มีสภาพบังคับดีพอก็อาจไม่สามารถระงับข้อพิพาทของรัฐสมาชิกได้ นอกจากนี้ในสหภาพยุโรปเองยังมีช่องทางที่ให้ประชาชนสามารถดำเนินคดีกับรัฐสมาชิกต่อศาลประชาคมได้ซึ่งแตกต่างจาก

บทเรียนจากสหภาพยุโรปสู่อาเซียน: ข้อเสนอด้านวิริยวิทยาการศึกษา และประสบการณ์ในอดีต

การระงับข้อพิพาทโดยศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ซึ่งรัฐเท่านั้นที่จะเป็นคู่ความในศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้ ตาม Article 34 (1) Statute of the International Court of Justice 1945¹⁰

จากตัวอย่างที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าระบบกฎหมายของประชาคมมีความแตกต่างจากกฎหมายระหว่างประเทศในหลายๆกรณี มีระบบกฎหมายของตนเอง และระบบการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายของตนเอง โดยนำกฎหมายระหว่างประเทศมาใช้ในบางส่วน ทั้งนี้ก็เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนสหภาพยุโรปอย่างสูงสุด ส่วนสนธิสัญญาในการจัดตั้งประชาคมยุโรปในการของการบูรณาการทางเศรษฐกิจ ศาลแห่งประชาคมยุโรปได้วินิจฉัยว่าสนธิสัญญาการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจยุโรป คือ กฎหมายรัฐธรรมนูญพื้นฐานของสหภาพยุโรปซึ่งประเทศสมาชิกตกลงมอบอำนาจสูงสุดในการตัดสินใจและบริหารงานในด้านต่างๆที่มีการตัดสินใจร่วมกันให้กับประชาคมยุโรป โดยมีกฎหมายการแข่งขันทางการค้า (competition law) ในการสร้างความเป็นธรรมและดูแลสถานะการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจ เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในตลาด

หลักกฎหมายการแข่งขันของสหภาพยุโรปดูแลควบคุมในเรื่องของการแทรกแซง (interfere) และข้อห้าม (prohibited) ของประชาคม กฎหมายการแข่งขันประกอบไปด้วยมาตราที่มีความสำคัญอย่างมาก คือ มาตราที่ 81¹¹ และ

---

¹⁰ Article 34 (1) Only states may be parties in cases before the Court.

¹¹ Article 81 of the EC Treaty (ex Article 85)

1. The following shall be prohibited as incompatible with the common market: all agreements between undertakings, decisions by associations of undertakings and concerted practices which may affect trade between Member States and which have as their object or effect the prevention, restriction or distortion of competition within the common market, and in particular those which:

- (a) directly or indirectly fix purchase or selling prices or any other trading conditions;
- (b) limit or control production, markets, technical development, or

มาตราที่ 82¹² จากสนธิสัญญาประชาคมยุโรป (EC Treaty) ที่ระบุว่า คณะ

---

investment;

- (c) share markets or sources of supply;
- (d) apply dissimilar conditions to equivalent transactions with other trading parties, thereby placing them at a competitive disadvantage;
- (e) make the conclusion of contracts subject to acceptance by the other parties of supplementary obligations which, by their nature or according to commercial usage, have no connection with the subject of such contracts.

2. Any agreements or decisions prohibited pursuant to this Article shall be automatically void.

3. The provisions of paragraph 1 may, however, be declared inapplicable in the case of:

- any agreement or category of agreements between undertakings;
- any decision or category of decisions by associations of undertakings;
- any concerted practice or category of concerted practices,

which contributes to improving the production or distribution of goods or to promoting technical or economic progress, while allowing consumers a fair share of the resulting benefit, and which does not:

(a) impose on the undertakings concerned restrictions which are not indispensable to the attainment of these objectives;

(b) afford such undertakings the possibility of eliminating competition in respect of a substantial part of the products in question.

¹² Article 82 of the EC Treaty (ex Article 86)

Any abuse by one or more undertakings of a dominant position within the common market or in a substantial part of it shall be prohibited as incompatible with the common market insofar as it may affect trade between Member States.

Such abuse may, in particular, consist in:

- (a) directly or indirectly imposing unfair purchase or selling prices or other unfair trading conditions;

บทเรียนจากสหภาพยุโรปสู่อาเซียน: ข้อเสนอด้านวิธียุทธศาสตร์การศึกษา และประสบการณ์ในอดีต

กรรมการแข่งขันทางการค้ามีอำนาจในการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้าว่าด้วยเรื่องความร่วมมืออันมีผลต่อการแข่งขันทางการค้าและการใช้อำนาจเหนือตลาดโดยมิชอบ ซึ่งกฎหมายแข่งขันทางการค้ามีผลบังคับใช้กับกิจการทางเศรษฐกิจทุกประเภท โดยกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ต้องถูกบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้า ทั้งสองมาตรา มีบทบัญญัติของการลงโทษในเรื่องของอำนาจทางเศรษฐกิจ กล่าวได้ว่า ทั้งสองมาตราจากสนธิสัญญาฉบับนี้ของสหภาพยุโรปเป็นข้อกำหนดที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ได้ทั้งในทางปฏิบัติสำหรับการบูรณาการยุโรปและไม่เคยได้รับการแก้ไขมานับตั้งแต่ปี ค.ศ.1958 (Cai 2007)

อาจกล่าวได้ว่า จุดแข็งที่สำคัญของสหภาพยุโรป คือ การรวมอำนาจอธิปไตยเข้าไว้ด้วยกันของแต่ละรัฐสมาชิกเพื่อการเป็นประชาคม ผ่านการบังคับใช้ข้อกำหนดของสนธิสัญญาประชาคมยุโรป (European Community Treaty) เพื่อที่จะสร้าง “สถาบันของประชาคม” (institutions of community) ที่จะปกป้องผลประโยชน์ที่มีร่วมกันของรัฐสมาชิก ในทางตรงข้าม โครงสร้างการทำงานของ ASEAN นั้นเป็นแบบการทูตแบบดั้งเดิม (traditional diplomatic way) และกลไกการทำงานที่ยืดหยุ่น (flexible operation mechanism) หรือที่เรียกว่า “วิถีอาเซียน” (ASEAN way) กล่าวคือ อาเซียนร่วมมือกันด้วยกระบวนการสร้างความเข้าใจร่วมกันอย่างไม่เป็นทางการ ปราศจากข้อผูกมัดทางกฎหมาย การรวมตัวของอาเซียนเป็นการรวมกลุ่ม “แบบหลวมๆ” ไม่ได้ผูกพันกันอย่างเหนียวแน่นตามอย่างองค์ระหว่างประเทศเช่นสหภาพยุโรป นอกเหนือไปจากนี้ รัฐแต่ละรัฐมีฐานะเท่าเทียมกันและทรงไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตย

- (b) limiting production, markets or technical development to the prejudice of consumers;
- (c) applying dissimilar conditions to equivalent transactions with other trading parties, thereby placing them at a competitive disadvantage;
- (d) making the conclusion of contracts subject to acceptance by the other parties of supplementary obligations which, by their nature or according to commercial usage, have no connection with the subject of such contracts.

การตัดสินใจและการขับเคลื่อนองค์กรจึงเป็นไปได้ช้า มีลักษณะที่ยืดหยุ่นมาก หรือบางครั้งอาจจะเป็นไปไม่ได้เลยเพราะอาจจะต้องได้รับความยินยอมจากรัฐสมาชิกทุกฝ่ายไปในทิศทางเดียวกัน และแม้ว่า ASEAN จะมีแนวความคิดและพยายามพัฒนาองค์การให้เป็นองค์การเหนือรัฐ แต่ก็มีคามไม่แน่นอนและชัดเจน เพราะขาดการวางกรอบและกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนว่าจะบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งรูปแบบขององค์การแบบนั้นได้อย่างไร จึงเป็นเพียงการแสดงเจตนาว่าจะปรับเปลี่ยนรูปแบบเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนได้เสนอว่าอาเซียนควรที่จะสร้างกฎเกณฑ์สำคัญ (substantive rules) ของกฎหมายแข่งขันทางการค้า และให้ความสำคัญในฐานะที่เป็นกฎหมายหลักที่จะนำไปสู่การใช้กฎเกณฑ์ร่วมกัน (common rules) เพื่อการบูรณาการทางเศรษฐกิจเช่นเดียวกับสหภาพยุโรป (Cai 2007)

(3.3) การป้องกันและแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งภายในภูมิภาค

การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งภายในภูมิภาคเป็นประเด็นที่มักได้รับการกล่าวถึงเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งของอาเซียนที่ถือว่ามีลักษณะเฉพาะตัว เพราะมันอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่สำคัญคือ หลักการไม่แทรกแซงกัน (non-interference) ของอาเซียน นักวิชาการที่ศึกษาประเด็นการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่างเห็นร่วมกันว่า หลักการของวิถีอาเซียน¹³ (ASEAN Way) ที่มีหลักการหนึ่งว่าด้วยการ

¹³ Article 2 ของ Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia (1976) ได้ระบุแนวทางการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งตามวิถีอาเซียนว่า In their relations with one another, the High Contracting Parties shall be guided by the following fundamental principles:

- a. Mutual respect for the independence, sovereignty, equality, territorial integrity and national identity of all nations;
- b. The right of every State to lead its national existence free from external interference, subversion or coercion;
- c. Non-interference in the internal affairs of one another;

บทเรียนจากสหภาพยุโรปสู่อาเซียน: ข้อเสนอด้านวิริยวิทยาการศึกษา และประสบการณ์ในอดีต

ไม่แทรกแซงกิจการระหว่างกันนั้น อาจเป็นผลส่วนหนึ่งที่ทำให้อาเซียนต้องเผชิญกับความล่าช้าของการตัดสินใจแก้ไขปัญหาหนึ่งๆ

อย่างไรก็ดี ต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนก่อนว่า โครงสร้างของหน่วยงานหรือแนวนโยบายในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของสหภาพยุโรปกับอาเซียนนั้น มีความแตกต่างกันอย่างมาก ในกรณีของสหภาพยุโรป ประเด็นเรื่องความมั่นคงและนโยบายต่างประเทศอยู่ภายใต้ นโยบายร่วมต่างประเทศและความมั่นคงของสหภาพยุโรป¹⁴ (Common Foreign and Security Policy: CFSP) ในขณะที่ประเด็นเรื่องการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งหรือปัญหาภายในภูมิภาคนั้นเป็นประเด็นย่อยที่อยู่ภายใต้การดูแลของคณะกรรมการภายใต้แต่ละเสาหลักของประชาคมอาเซียน และยังไม่มียุทธศาสตร์ใดที่มีอำนาจหรือกำหนดบทบาทองค์กรหรือโครงสร้างที่จะมีแนวทางการจัดการประเด็นเรื่องความมั่นคงเหมือนอย่างในของสหภาพยุโรป มีก็เพียงแค่ การประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum: ARF) เท่านั้นที่เป็นกรอบความร่วมมือด้านความมั่นคง แต่ก็ครอบคลุมประเด็นและประเทศสมาชิกจำนวนมากและไปไกลกว่าอาเซียน

หากย้อนไปพิจารณาถึงบริบททางประวัติศาสตร์ในเชิงทฤษฎี ทั้งสหภาพ

-
- d. Settlement of differences or disputes by peaceful means;
  - e. Renunciation of the threat or use of force;
  - f. Effective cooperation among themselves.

¹⁴ อนึ่ง ต้องกล่าวเอาไว้ในที่นี้อย่างชัดเจนว่า แม้ว่าสหภาพยุโรปจะมีโครงสร้างเชิงสถาบันในการจัดการประเด็นเรื่องความมั่นคงระดับภูมิภาคอย่างเป็นทางการ แต่ก็มิใช่ว่ารัฐสมาชิกของสหภาพยุโรปทุกรัฐจะมีความเห็นพ้องต่อประเด็นความมั่นคงที่ถูกหยิบมาถกเถียงในเวทีด้านความมั่นคงเสมอไป เพราะปัญหาที่สำคัญก็คือการที่รัฐสมาชิกมีความเห็นที่ไม่ลงรอยกันเรื่องเกี่ยวกับการมองอนาคตของสหภาพยุโรป เพราะบางรัฐอาจมีความต้องการให้องค์กรด้านความมั่นคงของยุโรปมีบทบาทมากในการดำเนินนโยบาย ในขณะที่บางรัฐอาจมีความต้องการเพียงหลวมๆเท่านั้น ดังนั้น เมื่อแต่ละรัฐมีความต้องการที่แตกต่างกันก็ส่งผลให้การที่จะออกนโยบายให้เป็นที่ยอมรับร่วมกันระหว่างรัฐสมาชิกจึงเป็นเรื่องที่ยาก (Cameron 2007).

ยุโรปและกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่างเป็นภูมิภาคที่มีพัฒนาการในลักษณะที่แตกต่างในแง่ของการเปลี่ยนแปลงในด้านสันติภาพและการสร้างระเบียบภูมิภาคในรูปแบบใหม่ (new regional order) ซึ่งเป็นผลพวงมาจากประวัติศาสตร์และการสร้างความร่วมมือที่เกิดจากแนวคิดภูมิภาคนิยม

หากมองในมุมมองเชิงระบบ (systematic perspective) การเปลี่ยนแปลงในด้านสันติภาพของระเบียบในทางภูมิภาค (regional order) ขึ้นอยู่กับ 3 ภาวะองค์ประกอบคือ

1. การเปลี่ยนแปลงนั้นขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของอำนาจ (power relations) ภายในภูมิภาค ซึ่งปัจจัยในลักษณะถือได้ว่ามีความสำคัญและมีบทบาทอย่างมากในการปรับเปลี่ยนระบบความสัมพันธ์และระเบียบ (order) ภายในภูมิภาค โดยสิ่งที่จะทำให้เกิดสันติภาพและความร่วมมือ การดำเนินความสัมพันธ์ลักษณะของ การจัดสรรแบ่งปันอำนาจ (shared power) ตลอดจนการสร้างสถาบันในระดับภูมิภาค (regional institution) ในลักษณะของการอภิบาล (governance)
2. โครงสร้างในระดับภูมิภาค (regional structure) ควรที่จะมีลักษณะของการเป็นสถาบัน (institutional characteristics) ในการยกระดับการพัฒนาเพื่อสร้างความร่วมมือ ตลอดจนเปลี่ยนแปลงรูปลักษณ์อัตลักษณ์ (identity) และผลประโยชน์ (interest) ในระดับภูมิภาค เพื่อที่จะสร้างความรู้สึกร่วม กฎและบรรทัดฐานร่วมกัน
3. แนวคิดในเรื่องภูมิภาคนิยมที่แข็งแกร่งในการสร้างค่านิยมและอัตลักษณ์ของภูมิภาค โดย Michael Schulz (2001) ได้ให้คำนิยามว่าภูมิภาคนิยม คือ การผสมผสานของทัศนคติ (perception) ค่านิยม (value) เพื่อที่จะสร้างและรักษาไว้ซึ่งกฎเกณฑ์ในด้านความมั่นคง (regulation of security) สันติภาพ และการพัฒนาเพื่อสร้างความร่วมมือในระดับภูมิภาค

บทเรียนจากสหภาพยุโรปสู่อาเซียน: ข้อเสนอแนะด้านวิธียาการศึกษา และประสบการณ์ในอดีต

สหภาพยุโรปเป็นกลุ่มประเทศที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการสร้างกระแสและทิศทางการเมือง ความมั่นคงเศรษฐกิจและสังคมระดับโลก สหภาพยุโรปมีการวางกรอบและกลไกการดำเนินการขององค์การที่มีประสิทธิภาพและพัฒนาก้าวหน้าไปสู่ความก้าวหน้าในการบูรณาการของการรวมยุโรปจากความขัดแย้งในสงครามโลกมาตั้งแต่ Jean Monet ที่ได้ริเริ่มแนวคิดในการแก้ไขปัญหาและสร้างสันติภาพขึ้นมาในให้เกิดขึ้น โดยเริ่มจากการควบคุมและลดความตึงเครียดของสถานการณ์ที่เต็มไปด้วยท่าทีของความหวาดระแวงระหว่างประเทศฝรั่งเศสและเยอรมนีสืบเนื่องมาจากสงครามโลกที่เยอรมันเป็นผู้จุดชนวนของสงครามโลกทั้งสองครั้ง และได้ยึดครองฝรั่งเศสในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง การพัฒนาของสหภาพยุโรปจึงเกิดมาจากความต้องการหยุดความขัดแย้งอันเป็นผลพวงมาจากประวัติศาสตร์ในสงครามโลก เนื่องจากสหภาพยุโรปไม่ต้องการให้เกิดสงครามอีกโดยหวังว่าเมื่อมีการรวมตัวกันระหว่างประเทศในภูมิภาค สหภาพยุโรปจะสามารถสร้างระเบียบภูมิภาคในรูปแบบใหม่ (new regional order) และสร้างแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงในทางสังคมและการเมือง เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ในทางเศรษฐกิจและสังคมในเชิงลึก ซึ่งตลอดระยะเวลาการบูรณาการของกลุ่มประเทศยุโรปที่ผ่านมา 50 ปี สหภาพยุโรปสามารถนำสังคมยุโรปไปสู่การมีเสถียรภาพและสันติภาพ โดยเฉพาะฝรั่งเศสและเยอรมนี ทั้งสองประเทศสามารถก้าวข้ามผ่านความขัดแย้ง สงครามและสามารถสร้างความร่วมมือในด้านต่างๆ และเป็นประเทศสองผู้นำหลักที่ขับเคลื่อนให้สหภาพยุโรปประสบความสำเร็จในการสร้างสันติภาพและการบูรณาการในระดับภูมิภาคภายใต้อิทธิพลแนวคิดภูมิภาคนิยม

สำหรับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง การพัฒนาเพื่อที่จะสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศและความสัมพันธ์ของแต่ละประเทศสมาชิก กล่าวได้ว่า ช่วงระยะเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด โดยการเปลี่ยนแปลงโดยรวมเกิดจากปัจจัยโครงสร้าง (structural factors) อาทิ การได้รับเอกราช แนวคิดภูมิภาคนิยม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและอำนาจ และเกิดจากปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของรัฐ (behavior factors) อาทิ การแก้ไขเพิ่มเติม

ยุทธศาสตร์แห่งชาติ การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ของรัฐสมาชิกในภูมิภาค ซึ่งจากองค์ประกอบของปัจจัยทั้งหมดที่กล่าวมาอยู่ท่ามกลางบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความร่วมมือ ความขัดแย้ง และการเผชิญหน้ากันภายหลังเหตุการณ์สงครามเย็น แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความพยายามแก้ไขปัญหาและความสามารถในการจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นของชาติเอเชียตะวันออกเพื่อสร้างความร่วมมือและการพัฒนาในระดับภูมิภาค ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงเพื่อของระเบียบภูมิภาคในรูปแบบใหม่ที่กลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกจะต้องเผชิญ หรืออาจกล่าวอีกทางหนึ่งได้ว่า การเกิดขึ้นของชุดความคิดว่าด้วยความร่วมมือเพื่อจัดการด้านความมั่นคงของสหภาพยุโรปกับเอเชียตะวันออกเฉียงได้นั้นเริ่มต้นจากบริบททางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกัน ทำให้ลักษณะของโครงสร้างหรือองค์กรที่จะมีหน้าที่ในการรับมือ แก้ไขปัญหาความมั่นคงจึงแตกต่างกันออกไป

หากกล่าวถึงประเด็นในเรื่องความมั่นคงในอาเซียนนั้นก็จะพบว่ามียุ่จำกัด¹⁵ “การประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก” (ASEAN Regional Forum: ARF) ถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบอันสำคัญที่ถือกำเนิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในการสร้างความมั่นคงขึ้นมาในภูมิภาคท่ามกลางความแตกต่างในรูปแบบทางการเมืองของกลุ่มประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และประเทศอื่นๆที่เข้าร่วมเป็นสมาชิก¹⁶

¹⁵ อย่างไรก็ดี ต่อประเด็นความมั่นคงนั้นอาจจะเป็นเรื่องที่ยังอาจจะหาข้อสรุปเป็นหนึ่งเดียวถึงรูปแบบของความร่วมมือไม่ได้ชัดเจนนัก เพราะมันขึ้นอยู่กับการตีความนิยามของความมั่นคง และการจำแนกประเภทของความมั่นคงว่าเป็นความมั่นคงแบบดั้งเดิม (traditional security และความมั่นคงแบบใหม่ (new security) ความมั่นคงแบบดั้งเดิมนั้นอาจจะไม่มีรูปแบบความร่วมมือเชิงสถาบันระดับภูมิภาค แต่ความมั่นคงรูปแบบใหม่กำลังกลายมาเป็นจุดร่วมของการสร้างความร่วมมือระดับของภูมิภาคมากยิ่งขึ้น ทั้งในประเด็นสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงของมนุษย์ และอื่นๆ

¹⁶ ปัจจุบัน ประเทศที่เข้าร่วมอยู่ในกลุ่ม ARF ประกอบไปด้วยประเทศสมาชิกทั้ง 10 ของอาเซียน และออสเตรเลีย บังคลาเทศ แคนาดา จีน สหภาพยุโรป อินเดีย ญี่ปุ่น เกาหลีเหนือ เกาหลีใต้ มองโกเลีย นิวซีแลนด์ ปากีสถาน ปาปัวนิวกินี รัสเซีย ตีมอร์ตะวันออก สหรัฐอเมริกา และศรีลังกา.

บทเรียนจากสหภาพยุโรปสู่อาเซียน: ข้อเสนอด้านวิธียาการศึกษา และประสบการณ์ในอดีต

ARF ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1994 ความร่วมมือ ARF ถือได้ว่าเป็นเวทีปรึกษาหารือ (consultative forum) เกี่ยวกับประเด็นด้านการเมืองและความมั่นคง โดยมีมุ่งที่จะส่งเสริมความไว้วางใจ เชื่อใจ ความร่วมมือ และความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศผู้เข้าร่วม และพัฒนาแนวทางการดำเนินการทูตเชิงป้องกัน (preventive diplomacy) ซึ่งมุ่งป้องกันการเกิดและขยายตัวของความขัดแย้ง และเมื่อผู้เข้าร่วมทุกฝ่ายพร้อมและสะดวกใจ ARF ก็อาจพัฒนาเป็นเวทีหารือแนวทางยุติความขัดแย้งระหว่างประเทศที่เข้าร่วมเป็นสมาชิก

อย่างไรก็ตาม อุปสรรคสำคัญสำหรับการทำงานที่สำคัญของ ARF คือ หลักการเรื่องการไม่แทรกแซงกิจการภายในตามวิถีสหประชาชาติ (Heller 2005) โดยรัฐบาลในกลุ่มอาเซียนต่างอ้างว่าการถือหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในเป็นการคงไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตยของแต่ละประเทศและเป็นการป้องกันการแทรกแซงอำนาจจากภายนอก วิจัยชี้ว่าการที่ประเทศสมาชิกอาเซียนยังคงนำหลักการเหล่านี้มาใช้และถือปฏิบัติเป็นเพียงแค่การกล่าวอ้าง ไม่ใช่ความพยายามในการแก้ไขปัญหาในประเด็นต่างๆ อย่างจริงจัง อันทำให้เกิดความขัดแย้งและการไม่ลงรอยกันระหว่างประเทศสมาชิกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ทั้งนี้ ในการประชุม ARF สหภาพยุโรปได้มีบทบาทในการเข้าร่วมการประชุมด้วย สหภาพยุโรปได้กำหนดบทบาทของตนผ่านทางคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน สหภาพยุโรป (European Commission) และผู้แทนระดับสูงในด้านการต่างประเทศและนโยบายในด้านความมั่นคงร่วมกัน (CFSP) โดยมีวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือให้อาเซียนสามารถแก้ไขและร่วมมือกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทันทีที่และใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น ในเรื่องที่เกิดผลกระทบต่อสันติภาพ และแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อสันติภาพและเสถียรภาพของภูมิภาค อีกทั้งสหภาพยุโรปได้กำหนดสถานะของตนในฐานะที่เป็นผู้ที่มีบทบาทหลักในเรื่องของความมั่นคงในส่วนหนึ่งของเส้นเขตแดนทางภูมิศาสตร์ สหภาพยุโรปได้นำเอาประสบการณ์และรู้ทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งจาก องค์การว่าด้วยความมั่นคงและความร่วมมือในยุโรป (Organization for Security and Co-operation in Europe: OSCE) มาเป็นแนวทางให้แก่อาเซียน เนื่องจากองค์กรนี้เป็นองค์กรเดียว

ที่เชื่อมโยงมิติด้านการทหารกับมิติมนุษย์เข้าด้วยกัน และได้มีบทบาทรักษาสันติภาพเชิงรุกโดยใช้การทูตเชิงป้องกัน (preventive diplomacy) ตลอดจนการสร้างสภาวะที่เอื้อต่อการเกิดสันติภาพ ด้วยการส่งเสริมเสถียรภาพและความมั่นคงในบริบทของการส่งเสริมความมั่นคงร่วมกัน อาทิ การสร้างเสถียรภาพ การเสริมสร้างขีดความสามารถ การให้คำปรึกษา การติดตามสังเกตการณ์ การเรียกร้องผลักดัน และโน้มน้าวประเทศสมาชิก ให้ตระหนักในหลักการด้านความมั่นคง โดยมีเป้าหมายเพื่อเป็นเวทีปรึกษาหารือเพื่อหาข้อยุติ/ระงับข้อพิพาท และข้อขัดแย้งต่างๆ ในยุโรป รวมทั้งควบคุมดูแลความมั่นคงในภูมิภาคเพื่อป้องกันมิให้เกิดวิกฤตการณ์ที่ร้ายแรง

นอกจากนี้สหภาพยุโรปยังได้นำนโยบายร่วมด้านการต่างประเทศและความมั่นคงร่วมกัน (CFSP) มาใช้กับอาเซียนผ่านการประชุม ARF โดยได้เน้นย้ำถึงระบบกลไกการทำงานของ ARF ที่ไม่ใช่เพียงแค่การเจรจาผ่านวาระการประชุม แต่ควรเป็นองค์กรผ่านกระบวนการทำให้เป็นสถาบัน (institutionalization) ที่ประเทศสมาชิกอาเซียนจะมีนโยบายด้านความมั่นคงร่วมกันในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่างๆ และสหภาพยุโรปยังมุ่งหวังให้มีการจัดตั้งยุทธศาสตร์ในการสร้างความร่วมมือให้แก่ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะประเด็นในเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ หลักนิติรัฐ การทำให้เป็นประชาธิปไตย รวมไปถึงสิทธิของพลเมือง เพื่อที่จะสนับสนุนและกระตุ้นให้เกิดความมั่นคงในภูมิภาคอาเซียนด้วยเช่นกัน

จากที่ได้นำเสนอมาในข้างต้นจะเห็นได้ว่า รูปแบบความร่วมมือเชิงนโยบายสามประการที่เลือกมานั้นมีอยู่สามประการ ในความเป็นจริงแล้วกรอบความร่วมมือที่อาเซียนสามารถเรียนรู้ได้จากสหภาพยุโรปยังมีอยู่อีกมาก เช่นการแก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่องเช่นการแก้ไขปัญหาความมั่นคงใหม่ ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจ หรือปัญหาทางด้านสังคมที่อาจจะเรียนรู้ได้อีก ประเด็นเหล่านี้ยังรอให้มีการศึกษาต่อไปในอนาคตและลงลึกไปในรายละเอียด เพื่อเสาะแสวงหารูปแบบที่สหภาพยุโรปอาจมีให้ต่ออาเซียนได้

บทเรียนจากสหภาพยุโรปสู่อาเซียน: ข้อเสนอแนะวิธีวิทยาการศึกษา และประสบการณ์ในอดีต

(4) สรุป

บทความนี้นำเสนอส่วนหนึ่งของงานวิจัยว่าด้วยการศึกษาเปรียบเทียบประสบการณ์ของสหภาพยุโรปที่อาจมีให้อาเซียน ประเด็นที่สำคัญก็คือ การเปรียบเทียบสหภาพยุโรปกับอาเซียนนั้นจำเป็นจะต้องเข้าใจบริบทความแตกต่างของทั้งสองภูมิภาคว่ามีปัจจัยพื้นฐานที่แตกต่างกัน และมันได้ทำให้เงื่อนไขของพัฒนาการและระดับของความสำเร็จของแต่ละภูมิภาคแตกต่างกันออกไป ประสบการณ์ที่สำคัญของสหภาพยุโรปก็คือการที่สหภาพยุโรป การเปรียบเทียบประสบการณ์ระหว่างสหภาพยุโรปและอาเซียนจึงอาจแบ่งการศึกษาเปรียบเทียบออกได้เป็นการเปรียบเทียบเชิงสถาบัน และการเปรียบเทียบเชิงนโยบาย

การเปรียบเทียบเชิงสถาบันทำให้เราเห็นว่า นักวิชาการต่างมีความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องการที่อาเซียนยังไม่สามารถพัฒนาระดับของความร่วมมือไปให้ได้เข้มข้นเท่ากับระดับของความร่วมมือในสหภาพยุโรป ในขณะที่ประเด็นด้านนโยบายที่อาเซียนอาจเรียนรู้ได้จากสหภาพยุโรปก็ยังมีอีกมาก แต่การจะเปรียบเทียบระหว่างสองภูมิภาคก็นำไปสู่คำถามที่ว่า ประเด็นใดบ้างที่จะสามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ และอาจกลับไปสู่คำถามที่เบื้องต้นที่สุดของการศึกษา ภูมิภาคนิยมเปรียบเทียบซึ่งก็คือ เราสามารถนำเอาภูมิภาคมาเปรียบเทียบกันได้หรือไม่ จากการศึกษาพบว่าประเด็นบางประเด็นที่สหภาพยุโรปเคยเผชิญหรือเคยมีประสบการณ์ในการจัดการ ก็สามารถนำมาเป็นบทเรียนให้กับอาเซียนได้ เช่นประเด็นเรื่องการเงิน กฎหมาย หรือการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง เป็นต้น

ดังนั้น ประเด็นที่อาจต่อยอดต่อไปในอนาคตก็คือ การศึกษาประเด็นเฉพาะหนึ่งๆด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เพื่อศึกษาประสบการณ์ที่เฉพาะด้านมากยิ่งขึ้นของสหภาพยุโรป ว่าประสบการณ์ของสหภาพยุโรปในบางประเด็นจะสามารถมาเป็นบทเรียนในการแก้ไขปัญหา วางแผนการป้องกันไม่ให้เกิดกับอาเซียนได้หรือไม่ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- สุรินทร์ พิศสุวรรณ. (2555). *อาเซียน รู้ไว้ ได้เปรียบแน่*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.
- Acharya, A. (n.d.). *Regionalism and Integration: EU and Southeast Asian Experience*. Retrieved November 12, 2013, from http://www.bertelsmann-stiftung.de/cps/rde/xbcr/SID-7588CBE2-CE209216/bst_engl/Acharya%20Regionalism%20and%20Integration.pdf.
- Acharya, A. (2012). Comparative Regionalism: A Field Whose Time has Come?. *The International Spectator*, 41(1), 3-15.
- Aggarwal, V., & M. Koo. (2007). The Evolution of Regionalism in East Asia. *Journal of East Asian Studies*, 3, 360-369.
- Angresano, J. (2004). European Union Integration Lessons for ASEAN+3: The Important of Contextual Specificity. *Journal of Asian Economics*, 14(6), 909-926.
- Beeson, M. (2005). Rethinking Regionalism: Europe and East Asia in Comparative Historical Perspective. *Journal of European Public Policy*, 12(6), 969-985.
- Berkofsky, A. (2005). *Comparing EU and Asian Integration Processes - The EU a Role Model for Asia?* Retrieved August 16, 2013, from http://eusa-japan.org/download/eusa_ap/paper_AxelBerkofsky_s12.pdf (accessed August 16, 2013).
- Boyer, R. (2005). European Monetary Union and Its Implication for Asia. In W. Moon, & B. Andreosso-O'Callaghan, *Regional Integration: Europe and Asia Compared* (pp. 97-133). Hampshire: Ashgate.

บทเรียนจากสหภาพยุโรปสู่อาเซียน: ข้อเสนอด้านวิธียุทธการศึกษาศึกษา และประสบการณ์ในอดีต

- Bridges, B. (2004). Learning from Europe: Lessons for Asian Pacific Regionalism. *Asia-Europe Journal*, 2(3), 387-397.
- Cai, H. (2007). Competition Law and Integration: EC's Experience and ASEAN+3's Choice. In L. Dong, & G. Heiduk, *The EU's Experience in Integration: A Model for ASEAN+3?* (pp. 171-196). Bern: Peter Lang.
- Cameron, F. (2010). *The European Union as a Model for Regional Integration*. New York: Council on Foreign Relations.
- Cameron, F. (2011). Lessons for East Asia: The EU Institutions - Catalyst for Integration? In J. Park, T. J. Pempel, & H. Kim, *Regionalism, Economic Integration and Security in Asia: A Political Economy Approach* (pp. 85-91). Glos: Edward Elgar.
- Capannelli, G. (2009). *Asian Regionalism: How Does It Compare to Europe's*. Retrieved October 21, 2013, from <http://www.eastasiaforum.org>
- Chaocheng, Y. (2012). The Principle of 'Subsidiarity' and Asian Unification. In C. M. Dent, & J. Dosch, *The Asia-Pacific, Regionalism and the Global System* (pp. 94-105). Glos: Edward Elgar.
- Chirathivat, S. (1997). What Can ASEAN Learn from the Experience of European Integration? An ASEAN Perspective. In C. S. Yue, & J. L.H. Tan, *ASEAN & EU: Forging New Linkages and Strategic Alliances* (pp.205-233). Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Dong, L. & G. Heiduk. (eds.). (2007). *The EU's Experience in Integration: A Model for ASEAN+3*. Bern: Peter Lang.
- Fong, T. S. (2005). European Integration: A Model for South-East Asia. *Asia-Europe Journal*, 3(1), 7-11.

- Giessmann, H. J. (2007). Regionalism and Crisis Prevention in (Western) Europe and (Eastern) Asia: A Systematic Comparison. *Asia-Pacific Review*, 14(2), 62-81.
- Guichang, Z. (2006). A Comparison of the European Model and the Policy ASEAN Way: Is There a Third Way of Regionalism for the East Asian Cooperation. *Romanian Review of Political Science and International Relations*, 3(1), 107-124.
- Heller, D. (2005). The Relevance of the ASEAN Regional Forum (ARF) for Regional Security in the Asia-Pacific. *Contemporary Southeast Asia*, 27(1), 123-145.
- Hwee, Y. L. (2009). *The Everlasting Love for Comparison: Reflections on EU's and ASEAN's Integration*. Retrieved August 16, 2013, from <http://137.132.71.20/articles/22/downloads/WorkingPaper-%20EUAsiaIntegration-2009-08-01.pdf>.
- Kim, W. H., H. Kim, & J. Park. (2011). A Comparative Analysis on Regional Integration Communities and Implications for East Asia: A Regional Integration Index Approach. In J. Park, T. J. Pempel, & H. Kim, *Regionalism, Economic Integration and Security in Asia: A Political Economy Approach* (pp. 26-56). Glos: Edward Elgar.
- Langhammer, R. J. (1997). What can ASEAN Learn from the Experience of European Integration? An EU Perspective. In C. S. Yue, & J. L.H. Tan, *ASEAN & EU: Forging New Linkages and Strategic Alliances* (pp.234-256). Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Langhammer, R. J. (2002). EU's Experiences of Economic Integration: Reflections on the Rationale, Achievements and Limits of a Top-Down Integration Model. In A. Petchsiri, P. Sutthisripok, &

บทเรียนจากสหภาพยุโรปสู่อาเซียน: ข้อเสนอแนะด้านวิทยาการศึกษา และประสบการณ์ในอดีต

- P. Thontiravong, *Comparative Regional Integration: ASEAN and the EU* (pp. 21-38). Bangkok: Department of European Studies, Chulalongkorn University.
- Lombaerde, P. D., R. G. Flöres Jr., P. L. Iapadre & M. Schulz. (eds.). (2011). *The Regional Integration Manual: Quantitative and Qualitative Methods*. Oxon: Routledge.
- Murray, P. (2009b). Uses and Abuses of the Concept of Integration. In C. Rumford, *The SAGE Handbook of European Studies* (pp.227-244). London: SAGE.
- Osotsapa, P. (2002). Feasible Asian Monetary Unification? Lessons from Experiences of European Integration. In A. Petchsiri, P. Sutthisripok, & P. Thontiravong, *Comparative Regional Integration: ASEAN and the EU* (pp. 246-259). Bangkok: Department of European Studies, Chulalongkorn University.
- Wai, T. (2013). The Idea of East Asian Community: What can We Learn from Europe?. *Asia-Pacific Journal of EU Studies*, 11(1), 55-67.
- Wallace, H., M. A. Pollack & A. R. Young (eds.). (2010). *Policy-Making in the European Union*. (9th ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Wang, X. (2007). Integration and the Peaceful Change of Regional Order: European Experience and East Asian Strategic Choice. In L. Dong, & G. Heiduk, *The EU's Experience in Integration: A Model for ASEAN+3?* (pp. 93-116). Bern: Peter Lang.
- Wong, R. (2012). Model Power or Reference Point? The EU and the ASEAN Charter. *Cambridge Review of International Affairs*, 25(4), 669-682.
- Wunderlich, J. U. (2012). The EU and Actor Sui Generis? A Comparison of EU and ASEAN Actorness. *Journal of Common Market Studies*, 50(4), 653-669.

- Xu, M. (2007). The Euro and Its Implication to East Asia. In L. Dong, & G. Heiduk, *The EU's Experience in Integration: A Model for ASEAN+3?* (pp. 273-294). Bern: Peter Lang.
- Zhu, G. (2007). Comparing the European Model and the ASEAN Way: Is There a Third Way of Regionalism. In L. Dong, & G. Heiduk, *The EU's Experience in Integration: A Model for ASEAN+3?* (pp. 145-170). Bern: Peter Lang.

